

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE, ISO 9001:2000

42-200 Częstochowa, ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 70/126

☎ 34 377 01 00, 34 377 01 01; fax 34 362 04 89

e-mail: sodr@odr.net.pl, www.czwa.odr.net.pl

Oddział w Bielsku-Białej

43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24

☎ 33 814 45 41, 33 827 34 40; fax 33 814 45 27

e-mail: Bielsko@odr.net.pl

Oddział w Mikołowie

43-190 Mikołów, ul. Gliwicka 85

☎ 32 325 01 40, 32 325 01 50; fax 32 325 01 44

e-mail: Mikolow@odr.net.pl

Działy:

Ekonomiki, Częstochowa

☎ 34 377 01 10

Metodyki, Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw

Częstochowa

☎ 34 377 01 14

Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa

Domowego i Agroturystyki, Częstochowa

☎ 34 377 01 09

Systemów Produkcji Rolnej, Standardów

Jakościowych i Doświadczalnictwa, Mikołów

☎ 32 325 01 56

Powiatowe Zespoły Doradztwa Rolniczego

w Będzinie

42-500 Będzin, ul. Małachowskiego 22, ☎ 32 267 74 35

e-mail: PZDR.Bedzin@odr.net.pl

w Bielsku-Białej

43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24

☎ 33 814 93 48, e-mail: PZDR.Bielsko@odr.net.pl

w Bieruniu - Lędzinach

43-140 Lędziny, ul. Lędzińska 47

☎ 32 326 70 95, e-mail: PZDR.Bierun@odr.net.pl

Cieszynie

43-400 Cieszyn, ul. Kraszewskiego 13, ☎ 33 852 08 94

e-mail: PZDR.Cieszyn@odr.net.pl

w Częstochowie

42-200 Częstochowa, ul. Radomska 2, ☎ 34 362 72 54

e-mail: PZDR.Czestochowa@odr.net.pl

w Gliwicach

44-100 Gliwice, ul. Zygmunta Starego 17, ☎ 32 231 08 24

e-mail: PZDR.Gliwice@odr.net.pl

w Kłobucku

42-100 Kłobuck, ul. Okólna 3, ☎ 34 310 01 00

e-mail: PZDR.Klobuck@odr.net.pl

w Lublińcu

42-700 Lubliniec, Pl. Konrada Mańki 10, ☎ 34 351 30 20

e-mail: PZDR.Lubliniec@odr.net.pl

w Mikołowie

43-190 Mikołów, ul. Gliwicka 85, ☎ 32 325 01 51

e-mail: PZDR.Mikolow@odr.net.pl

w Myszkowie

42-300 Myszków, ul. Pułaskiego 6, ☎ 34 313 71 60-2

e-mail: PZDR.Myszkow@odr.net.pl

w Pszczynie

43-200 Pszczyna, ul. Kopernika 14, ☎ 32 210 33 28

e-mail: PZDR.Pszczyna@odr.net.pl

w Raciborzu

47-400 Racibórz, ul. Ludwika 4, ☎ 32 415 26 10

e-mail: PZDR.Raciborz@odr.net.pl

w Rybniku

44-200 Rybnik, ul. J. F. Białych 7, ☎ 32 423 77 71

e-mail: PZDR.Rybnik@odr.net.pl

w Tarnowskich Górach z siedz. w Nakle Śląskim

42-620 Nakło Śląskie, ul. G. Morcinka 9 a, ☎ 32 285 18 47

e-mail: PZDR.Tarnowskiegory@odr.net.pl

w Wodzisławiu

44-300 Wodzisław, ul. Kubsza 28 c, ☎ 32 455 17 06

e-mail: PZDR.Wodzislaw@odr.net.pl

w Zawierciu

42-400 Zawiercie, ul. Obrońców Poczty Gdańskiej 95

☎ 32 672 87 43, 671 68 26

e-mail: PZDR.Zawiercie@odr.net.pl

w Żywcu

34-300 Żywiec, ul. Za Wodą 18, ☎ 33 861 25 86

e-mail: PZDR.Zywiec@odr.net.pl

W NUMERZE

Z ŻYCIA ŚODR

IV Powiatowy Konkurs Potraw Regionalnych w Pietrowicach

Wielkich..... 2

Agrotech 2011..... 4

SPECJALIŚCI RADZA

Zagrożenia wynikające z nadmiernych uproszczeń zmiano-

wania..... 5

Warto wcześniej wykonać zabieg fungicydowy w zbożach..... 6

Zgnilec amerykański - problem wciąż aktualny w pasiekach

Stosowanie środków ochrony roślin z zachowaniem bezpie-

czeństwa dla zapylaczy..... 8

Mospilan 20 SP - w ochronie roślin sadowniczych..... 10

Nie rezygnować pochopnie z żywienia pastwiskowego krów...

Lucerna – ważna pasza objętościowa..... 14

Czynniki warunkujące wysoką jakość wieprzowiny..... 16

Produkcja drobiu mięsnego na Śląsku..... 18

ARR..... 22

NOTOWANIA..... 23

ŚRODOWISKO W KTÓRYM ŻYJEMY

Budynek pasywny w cenie tradycyjnego? – czemu nie?..... 27

ROK W OGRODZIE

Przypominamy, radzimy w maju..... 29

Pielęgnacja trawnika..... 34

KĄCIK GOSPODYNI

Wiosenne surówki..... 36

Tradycyjny ogród - różnorodność i piękno (cz. I)..... 37

Kasza w naszej kuchni..... 38

SYGNAŁY

I Europejski Dzień Kobiet w powiecie rybnickim..... 40

Redyk 2011..... 41

Ogólnopolski Konkurs Plastyczny „Bezpiecznie na wsi”..... 41

Konkurs na Najlepsze Gospodarstwo Ekologiczne w 2011 r...

Zasady rejestracji produktów tradycyjnych i regionalnych

w Unii Europejskiej..... 45

Ułatwianie startu młodym rolnikom - nabór w 2011 r..... 47

*Przyjmujemy do druku REKLAMY, OGŁOSZENIA,
ARTYKUŁY SPONSOROWANE zgodnie z cennikiem.
Drobne ogłoszenia rolników zamieszczamy bezpłatnie.*

PRENUMERATĘ można zamówić bezpośrednio

w redakcji lub u doradców.

**REDAKCJA NIE ODPOWIADA
ZA TREŚĆ OGŁOSZEŃ I ARTYKUŁÓW
SPONSOROWANYCH**

ADRES WYDAWCY I REDAKCJI

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO

ODDZIAŁ W MIKOŁOWIE

ul. Gliwicka 85, 43-190 Mikołów, skr. poczt. 85

☎ 32 325 01 41, 32 325 01 57

e-mail: M.Hankiewicz@odr.net.pl; B.Pieter@odr.net.pl

REDAKCJA

Maurycy Hankiewicz – redaktor naczelny, Barbara Gąsiorowska

Skład komputerowy: Bernadeta Pieter, Karina Kwaśniewska

Fot. na okładce – K. Kwaśniewska

IV POWIATOWY KONKURS POTRAW REGIONALNYCH W PIETROWICACH WIELKICH

Konkurs promujący potrawy śląskie, odbył się 9 kwietnia 2011 r w Centrum Społeczno-Kulturalnym w Pietrowicach Wielkich. Organizacją, oprócz Urzędu Gminy - Pietrowice Wielkie zajmował się Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego w Raciborzu i Starostwo Powiatowe w Raciborzu.

Szczególną cechą naszej regionalnej kuchni jest jej różnorodność. W każdym regionie naszego powiatu możemy znaleźć charakterystyczne dla niego potrawy z których każda może się stać kulinarną specjalnością.

Uczestniczki konkursu reprezentowały 16 sołectw gmin powiatu raciborskiego: gmina Pietrowice Wielkie - Pietrowice Wielkie, Kornice, Pawłów, Krowiarki, Samborowie, Cyprzanów; gmina Nędza - Nędza, Babice; gmina Krzyżanowice - Tworków, Owsiszczce, Bolesław; gmina Kornowac - Rzuchów, Łańce, Pogrzebień; gmina Krzanowice - Krzanowice; gmina Rudnik - Gamów

W gronie zaproszonych gości znaleźli się: dyrektor ŚODR w Częstochowie - Ewa Nowak, poseł - Henryk Siedlaczek, starosta - Adam Hajduk, dyrektor Oddziału ARiMR w Częstochowie - Stanisław Gmitruk, dyrektor Oddziału Regionalnego KRUS w Częstochowie - Irena Łaba, prezes Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Katowicach - Gabriela Lenartowicz, prezes Banku Spółdzielczego w Raciborzu - Elżbieta Ceglarek, kierownik biura powiatowego ARiMR - Henryk Panek, kierownik Oddziału KRUS w Racibórze - Elżbieta Zaborowska, wójtowie i przedstawiciele gmin powiatu raciborskiego oraz sołtysi. Gościliśmy również Prorektora Politechniki Opolskiej - prof. Marka Tukiendorfa oraz dwóch profesorów Politechniki z Pekinu (ChRL).

Zgromadzonych przywitani: wójt gminy Pietrowice Wielkie - Andrzej Wawrzynek, starosta - Adam Hajduk, dyrektor ŚODR w Częstochowie - Ewa Nowak, kierownik PZDR - Kazimierz Lach.

Konkurs w okresie przedświątecznym, podobnie jak w latach poprzednich, nawiązywał do śląskich tradycji wielkanocnych. Przesądziło to zarówno o doborze prezentowanych potraw jak o aranżacji całej ekspozycji, w tym zastosowaniu elementów dekoracyjnych. Na świątecznie przybranych stołach nie mogło zabraknąć kolorowych pisanek, wielkanocnych baranków i zajączków, tradycyjnych świątecznych wypieków, deserów, wędlin, potraw mięsnych i różnorodnych specjałów, Nie zabrakło oczywiście rolad mięsnych nadziewanych śliwkami i warzywami, Wszystkie potrawy, przygotowane według dawnych śląskich przepisów nęciły wyglądem więc do degustacji nie trzeba było nikogo namawiać. Z pewnością także goście zagraniczni

docenili bogactwo smaków śląskiej kuchni i opowiedzą o jej urokach swoim rodakom.

Do doskonałym uzupełnieniem programu imprezy były występy zespołu „Rzuchowianki” oraz dzieci i młodzieży z Zespołu Szkół w Pietrowicach Wielkich. Uczniowie przedstawili scenkę rodzajową z tego regionu.

Uczestniczki konkursu ciekawie zaprezentowały dania świąteczne. Jury oceniło wysoko wszystkie prezentowane potrawy pod względem kulinarnym i estetycznym.

Wszystkim Paniom dyplomy wręczyła Ewa Nowak - dyrektor ŚODR w Częstochowie.

Przeprowadzenie konkursu, imprezy ważnej ze względu na zachowanie dziedzictwa kultury i promocję regionu, było możliwe dzięki pomocy finansowej sponsorów.

Wszystkim którzy przyczynili się do zorganizowania i przeprowadzenia Konkursu Potraw Regionalnych w imieniu organizatorów serdecznie dziękuję.

Fundatorzy nagród:

Starostwo Powiatowe w Raciborzu, ARIMR w Częstochowie, Bank Spółdzielczy w Raciborzu, Firma Handlowo-Usługowa – WINIARSKI z Raciborza, Raciborska Spółdzielnia Mleczarska, Apteka w Nędzy, Śląska Izba Rolnicza w Katowicach, FHU „FARMER” z Raciborza, Młyn Cyprzanów, RSP Cyprzanów, SKR Krzanowice oraz Spółdzielnia Usług Rolniczych i Środowiskowych z Raciborza.

Bożena Jankowska
PZDR w Raciborzu
Fot. L. Wrońska

KONKURS FOTOGRAFICZNY

Zarząd Województwa Śląskiego, wspólnie z Sekretariatem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich zaprasza wszystkich chętnych mieszkańców naszego regionu, parających się amatorsko lub zawodowo fotografią, do udziału w Konkursie fotograficznym pod hasłem: „Wieś województwa śląskiego okiem obiektywu”.

Celem tegoż, jest przedstawienie toczących się na bieżąco zmian na obszarach wiejskich naszego województwa, eksponując i propagując jednocześnie ich walory przyrodnicze i kulturowe, służące zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich

Zdjęcia będą oceniane w III kategoriach:

- I - Tradycja
- II - Krajobraz
- III - Dobre praktyki w zakresie rozwoju śląskiej wsi.

Każdy uczestnik konkursu może przesłać nie więcej niż 3 zdjęcia z każdej kategorii, w formie plików cyfrowych, przy dowolności techniki wykonywania zdjęć - za wyjątkiem fotomontażu.

Prace należy nadsyłać do 30 września 2011 roku na adres: Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, ul. Ligonja 46, 40-037 Katowice, Wydział Terenów Wiejskich - Sekretariat Regionalny KSOW z dopiskiem: *Konkurs fotograficzny „Wieś województwa śląskiego okiem obiektywu”*.

Szczegółowe zasady konkursu, karta zgłoszenia oraz regulamin jest dostępny na stronie www.slaskie.pl

KUPIĘ		SPRZEDAM	
CZĘŚCI do ciągników rolniczych C 330, C 328, K 25, K 28, RS 09 tel. 600 529 647 602 705 374	UŻYWANE MASZYNY ROLNICZE tel. 600 529 647 602 705 374	KWOTĘ MLECZNĄ hurtową tel. 32 234 80 24	NASIONA POMIDORÓW amatorskich wielkoowocowych 0,5 kg/szt. • czarny syberyjski - typ malinowy • żółty kaukaski tel. 91 564 55 76 zachodnio-pomorskie

ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z NADMIERNYCH UPROSZCZEŃ ZMIANOWANIA

Zmianowanie, to uzasadnione przyrodniczo i gospodarczo następstwo roślin po sobie, stanowiące podstawowy element agrotechniki, decydujący o utrzymaniu żyzności gleby i wielkości uzyskanych plonów oraz zdrowotności roślin.

Grupą roślin, która dominuje w strukturze zasiewów są zboża bardzo silnie reagujące na przedplon i zmianowanie. Częste następstwo roślin kłosowych po sobie, sprzyja rozwojowi chorób grzybowych, zwłaszcza łamliwości podstawy źdźbła, zgorzeli podstawy źdźbła oraz chorobom powodowanym przez grzyby z rodzaju *Fusarium*. Choroby te powodują zwiększone wyleganie i trudności w zbiorze oraz obniżają obsadę roślin, w wyniku zamierania pędów lub wypadania całych roślin porażonych już we wczesnych fazach rozwojowych. Skutkiem tych chorób jest gorsze wypełnienie ziarna (mniejsza masa tysiąca nasion i większy udział pośladu).

Grzyby powodujące łamliwość i zgorzel mogą żyć w glebie przez okres 2-3 lat w związku z tym zwalczanie chemiczne nie

zawsze jest skuteczne, a uzasadnione jest zmianowanie.

Chemiczne zwalczanie chorób należy prowadzić wg programów ochrony opracowanych dla poszczególnych gatunków roślin. Istotnym elementem tych programów są progi ekonomicznej szkodliwości. Przykładowo dla łamliwości pszenicy ozimej, do początku strzelania w źdźbło, wartość progowa wynosi 20% roślin z przebarwieniami u podstawy źdźbła, a dla pszenżyta ozimego 15%.

Przy podejmowaniu decyzji o zabiegach chemicznych należy brać pod uwagę stopień porażenia przez choroby oraz próg szkodliwości ekonomicznej agrofaga. Próg ekonomicznej szkodliwości zależy od kosztów zabiegu oraz ceny uzyskiwanej za ziarno. Do pewnego poziomu nasilenia chorób straty w plonie są na tyle niskie, że nie pokrywają kosztów zabiegu, tym samym stosowanie środków chemicznych nie jest ekonomicznie uzasadnione. Nakład na chemiczną ochronę musi być rekompensowany przez ilość i jakość uzyskanego plonu.

Szkodliwość chorób podstawy źdźbła dla poszczególnych gatunków zbóż (wg IUNG-u)

Gatunek	Zgorzel podstawy źdźbła		Łamliwość źdźbła	
	Podatność rośliny	Szkodliwość choroby	Podatność rośliny	Szkodliwość choroby
Pszenica ozima	+++	+++	+++	+++
Pszenżyto	+++	++	+++	++
Żyto	++	+	++	++
Jęczmień jary	++	+	+	++
Owies	-	-	±	+

+++ bardzo duża

++ duża

+ słaba

- brak

Zboża najsilniej atakowane przez choroby płodozmianowe to pszenica ozima i pszenżyto ozime, dlatego powinny być wysiewane po roślinach niezbożowych lub owsie (roślina fitosanitarna). W zmianowaniu o dużym udziale zbóż, dobrym przedplonem ograniczającym rozwój patogena są rośliny okopowe, motylkowe i krzyżowe.

Częsta uprawa jednego gatunku roślin na tym samym polu powoduje kompensację chwastów, podobnych w rozwoju do rośliny uprawnej. W zbożach ozimych to najczęściej miotła zbożowa, a w zbożach jarych owies głuchy. Chociaż ostatnio miotła zbożowa występuje również w zbożach jarych (unikanie uprawy zbóż jarych po zbożach ozimych).

Zwalczanie miotły zbożowej w zbożach ozimych uzasadnione jest jesienią, gdy zboża są zasiane odpowiednio wcześnie, co gwarantuje wschody chwastów jesienią oraz osiągnięcie odpowiedniej fazy rozwojowej chwastów i roślin uprawnych. Na plantacjach odchwaszczonych jesienią rośliny są lepiej rozwinięte i lepiej zimują. Wiosną często warunki pogodowe nie pozwalają zastosować herbicydów w określonej fazie rozwoju rośliny, co wiąże się z zakupem droższych środków chemicznych, które można stosować do fazy drugiego kolanka roślin uprawnych. Owies głuchy w zbożach jarych ma bardzo konkurencyjne działanie, polegające przede wszystkim na pobieraniu dużej ilości azotu. Końcowym wynikiem konkurencji jest zmniejszenie liczby ziaren w kłosie.

Żeby ograniczyć kompensację uciążliwych chwastów, musimy wrócić do właściwego następstwa roślin.

Zagrożenia wynikające z nadmiernych uproszczeń zmianowań to:

- zwiększone porażenie roślin przez choroby,
- spadek plonów uprawianych roślin związanych ze zjawiskiem „zmęczenia gleby”
- pojawienie się w dużym nasileniu gatunków chwastów typowych dla roślin przeważających w strukturze zasiewów (ryzyko wytworzenia się odporności chwastów na herbicydy),
- jednostronne wyczerpanie z gleby składników pokarmowych i spadek zawartości próchnicy w glebie.

Sytuacja ekonomiczna rolnictwa i wynikający z niej spadek zużycia nawozów mineralnych i środków ochrony roślin oraz względy ochrony środowiska, wymuszają powrót do racjonalnego zmianowania. Odejście od nadmiernie uproszczonej struktury zasiewów, wprowadzenie roślin strączkowych i wieloletnich motylkowych, pozwoli na poprawę stanu fitosanitarnego zasobności gleby i jej kultury. Jest to szansa uzyskania zadawalających plonów, przy minimalizacji niekorzystnego oddziaływania na środowisko.

Teresa Giel
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

WARTO WCZEŚNIE WYKONAĆ ZABIEG FUNGICYDOWY W ZBOŻACH

Większość czynników ograniczających plonowanie można wyeliminować, poza rodzajem gleby i warunkami meteorologicznymi, na które nie mamy wpływu. Konieczne jest jednak przeanalizowanie sytuacji i wyznaczenie sobie celu jaki chcemy osiągnąć. Po przeprowadzeniu wnikliwej oceny potencjału plonowania, jaki możemy uzyskać w warunkach klimatyczno-glebowych, w których znajduje się nasze gospodarstwo, konieczne jest przemyślenie co my możemy zaoferować roślinie aby odpląciła nam wysokim plonem.

Poza doбором właściwej odmiany, terminem i normą wysiewu, a także zastosowaniem zbilansowanego nawożenia uwzględniającego wszystkie potrzeby uprawianej przez nas rośliny, bardzo istotnym czynnikiem warunkującym wysoki plon jest precyzyjne wyznaczenie terminów zabiegów środkami ochrony roślin.

Wczesną wiosną grzyby *Fusarium* spp. complex i *Oculimacula yallundae* infekują młode źdźbła. Po infekcji następuje okres utajonego rozwoju choroby (inkubacja). Pierwsze objawy porażenia na źdźbło świadczą o tym, że rozpoczęły się procesy chorobowe. Najczęściej na plantacjach zbóż obraz taki można zaobserwować między trzecią, a czwartą dekadą kwietnia. Jest to czas najbardziej właściwy dla wykonania pierwszego zabiegu fungicydowego. Celem tego zabiegu jest zahamowanie rozwoju i zarodnikowania grzybów powodujących choroby podsuszkowe. Aby uzyskać dobry efekt zwalczania, należy przestrzegać kilku podstawowych zasad: zabieg wykonać od początku fazy strzelania w źdźbło do fazy pierwszego kolanka (BBCH 31), a do opryskiwania zastosować fungicyd zalecany do zwalczania chorób podstawy źdźbła. Celowe jest użycie w tym terminie fungicydu, który dodatkowo ograniczy występujące już choroby liści, takie jak mączniak prawdziwy zbóż i traw, septoriozę czy brunatną plamistość liści. Nie jest to trudne, ponieważ większość z zarejestrowanych do ochrony podstawy źdźbła fungicydów ogranicza również choroby porażające w tym czasie liście. Na tej samej plantacji dany środek powinno się stosować jednorazowo w okresie wegetacji ze względu na możliwość powstania zjawiska odporności patogenów na substancje aktywne fungicydów. Częstą praktyką wśród rolników jest opóźnianie terminu zabiegu T1 ze względu na brak objawów porażenia np. mączniakiem prawdziwym zbóż i traw pojawiającym się na liściach. Jest to postępowanie błędne, ponieważ w tym okresie grzyby powodujące choroby podsuszkowe rozwijają się i niszczą wiązki sitowo-naczyniowe źdźbła.

Choroby podsuszkowe mają duże znaczenie gospodarcze w uprawie zbóż ozimych, zwłaszcza dla pszenicy i pszenżyta, gdyż prawidłowe ich zwalczanie w późniejszych fazach rozwojowych zbóż jest praktycznie nie moż-

liwe. Dominacja jednej choroby nad innymi wywołwana jest głównie przebiegiem warunków atmosferycznych, ponieważ grzyby, które są ich sprawcami, potrzebują do optymalnego rozwoju różnych warunków pogodowych. Podczas suszy, kiedy zahamowaniu ulega rozwój grzyba *Oculimacula yallundae* powodującego łamliwość źdźbła, konkurencyjny rozwój kontynuują silnie patogeniczne grzyby *Fusarium*, początkowo na źdźbłach, a później, w sprzyjających warunkach, również na liściach i kłosach. Dlatego tak ważne jest ograniczenie porażenia łanu już od wczesnych faz rozwojowych. Warty przypomnienia jest też fakt, że źródłem zakażenia grzybami z rodzaju *Fusarium* są porażone ziarniaki, gleba oraz obumarłe resztki roślin, w których grzyby te żyją saprofitycznie. Zboża zakażane są w kolejnych fazach rozwojowych przez zarodniki konidialne. Infekcja źdźbeł gatunkami grzybów rodzaju *Fusarium* następuje również w kwietniu. Grzyby fuzaryjne występują na źdźbłach w postaci brązo-czarnych nekroz przypominających podłużne kreski. Początkowo pojedyncze nekrozy nie są duże, jednak w sprzyjających warunkach na jednym źdźbłach może ich być kilkanaście i dlatego łączna powierzchnia objawów choroby może być znacząca.

Łamliwość źdźbła zbóż i traw powoduje grzyb *Oculimacula yallundae*. Źródłem zakażenia zbóż jesienią jest ściernisko, na którym grzyb wytwarza obficie zarodniki konidialne natomiast wiosną źródło zakażenia stanowią porażone jesienią rośliny, które przezimowały. Pierwszymi objawami porażenia są brunatne, wodniste plamy, często z ciemną obwódką. Z czasem plamy stają się podobne do medalionów, od których pochodzi nazwa choroby. Choroba występuje w większości rejonów uprawy zbóż w klimacie umiarkowanym. Zdecydowanie największe znaczenie choroba ta odgrywa w systemach intensywnej uprawy pszenicy i pszenżyta ozimego. Zboża jare ze względu na krótki okres wegetacji są w małym stopniu zagrożone porażeniem.

Skuteczne i niezawodne zwalczanie głównych patogenów porażających podstawę źdźbła zależy od możliwości dotarcia substancji aktywnej do miejsca, w którym patogen się rozwija. W praktyce oznacza to, że bardzo ważne jest przestrzeganie terminów zabiegów i nie opóźnianie ich nadmiernie. W przypadku fungicydów zasada „lepiej zbyt wcześnie niż zbyt późno” nabiera szczególnego znaczenia. Wynika to z faktu, iż fungicyd aby dobrze ograniczać rozwój chorób powinien wykazywać działanie zarówno ochronne, jak i lecznicze.

dr Zuzanna Sawinska
Katedra Agronomii,
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

ZGNILEC AMERYKAŃSKI - PROBLEM WCIĄŻ AKTUALNY W PASIEKACH

Do czasu pojawienia się w pasiekach roztocza *Varroa destructor*, najgroźniejszą chorobą pszczół był zgnilec amerykański. Nadal jest to groźna zakaźna choroba, lecz nie spowodowała aż tak dużych spustoszeń w pasiekach, jak warroza. Niemniej jednak w rodzinach silnie zaatakowanych warrozą, niedożywione larwy pszczoły karmione przez robotnice osłabione pasożytem *Varroa* są bardziej wrażliwe na zakażenie bakteriami zgnilca amerykańskiego.

W Polsce około 40% pszczelarzy nie zauważa w swoich rodzinach pszczelich objawów zgnilca aż do momentu, gdy już duża liczba rodzin w pasiece jest porażona chorobą. W województwie śląskim, według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynaryjnego, w 2010 r. odnotowano 16 przypadków wystąpienia tej choroby.

Zgnilec amerykański zwany również złośliwym od 1946 r. zwalczany jest w Polsce z urzędu, a od 2002 r. podlega zgłaszaniu i zwalczaniu z mocy ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 1999 r. Nr 66, poz.752) znowelizowanej ustawą z dnia 25 lipca 2001 r. (Dz. U. Nr 129, poz. 1438).

SPRAWCA CHOROBY I OBJAWY

Chorobę wywołuje laseczka larwy *Paenibacillus larvae*. Bakteria ta tworzy endospory (przetrwalniki), które odznaczają się niezwykłą opornością na niesprzyjające warunki środowiska i zachowują żywotność przez kilkadziesiąt lat.

Zakażenie następuje podczas karmienia przez pszczoły pierzgą i miodem larw 6-8 dniowych. Rozwój choroby postępuje po zasklepieniu komórki, gdzie larwa zmienia się w brunatną bezkształtną masę, która daje się wyciągnąć patyczkiem w długie nitki. Ciagliwa masa czerw ma nieprzyjemny zapach, który dawniej porównywano do kleju stolarskiego. Po pewnym czasie rozłożony czerw zasycha, tworząc strupek mocno przylegający do ściany komórki. Widocznymi objawami zgnilca złośliwego jest pociemnienie i zapadanie się zasklepień oraz rozstrzelony czerw. Na plastrze znajdują się zdrowe, młode larwy i poczwarki a obok puste komórki oraz odsklepione komórki zawierające pozostałości martwego czerw.

Choroba ta może występować w ulu w ciągu całego sezonu czerwienia matki, jednak najostrzejszy przebieg obserwuje się w drugiej połowie lata, przy wysokiej temperaturze i częstym przegrzewaniu gniazda, co sprzyja zamieraniu larw i powstawaniu stanu gnilnego.

W rodzinie pszczoły obserwuje się zmniejszenie liczby wylatujących lub powracających z pola pszczół. Rodzina słabnie, praca pszczół przebiega ospale i niechętnie.

Głównym źródłem zakażenia są obumarłe, rozkładające się larwy znajdujące się w komórce plastra. Szerzenie się choroby w obrębie rodziny pszczoły następuje za pośrednictwem pszczół karmielek czerwiu starszego oraz pszczół czyszczących komórki. Pszczoły te roznoszą po plastrach przetrwalniki, które w ten sposób dostają się do miodu i pierzgi. Z zanieczyszczonego przetrwalnikami miodu i pierzgi pszczoły karmicielki sporządzają papkę, którą karmią starszy czerw. Z rodziny do rodziny czy do drugiej pasieki choroba rozprzestrzenia się poprzez rabunki. Często w pasiece dotknięte są najsilniejsze rodziny, które penetrują teren wokół pasieki w okresach bezpożytkowych.

Zakażenie rodzin pszczelich może nastąpić za pośrednictwem narzędzi i sprzętu pasiecznego, miodu pochodzącego z chorych rodzin lub węzą do wyrobu, której użyto niesterylizowanego wosku.

Z uwagi, iż zgnilec złośliwy jest chorobą zwalczaną z urzędu, podejrzenie jego wystąpienia należy zgłosić do Powiatowego Lekarza Weterynarii, który zleci stosowne procedury. Najskuteczniejszym sposobem jest natychmiastowa likwidacja chorych rodzin poprzez zasiarkowanie i dezynfekcję lub spalenie sprzętu. Oczyszczanie i odkażanie należy do obowiązków pszczelarza. Właściwe ich wykonanie potwierdza Powiatowy Lekarz Weterynarii. Szkody wynikłe z tych procedur są wyrównywane przez Skarb Państwa.

W okresie wiosenno-letnim można ratować pszczoły wykonując **zabieg przesiedlania** rodziny do czystego, odkażonego ula na ramki z węzą poddając je 24 godzinnej głodówce. Głodzenie pszczół zapobiega gromadzeniu miodu z bakteriami w plastrach.

Można też wykonać zabieg podwójnego przesiedlania rodzin. Najpierw umieszcza się pszczoły wraz z matką w rojnicy. Wieczorem przenosi się rojnice z pszczołami, z pasieczyska do chłodnego pomieszczenia. Następnego dnia przesiedla się pszczoły z rojnicy do czystego ula wyposażonego w ramki z węzą. Po wykonaniu zabiegu należy zadbać o rodziny pszczoły, starannie je ocieplić i podkarmić rzadkim syropem cukrowym. W zwalczaniu zgnilca stosowanie antybiotyków i sulfonamidów jest zabronione.

W czasie wykonywania zabiegu przesiedlania należy pod rojnicę rozłożyć papier na który będą spadały odpadki. Plastry po strząśnięciu pszczół (do rojnicy czy ula) umieszcza w worku skropionym 1% karbolem (karbol działa odstraszać na pszczoły). Po wykonanej czynności papiery i wszelkie odpadki starannie się zbiera i niszczy, najlepiej przez spalenie w uprzednio przygotowanym dole.

Ule należy szczelnie zamknąć a następnie po oczyszczeniu mechanicznym (dokładnym oskrobianiu) poddać odkażaniu 2% roztworem sody żrącej (bakterie giną po około 4 minutach), opłukać wodą, dokładnie wysuszyć na słońcu i opalić płomieniem np. przy użyciu lampy benzynowej lub palnika gazowego.

Wykorzystanie miodu i zapasu zimowego z chorych rodzin

Pozyskany pokarm można wykorzystać do karmienia odkładów lub rodzin pszczelich. lecz należy mieszać go z wodą w proporcji 1:1 i gotować przez 20 minut. Po tym czasie bakterie i przetrwalniki giną. Pozyskany miód można użyć do wyrobu wypieków lub miodów pitnych.

Sporządzenie roztworu sody żrącej (ługu sodowego)

Do odkażania uli i drobnego drewnianego sprzętu używa się 2% wodnego roztworu. Roztwór roboczy ługu sodowego sporządza się, zalewając 5 kg sody 7,5 l wody. Powstaje wtedy 40 % roztwór sody zwany roztworem macierzystym, który służy do sporządzania roztworów roboczych, używanych do zabiegów odkażających. Roztwór

2% ługu sodowego uzyskuje się mieszając 1,8 l roztworu macierzystego z 50 l wody, a roztwór 1%, dodając 100 l wody do 1,8 l roztworu macierzystego.

Uproszczony sposób otrzymania 2% roztworu polega na rozpuszczenie ługu sodowego w postaci stałej (łusek, granulek) w określonej objętości wody. Aby np. otrzymać 10 litrów 2% roztworu należy w 10 litrach wody rozpuścić 200 g ługu sodowego w postaci stałej. Przy czynnościach tych należy zachować szczególną ostrożność. Nie wolno granulek ługu sodowego wrzucać do wody, ale odwrotnie - zalać granulki wodą. Do mieszania używa się drewnianych przedmiotów, a sama czynność sporządzania roztworu ługu i zabiegi odkażające wykonuje się w rękawicach gumowych i okularach.

Literatura:

1. M. Jeliński. Zwalczenie zgnilca amerykańskiego (złosiwego)
2. B. Tomaszewska, P. Chorbiński. Higiena w pasiece
3. Z. Lipiński. Zgnilec amerykański - zmora europejskich, w tym polskich pasiek.

Barbara Czarnecka

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

Stosowanie środków ochrony roślin z zachowaniem bezpieczeństwa dla zapylaczy

Podjęcie próby zrozumienia potrzeby ochrony zapylaczy i innych owadów pożytecznych w trakcie zabiegów ochrony roślin należy najpierw poznać rolę jaką pełnią te owady w rolnictwie, a także mieć świadomość jakie zagrożenia dla tych owadów może stwarzać chemiczna ochrona roślin.

Zapylacze to w zdecydowanej większości pszczoły. Dla większości ludzi termin pszczoły kojarzy się z pszczołą miodną podczas gdy jest to tylko jeden gatunek wśród około 20-25 tys. innych, występujących na świecie. W Polsce obok pszczoły miodnej występuje ponad 450 innych gatunków pszczół określanych jako pszczoły dziko żyjące. Do najbardziej znanych należą tu trzmiele często spotykane na kwitnących roślinach w przydomowych ogrodach.

Obecność zapylaczy w uprawach rolniczych często jest jedną z gwarancji podwyższenia ilości i jakości plonu. W Polsce około 60 gatunków roślin uprawnych pozytywnie reaguje na odwiedzanie przez owady zapylające. Wśród nich jest znaczna grupa roślin dla których obecność zapylaczy jest bardzo korzystna, chociaż w pewnym stopniu są one samopylne. Do takich roślin należą: rzepak, rzepik proso, gorczyca, mak, len, łubin żółty, wyka ozima, groch siewny, peluszką, seradela czy soja. Drugą grupę gatunków roślin stanowią takie, których plon jest uzależniony wyłącznie, lub prawie wyłącznie od

owadów. Należą tu: gryka, słonecznik, lucerna, esparceta, sady, owoce jagodowe (truskawki, maliny, porzeczki, agrest), warzywa, kapusta nasiona i inne.

Plon nasion koniczyny jest niemal w 100% uzależniony od zapylaczy, a plon malin czy truskawek uprawianych bez dostępu owadów zapylających jest plonem niehandlowym. Zatem w Polskim rolnictwie i ogrodnictwie plon wszystkich upraw roślin oleistych, pastewnych, owoców i warzyw a także roślin strączkowych zależy całkowicie lub w dużym stopniu od owadów zapylających. Zapylenie roślin przez owady wpływa korzystnie, nie tylko na cechy ilościowe lecz również jakościowe plonu. Nawet najlepsze zabiegi agrotechniczne i ochrona chemiczna nie przyniosą oczekiwanych rezultatów jeżeli rośliny będą odizolowane od dostępu owadów zapylających.

Również wśród roślin ogrodowych około 140 gatunków, w tym 15 gatunków drzew owocowych i krzewów, około 60 gatunków warzyw i ponad 60 gatunków uprawnych roślin leczniczych jest owadopylna. Ponadto zapylenia wymagają rośliny ozdobne: 50 gatunków drzew, 90 gatunków krzewów i ponad 120 innych gatunków.

Zapewnienie pełnego zapylenia przez pszczoły powoduje wzrost plonu, w porównaniu z plonem przeciętnym, w następującej wysokości: roślin sadowniczo-jagodowych o 30-60%, koniczyny czerwonej o 50-80%, lucerny o 65%, esparcety o 60%, ogórków o 75-90%,

gorczycy o 60%, słonecznika i rzepaku do 30%, lnu oraz dyniowatych o 20-25%.

Niestety jednym z najpoważniejszych czynników ograniczających liczebność pszczoły miodnej i innych, dziko żyjących zapylaczy są zatrucia środkami ochrony roślin. Środki ochrony roślin charakteryzują się toksycznością żołądkową, kontaktową oraz fumigacyjną dla pszczół. Toksyczność żołądkowa a więc zatrucia pokarmowe występują, gdy pszczoła pobierze skażony pyłek, nektar, spadź czy wodę. Ten rodzaj zatrucia jest szczególnie niebezpieczny w okresie suszy oraz gdy pszczoły przynoszą skażony pokarm do ula co przyczynia się do zatrucia całej rodziny jak również miodu. Toksyczność kontaktowa jest najpowszechniejszą przyczyną zatrucia pszczół w warunkach polowych. Natomiast toksyczność fumigacyjna a więc zatrucia poprzez układ oddechowy są najrzadsze. Przeważnie poszczególne środki ochrony roślin wykazują jednocześnie więcej niż jeden rodzaj toksyczności dla pszczół.

Jakkolwiek postęp w doborze środków ochrony roślin i technice ich stosowania a także przepisy prawne znacznie zagrożenie to ograniczyły to jednak błędy oraz często niedostateczna wiedza i przygotowanie zawodowe plantatorów czy wykonawców zabiegów ochrony roślin są nadal przyczyną zatrucia pszczół.

Do podstawowych i najczęściej popełnianych błędów należą:

- nieprzestrzeganie zapisów etykiety – instrukcji stosowania środków ochrony roślin,
- nieprawidłowy dobór środków ochrony roślin i dawki,
- nieprawidłowy dobór terminu zabiegu chemicznej ochrony,
- nieprawidłowa technika zbiegu,
- stosowanie niedozwolonych na danej uprawie środków ochrony roślin,
- brak przygotowania wykonawców zabiegów,
- stosowanie nie zalecanych mieszanin środków ochrony roślin.

Z wymienionych błędów zdecydowana większość była wielokrotnie omawiana w prasie rolniczej, natomiast znacznie rzadziej podnoszony jest problem zagrożeń jakie wynikają ze stosowania nie zalecanych mieszanin środków ochrony roślin. Należy podkreślić, że producenci rolni i ogrodnicy od dawna są zainteresowani łącznym stosowaniem dwu a nawet większej liczby środków ochrony roślin, a także środków ochrony roślin z nawozami płynnymi. Tak wykonany zabieg pozwala nie tylko na zmniejszenie wjazdów w pole i zredukowanie kosztów ale także daje możliwość zwalczania jednym zabiegiem większej grupy agrofagów. W zaleceniach ochrony roślin wydawanych przez Instytut Ochrony roślin – PIB w Poznaniu można znaleźć wiele przypadków dotyczących łącznego stosowania dwu herbicydów o różnym spektrum działania. Należy jednak dodać, że niezależnie od zaleceń producenci sami starają się dobierać środki i łączyć je w wykonywanych zabiegach. Jest to nie tylko niezgodne z aktualnym prawem ale również może nie przynieść pożądanego efektu a wręcz spowodować straty w chronionej uprawie.

Zalecenie łącznego stosowania środków ochrony roślin musi być zawsze poprzedzone badaniami fizykochemicznymi, które pozwalają stwierdzić czy substancje aktywne nie reagują między sobą oraz oceną skuteczności biologicznej czy połączenie środków nie wpływa na obniżenie ich skuteczności. O ile problem ten jest częściej i szerzej badany w odniesieniu do skuteczności mieszanin środków ochrony roślin w zwalczaniu organizmów szkodliwych o tyle do niedawna był prawie całkowicie pomijany w odniesieniu do pszczoły miodnej i innych gatunków zapylaczy. Mając to na uwadze w Instytucie Ochrony Roślin – PIB w Poznaniu podjęto badania, których celem jest określenie toksyczności wybranych środków ochrony roślin dla pszczoły miodnej, trzmiecia ziemnego oraz murarki ogrodowej a także toksyczności mieszanin insektycydów z fungicydami dla wymienionych gatunków. Wstępne wyniki tych badań zostały przedstawione na 51 Sesji Naukowej IOR-PIB i wskazują na wzrost toksyczności niektórych mieszanin w porównaniu do środków stosowanych pojedynczo dla zapylaczy. Uzyskane wyniki powinny stanowić nie tylko ostrzeżenie dla producentów podejmujących decyzję o łącznym stosowaniu środków ochrony roślin ale także powinny stać się bodźcem dla producentów i dystrybutorów środków ochrony roślin do wcześniejszego prowadzenia badań i przygotowania zaleceń stosowania bezpiecznych dla zapylaczy mieszanin.

Dobrym przykładem takiej aktywności są wykonane w Oddziale Instytutu Przemysłu Organicznego w Pszczynie, na zlecenie Sumi-Agro Poland Sp. z o. o., badania nad toksycznością kontaktową i pokarmową środków ochrony roślin tej firmy i ich mieszanin. Fakt ten jest dodatkowo godny podkreślenia ponieważ firma jest producentem insektycydu Mospilan 20 SP – bezpiecznego środka dla pszczół.

W przeprowadzonych badaniach uwzględniono środki Mospilan 20 SP, Topsin M 500 SC, Toledo 250 EW, adjuwant Slippa oraz ich mieszaniny. Uzyskane wyniki wskazują, iż badane środki wykazały większą aktywność przy podaniu drogą pokarmową niż kontaktową. Łączne stosowanie insektycydu z innymi środkami w testach kontaktowych nie powodowało wyraźnych interakcji tj. zmian wskaźników apitoksyczności. Podobne wyniki uzyskano przy testach toksyczności pokarmowej.

Przedstawione wyniki zostały uzyskane w warunkach laboratoryjnych i nie są jeszcze zaleceniami do stosowania w praktyce. Są jednak bardzo dobrym przykładem rzetelnego podejścia producenta środków ochrony roślin do problemu ochrony zapylaczy i należy oczekiwać takiej aktywności ze strony jednostek naukowych i producentów środków ochrony roślin.

Grzegorz Pruszyński
Instytut Ochrony Roślin,
Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu

MOSPILAN 20 SP – W OCHRONIE ROŚLIN SADOWNICZYCH

Jednym z najważniejszych ogniw produkcji roślinnej (płodów rolnych = żywności) jest ochrona roślin przed agrofagami. Towarowa produkcja dla zapewnienia odpowiednio wysokich i wysokiej jakości plonów wymaga korzystania z „dobrodziejstw” środków ochrony roślin. Rozwijająca się dynamicznie chemia środków ochrony roślin dostarcza nie tylko środków coraz skuteczniejszych, ale także coraz bezpieczniejszych. Równoległe z badaniami nad skutecznością nowych związków, prowadzi się także badania nad ich wpływem na poszczególne elementy środowiska ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa dla człowieka i organizmów pożytecznych (drapieżców, pasożytoidów, owadów zapylających). Jest to niezwykle istotne, szczególnie w świetle wymogów UE, według których od 1 stycznia 2014 roku, we wszystkich krajach członkowskich standardem ma być ochrona integrowana. Realizacja tego systemu ochrony wymaga bowiem stosowania środków ochrony roślin o wysokim stopniu bezpieczeństwa dla człowieka i zwierząt stałocieplnych oraz selektywnych w odniesieniu do organizmów pożytecznych, a szczególnie drapieżców i pasożytoidów. Jednym z takich środków nowej generacji jest Mospilan 20 SP, którego substancją biologicznie czynną jest acetamipryd – związek z grupy pochodnych neonicotynoidów. Ta biologicznie czynna substancja została zsyntetyzowana po raz pierwszy w roku 1990 w firmie Nippon Soda Co LTD w Japonii. Substancja ta działa na centralny system nerwowy owadów jako tzw. agonista neurohormonu acetylocholinylu. Preparat został zarejestrowany w Polsce w roku 1996 do stosowania w ochronie różnych roślin, w tym także roślin sadowniczych. Jest to środek owadobójczy w formie proszku rozpuszczonego w wodzie. Przeznaczony jest do zwalczania zarówno szkodników ssących, jak i gryzących i działa na nie zarówno kontaktowo, jak i żołądkowo, czyli wówczas, kiedy dostanie się do przewodu pokarmowego owadów wraz z pobranym pokarmem. Dużą zaletą preparatu jest jego trojaki działanie na roślinie. Działa bowiem nie tylko powierzchniowo, ale i wgłębnie, czyli wnikać do głębszych warstw tkanek rośliny. W przypadku owadów ssących, takich jak np. mszyce, jego istotną zaletą jest, że działa także układowo, czyli przemieszczając się razem z sokami roślinnymi. Ma to duże znaczenie również w przypadku zwalczania szkodników żerujących wewnątrz organów i tkanek roślin. W uprawach sadowniczych zgodnie ze znowelizowaną decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 04.02.2011 Mospilan 20 SP zarejestrowany jest do zwalczania znacznej grupy szkodników występujących na różnych gatunkach

drzew i krzewów owocowych. W zależności od gatunku agrofaga, stosowany jest w dawce 0,125 kg/ha, bądź w dawce 0,2 kg/ha.

Jedną z bardzo ważnych grup szkodników drzew owocowych, które można zwalczać tym preparatem stanowią mszyce. Przy czym, w sadach jabłoniowych, najgroźniejszym gatunkiem jest mszyca jabłoniowo-babkowa. Żerowanie tej mszycy oprócz deformacji liści i ogładzania drzew z substancji pokarmowych powoduje także znaczną deformację i zahamowanie wzrostu zawiązków. Szkodnik ten równie chętnie zasiedla sady młode, jak i starsze. W przypadku licznego wystąpienia straty w plonie mogą sięgać nawet kilkudziesięciu procent. Drugim ważnym gatunkiem, który może być skutecznie zwalczany przy pomocy preparatu jest mszyca jabłoniowa, która najchętniej żeruje na drzewkach w szkółce lub w młodych sadach.

Preparat ten jest także zarejestrowany i skuteczny w zwalczaniu zespołu mszyc na gruszy oraz mszyce czereśniowej (wiśniowo-przytulniowej) na czereśni i wiśni.

Szczególnej uwagi wymaga zwalczanie mszyc na śliwach, na których może występować aż 8 gatunków tych szkodników. Ze względu na rozprzestrzenianie przez mszyce wirusa ospowatości śliw (szarki) bardzo ważne jest zwalczanie mszyc już na początku ich występowania – po zauważeniu pierwszych kolonii.

Do zwalczania wszystkich wymienionych gatunków mszyc preparat powinien być stosowany w dawce 0,125 kg/ha. W przypadku zwalczania tych mszyc na śliwach oraz na czereśniach i wiśniach wskazane jest także dodanie do cieczy roboczej adiuwantu Slipa w dawce 0,1 l/ha.

Kolejną grupą szkodników, przeciwko której preparat stosowany jest w dawce 0,125 kg/ha stanowią owocnice. W uprawach jabłoni jest to owocnica jabłkowa, natomiast w uprawach śliw owocnica żółtoroga i owocnica jasna. Larwy tych szkodników mogą powodować znaczne straty w plonie niszcząc, w przypadku licznego występowania, nawet do kilkudziesięciu procent zawiązków. Do monitorowania obecności i liczebności tych szkodników najlepiej jest stosować białe pułapki lepowe, które powinny się znaleźć w każdym, racjonalnie prowadzonym sadzie. W przypadku owocnicy jabłkowej, progiem zagrożenia sygnalizującym konieczność wykonania zabiegu zwalczającego jest stwierdzenie 20 owadów dorosłych owocnicy średnio na 1 pułapkę w okresie od wywieszenia pułapki (zielony pąk) do końca kwitnienia. Na ogół odmiany kwitnące wcześniej zasiedlane są przez większą liczbę owocnic, niż odmiany kwitnące później.

Z tego względu, w przypadku dużych obszarowo kwater poszczególnych odmian, pułapki powinny być zawieszane w każdej z nich. W przypadku przekroczenia progów zagrożenia, zabieg przeciwko owocnicy na jabłoni należy wykonać w momencie wylęgania się larw tego szkodnika, co zbiega się z fenologiczną fazą końca opadania płatków kwiatowych. W tym samym terminie i w tej samej dawce (0,125 kg/ha) zwalczają się również toczyka gruszowiaczka.

W przypadku owocnic na śliwach sygnałem do ich zwalczania jest także koniec opadania płatków kwiatowych śliw, ale wartość progów zagrożenia jest znacznie wyższa i wynosi 60 osobników dorosłych owocnic (żółtoroga + jasna) średnio na 1 pułapkę.

Mospilan 20 SP jest również polecany do zwalczania tak groźnych szkodników jabłoni i śliw, jakimi są owocówka jabłkóweczka i owocówka śliwkóweczka. Do zwalczania tych szkodników należy jednak stosować preparat w dawce 0,2 kg/ha. W zależności od wielkości populacji stosuje się 1 lub 2 zabiegi na początku regularnego lotu motyli i masowego składania jaj. Nieodzownym narzędziem monitoringu tych szkodników i wyznaczania terminu zabiegu są pułapki feromonowe.

Jednym z bardzo ważnych cech preparatu jest jego skuteczność w zwalczaniu nasionnicy trześniówki. Znaczenie gospodarcze tego szkodnika w ostatnich latach wzrasta z roku na rok i to nie tylko na czereśniach, ale także na wiśniach. Lot nasionnicy jest na ogół rozciągnięty, ale przy pomocy żółtych pułapek lepowych można wyznaczyć jego maksimum – co jest najlepszym momentem do zastosowania zabiegu. Oczywiście jedno opryskiwanie jest zwykle niewystarczające, ale pozostałe 2-3 powinno się wówczas wykonać środkami należącymi do innych grup chemicznych. Do zwalczania nasionnicy trześniówki preparat zaleca się stosować w dawce 0,125 kg/ha.

Preparat ten jest także bardzo przydatny do zwalczania opuchlaków na plantacjach truskawek. W przypadkach koniecznych zabieg wykonuje się po zbiorze owoców opryskując rośliny i glebę pod nimi. Zalecana dawka wynosi w tym przypadku 0,3 kg/ha, a objętość wody do 900 l/ha.

W celu zminimalizowania ryzyka uodpornienia się szkodników na acetamipryd, jeżeli istnieje konieczność powtórzenia zabiegu, zamiast Mospilanu 20 SP zaleca się użycie środka z innej grupy chemicznej. Stosując Mospilan 20 SP (tak zresztą, jak i inne środki ochrony roślin) należy pamiętać o obowiązującej karencji, która w odniesieniu do jabłoni, gruszy, czereśni, wiśni i śliwy wynosi 14 dni. W przypadku truskawek okres karencji nie został podany, ponieważ w tej uprawie preparat może.

Preparat jest bezpieczny dla pszczół, jak również selektywnym dla roztoczy drapieżnych, może być więc zalecany i stosowany w sadach i na plantacjach prowadzonych systemem integrowanej ochrony i integrowanej produkcji owoców.

Prof. dr hab. Remigiusz W. Olszak
Instytut Ogrodnictwa, Oddział Sadownictwa
w Skierniewicach

UWAGA ROLNICY!

**Wzorem lat ubiegłych,
Śląski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego,
świadczy odpłatne
usługi w zakresie
przygotowania
wniosków o pomoc
w różnym zakresie,
w tym płatności
obszarowe.**

**W okresie od 15 marca
do 15 maja doradcy
pełnią dyżury
w biurach powiatowych,
oddziałach ŚODR
i punktach
konsultacyjnych**

**Szczegóły na stronie
internetowej
www.czwa.odr.net.pl**

NIE REZYGNOWAĆ POCHOPNIE Z ŻYWIENIA PASTWISKOWEGO KRÓW

Do niedawna okres żywienia letniego zwierząt na pastwisku był najbardziej wyczekiwany momentem w cyklu produkcyjnym mleka. Jego rozpoczęciu towarzyszył wzrost wydajności mlecznej krów, poprawa wykrywalności rui oraz ogólnego stanu zdrowia zwierząt. Obserwacje te tłumaczono tym, że ruń pastwiskowa jest najodpowiedniejszą karmą dla przeżuwaczy, ze względu na ich specyfikę trawienia i że jest najlepszym źródłem składników pokarmowych, bogatym w witaminy i składniki mineralne.

Przy tym, ruch na świeżym powietrzu i oddziaływanie promieni słonecznych poprawiają właśnie zdrowotność ogólną organizmu i niejednokrotnie są szansą na uporanie się np. z problemem płodności krów, z chorobami racic itp. Ponadto, zwierzęta na pastwisku mogą w pełni realizować genetycznie uwarunkowane zachowania społeczne, czyli mogą swobodnie wyrażać wzajemne relacje w stadzie. Innymi słowy, żywienie pastwiskowe jest czynnikiem podnoszącym poziom dobrostanu utrzymywanych zwierząt.

Niestety, mimo tych zalet, obecnie przestaje ono być idealnym sposobem żywienia w miarę wzrostu wydajności krów. Główną przyczyną tego stanu rzeczy są rosnące wraz z wydajnością, potrzeby pokarmowe krów, ponad możliwość zaspokojenia ich podczas wypasu. Praca hodowlana spowodowała ogromny postęp we wzroście wydajności mlecznej krów, nie powodując jednocześnie adekwatnego zwiększenia tempa pobierania (przygryzania) zielonki i wydłużenia czasu wypasu w ciągu doby. Bowiern krowa, zarówno kiedyś jak i dziś nie pasie się dłużej niż 8–8,5 godziny bez względu na wydajność mleczną i bez względu na ilość zielonki jaką zdążyła pobrać.

A zatem, ilość paszy zjadanej przez krowy na pastwisku, nie zależy od ich wydajności, a zależy od wielkości krowy oraz ilości i smakowitości porostu. Waha się ona w bardzo szerokich granicach, gdyż ilość i smakowitość porostu trudna jest, a raczej niemożliwa, do utrzymania na stałym poziomie przez cały sezon wegetacyjny. W zależności od sposobu wypasu duże wahania w pobraniu zielonki mogą występować w poszczególnych dniach, gdy zwierzęta przebywają na danym pastwisku aż do czasu wypasienia porostu. Na przykład Johnstone-Wallace i Kennedy stwierdzili, że krowy ważące 500 kg na pewnym pastwisku pobierały:

Dni wypasu	Ilość pobranej	
	Zielonki	Suchej masy
Pierwsze 3 dni	68	14,5
Drugie 3 dni	41	9
Trzecie 3 dni	20	4,5
Średnio dziennie w ciągu 9 dni	48	10,5

W tym tkwi cała trudność, gdyż zmieniająca się z dnia na dzień ilość spożytej karmy nie sprzyja wysokiej wydajności krów. Im wydajność wyższa, tym większy wymóg stabilnej podaży składników odżywczych w formie pasz objętościowych. Już przy wydajności powyżej 5000 kg mleka żywienie pastwiskowe staje się mało efektywne.

Ponadto, na pastwisku zwierzęta mają do dyspozycji zielonkę, w której otrzymują nadmiar białka w stosunku do jednostek energetycznych. Wymaga to stałego dostarczania pasz energetycznych dla zbilansowania dawki. Rzecz w tym, że zbilansowanie energetyczno - białkowe powinno być zapewnione równomiernie w ciągu całej doby. Bowiern skarmiana młoda zielonka, zasobna w dobrze rozkładalne białko, może być powodem do okresowego nadmiaru amoniaku w żwaczu. Będzie to w przypadku, gdy w tym czasie są już wyczerpane zasoby łatwo dostępnych cukrów z pasz energetycznych spożytych przed wyjściem krowy na pastwisko. Dzieje się tak dlatego, że łatwo dostępne cukry są źródłem energii dla mikroflory żwacza zamieniającej uwalniany z białka amoniak na białko własnego ciała. Przy niedoborze cukrów mikroflora żwacza jest mało aktywna i nie w pełni zagospodarowuje uwalniany amoniak. Jego nadmiar zamieniany jest w wątrobie na mocznik usuwany z organizmu przez nerki. W przypadkach dużego nadmiaru amoniaku, wzmożona produkcja mocznika powoduje podnoszenie się jego poziomu w mleku. Jest to ewidentna strata, gdyż mikrobiologiczne białko jest prekursorem białka mleka. Tym samym powstająca ilość białka mikrobiologicznego limituje poziom produkcji mleka. W skrajnych przypadkach, nie zagospodarowywany amoniak może być powodem niestrawności zasadowej żwacza. Jej chroniczna, podkliniczna postać bardziej negatywnie wpływa na zdrowie krów niż niestrawność kwaśna. Między innymi wywiera negatywny wpływ na nieswoistą odporność organizmu. Zatem pasze trzeba dobierać nie tylko pod względem zawartości składników pokarmowych, ale także tempa

istopniaich rozkładu w żwaczu. Bowiem w żwaczu, łatwo dostępne cukry nie są magazynowane i nie są stopniowo upłynniane dla mikroflory. Wręcz przeciwnie, każda ilość pobrana jest gwałtownie przetwarzana. Podanie ich w większej ilości na zapas, mało że nie przyniesie pożytku dla przemian białkowych, to jeszcze może być powodem niestrawności kwaśnej żwacza. Po prostu, cukry mikroflorze żwacza, trzeba dostarczać w umiarkowanych ilościach, stale i wciąż, podobnie jak zwierzęciu w czasie choroby podawanie lekařstwa w kroplówce.

Z pewnością na głód energetyczny w czasie wypasu mniej narażona jest krowa mniej wydajna. Z jednej strony ma mniejsze zapotrzebowanie, a z drugiej strony po zejściu z pastwiska zjada więcej suchych pasz trawistych np. słomy, siana ze starszych roślin w porównaniu z krową wysoko wydajną. Pasze takie długo zalegają w żwaczu i zjedzone wieczorem i w nocy stopniowo i powoli uwalniają następnego dnia energię powstającą z mikrobiologicznego rozkładu włókna. Różnica w ilości spożytej paszy objętościowej między krową bardziej i mniej wydajną jest następstwem tego, że większe ilości paszy treściwej zjedzone przez wysoko wydajną krowę wypierają z jej jądłospisu pasze objętościowe jako takie. Tak się dzieje zwłaszcza gdy krowa zjada więcej niż 6 kg paszy treściwej na dobę. W takich przypadkach wypierana jest szczególnie słoma, gdyż po zjedzeniu większej ilości paszy treściwej krowa mniej odczuwa niedobór suchej masy i mniej szuka suchych pasz objętościowych. A słoma smakowo nie jest atrakcyjna na tyle, żeby kusiła do jej spożywania tylko dla samych pozytywnych wrażeń.

A więc, względny fizjologiczny i organizacyjny skłaniają producentów mleka do rezygnacji z wypasu i w zamian za karmienie krów dowożoną zielonką lub nawet przez cały rok kiszonkami sporządzonymi z zielonek. Pozwala to na lepsze bilansowanie dawki pokarmowej pod potrzeby krów. Tym bardziej, że im wyższa wydajność krów, tym większy udział w ich żywieniu i tak musi mieć żywienie oborowe przy jednoczesnym żywieniu pastwiskowym. Bo-wiem na dobrym pastwisku krowa pobiera dziennie suchej masy na produkcję ok. 15 l mleka. Ponad tę ilość produkuje mleko w oparciu o pasze spożyte w oborze.

Mimo wszystko nie należy z powyższych rozważań wyciągać wniosków, że ucieczka od żywienia pastwiskowego krów wysoko wydajnych jest trendem jedynie słusznym. Można przyjąć, że nie jest to forma żywienia najlepsza, skoro nie można na niej oprzeć pełnowartościowego żywienia tych zwierząt. Ale warto pamiętać, że wcześniej wymienione pozytywy żywienia pastwiskowego są też cenne dla wysoko wydajnych krów, a może właśnie dla nich szczególnie cenne. Bowiem krowy zmuszone do nienaturalnej wydajności, mają przywrócony w namiastce naturalny sposób życia. Choćby sprawa zdrowotności racic nie naturalnie eksploatowanych na betonowych posadzkach, narażonych na skutki zaburzeń w żwaczu np. Laminitis czyli ochwat racicowy. Dlatego możliwość funkcjonowania racic na naturalnym dla nich podłożu trawiastym, może być czasem rekonwalescencji. Podobnie z zaburzeniami płodności. Urozmaicenie sposobu spędzania czasu, motywacja do wytężonego ruchu związanego z przemieszczaniem się, wspomniane oddziaływanie promieni słonecznych mogą się przyczynić do lepszej równowagi neurohormonalnej.

Zatem warto rozważyć sprawę rozsądnego kompromisu w gospodarstwach w których wypas jest możliwy. A więc tam, gdzie stado nie jest zbyt duże, gdzie pastwisko nie jest zbyt oddalone od siedziby stada, gdzie przemieszczanie zwierząt na pastwisko jest możliwe bez większych utrudnień. Trzeba przy tym kalkulować kłopotliwość podawania pasz uzupełniających w trakcie wypasu, aby spełnić wymóg zbilansowanego żywienia w ciągu całego dnia, a nie tylko trakcie poszczególnych odpasów.

Z pewnością trzeba:

- przyjąć system kwaterowego wypasu z codziennym dawkowaniem, tak, żeby w każdym dniu krowy miały dostęp do świeżej runi, żeby codziennie pobierały zbliżone ilości zielonki,
- rozważyć kwestię dokarmiania paszami energetycznymi, dobrania pasz łatwiej i trudniej rozkładalnych, określić sposób ich podawania,
- rozważyć sprawę skarmiania przewidzianych ilości pasz treściwych tak, żeby jednorazowa porcja nie przekraczała 2–2,5 kg.

Na pewno kiszonkę z całych roślin kukurydzy jako źródło trudniej rozkładalnej energii podawać należałoby przed wyjściem i po zejściu z pastwiska., dodając przy tym po jednej porcji paszy treściwej. Warto przy tym rozważyć sprawę zmuszenia krowy do zjedzenia większej ilości słomy, podanej w formie siecżki właśnie z kiszonką z kukurydzy i z paszą treściwą. Warto przy całodziennym pobycie krów na pastwisku rozważyć podawanie w ciągu dnia porcji paszy treściwej (może też być z siecżką) w indywidualnych naczyniach sztukom o wysokiej dziennej wydajności. Jest to możliwe w stadach niedużych, gdzie poszczególne sztuki są bezbłędnie rozpoznawalne. Po paru próbach krowy nauczą się reagować na stale powtarzane zawołanie, na widok osoby je obsługującej i będą ustawiać się wzdłuż ogrodzenia. Te, dla których nie będzie przewidziane dokarmianie też się zorientują, że nie mają po co się pchać. Wystarczy wtedy stanąć między jednymi i drugimi, żeby nie dokarmiane nie przeszkadzały dokarmianym. Może warto krowy wypasać tylko w jednej połowie dnia, a w drugiej karmić w oborze, a może wypędzać dwukrotnie pasąc w godzinach rannych i popołudniowych, zaś w godzinach południowych dokarmiać w oborze. Dobór sposobu żywienia pastwiskowego zależy od warunków w poszczególnych gospodarstwach. Jedno jest pewne, że żywienie pastwiskowe krów wysoko wydajnych nie jest łatwe, że sprostanie wyżej przedstawionym wymogom jest konieczne. W przeciwnym razie, karmienie krów tanią zielonką nie poprawi efektywności produkcji mleka, a przeciwnie pogorszy ją, ze względu na niewykorzystanie możliwości produkcyjnych krów.

Źródło:

1. Zygmunt Ruszczyk, „Żywienie zwierząt i paszoznastwo” PWR i L Warszawa 1973
2. Ryszard Kuźma, Państwowy Instytut Weterynarii oddz. Bydgoszcz „Profilaktyka zaburzeń metabolicznych i rozrodu krów” materiały seminaryjne 1998 r.
3. Helena Kruczyńska, AR w Poznaniu „Pastwisko to za mało”, Tygodnik Rolniczy - 26/2007
4. Marcin Jajor, „Zielone złotówki”, Tygodnik Rolniczy - 17/2010.

Marcin Jakubowski
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych
i Doświadczalnictwa

LUCERNA – WAŻNA PASZA OBJĘTOŚCIOWA

Lucerna jest jedną z najważniejszych roślin pastewnych w rolnictwie światowym. Wynika to z dużego plonu zielonej masy o najwyższej zawartości składników pokarmowych, ze stosunkowo niewielkich wymagań glebowych i klimatycznych oraz z niskiej, względnej wielkości nakładów w stosunku do wartości produktu. Skarmiana jest w formie zielonki, siana, suszu, kiszonki, wykorzystywana do produkcji koncentratów białkowych.

Lucerna może być użytkowana przez 4-5 lat na tym samym polu. System korzeniowy rośliny jest głęboki i rozwija się bardzo silnie, dzięki temu przetrzymuje okres długotrwałej suszy. Warunkiem dobrego plonowania i długoletniej trwałości jest przepuszczalność i głębokość gleby oraz ilość zawartego w niej wapnia (optymalny odczyn pH 6,5 - 7).

W rocznym rozwoju lucerny występują trzy szczyty przyrostu masy, związane z kształtowaniem się kwiatów. Największą ilość siana uzysku-

je się zbierając wszystkie pokosy w okresie kwitnienia, ale największą ilość białka i jednostek pokarmowych - przy zbiorze jednego pokosu w okresie kwitnienia, a pozostałych, bezpośrednio po wytworzeniu pąków kwiatowych. Lucerna wcześniej koszona zawiera więcej białka, a mniej włókna. Najwięcej białka ogólnego (22,6%) a mało włókna surowego (ok. 22,3%) jest w dobrze ulistnionych, młodych roślinach, w fazie wegetatywnej i fazie początku pąkowania. Lucerna rocznie może dać od 50 do 65 t zielonej masy z hektara, a plon białka może dochodzić do 2000 kg i jest 2 krotnie wyższy od plonu białka z koniczyny czerwonej, kukurydzy lub buraków pastewnych oraz 4 krotnie wyższy od plonu białka z owsa.

Białko stanowi średnio 17-19% suchej masy lucerny. Wysoka jakość białka wynika z dużej zawartości i korzystnego, wzajemnego stosunku aminokwasów egzogennych. Białko z lucerny dorównuje wartością mączce sojowej lub chudemu mleku w proszku i może być stosowane jako wyłączne źródło białka dla krów mlecznych lub owiec.

Siano lucerny średniej jakości zawiera **składniki mineralne** w ilościach pokrywających zapotrzebowanie zwierząt. Są one niezbędne dla prawidłowego wzrostu i rozwoju, szczególnie młodych zwierząt. Lucerna zawiera dużo wapnia, fosforu, magnezu (w 1 kg suchej masy znajduje się ok. 16 g wapnia i 3 g fosforu).

Lucerna jest także skarbnicą **witamin**. Roślina ta wyróżnia się dużą zawartością witamin K i A oraz karotenu, korzystnie wpływającego na kolor jaj kurzych i mleczność krów. Zielonka lucerny zawiera znaczne ilości witamin C, D, E, B oraz kwasu pantotenowego, a także witaminy PP, dzięki czemu jest niezastąpioną paszą w żywieniu drobiu, źrebiąt, cieląt i tuczu swiń.

ŻYWIENIE LUCERNA

Lucerna jest bogata w białko dobrej jakości, zawiera stosunkowo dużo celulozy, natomiast jest uboga w cukry i skrobię. Przy ustalaniu norm żywieniowych niedobory węglowodanów należy uzupełnić paszami węglowodanowymi, np. kukurydzą, burakami, śrutą zbożową. Przy jej skarmianiu wskazane jest zachowanie pewnej ostrożności:

- białko lucerny ma duże właściwości emulgacyjne i pianotwórcze, co może być powodem wzdęć u bydła, szczególnie przy podawaniu zielonki młodej i wilgotnej,
- podawanie dużej ilości zielonki bezpośrednio przed dojem może popsuć smak i zapach mleka,
- dawki powyżej 30 kg dziennie na krowę korzystającą z wybiegów w dni słoneczne, może powodować uczulenie na promienie słoneczne.

Krowy mleczne i opasy

W okresie letnim zadaje się zielonkę skoszoną w fazie kwitnienia. Zielonka pobierana jest przez bydło w całości, w postaci kęsów, jedynie mogą pozostawać resztki zdrewniałych dolnych części łodyg.

Dziennie dawki zielonki, uzupełniające dawkę pokarmową wynoszą:

Krowy w okresie laktacji - 15-30 kg

Jałówki do 400 kg masy ciała - 10-20 kg

Młode bydło rzeźne - 5 kg na każde 100 kg masy ciała

Cielęta - 3-5 kg

Dawka dzienna złożona z 20 kg zielonki lucerny i 20-25 kg kiszonki z kukurydzy lub zielonki słonecznika oraz 3-4 kg pasz objętościowych, pokrywa w całości zapotrzebowanie 1 dorosłej szt. bydła. Aby nie spowodować u zwierząt wzdęć, zielonkę z lucerny należy zadawać bezpośrednio po skoszeniu, nie wilgotną, zapobiegając zagrzewaniu się masy zielonej.

źródło: www.wikipedia.pl

Lucernę dobrze wykorzystuje się jako pastwisko. Preferuje się wypas wolny, przy obsadzie 3-4 sztuk dużych na 1 ha, po sobie co 6-7 tygodni, gdyż lucerna jest wrażliwa na zbyt intensywne przygniataanie i przygryzanie, co powoduje wolniejszy odrost roślin i ich zanikanie.

W zimowym żywieniu siano z lucerny jest doskonałą paszą pozwalającą na duże oszczędności wysokobiałkowych pasz treściwych. Dawka dzienna złożona z 4-6 kg siana z lucerny, uzupełniona 2-3 kg pasz treściwych i 20-40 kg kiszonki z kukurydzy, wystarcza na pokrycie potrzeb bardzo wydajnych krów mlecznych. Stosując natomiast **susz** z lucerny w ilości 4-8 kg/szt. (zależnie od wydajności mleznej krowy) można już nie dodawać pasz treściwych.

Cenną paszą jest także **kiszonka z lucerny**, która w połączeniu z kiszonką z kukurydzy powinna stanowić optymalnie 1/3 dziennej dawki pokarmowej. Zielonka, siano lucerny, kiszonka z lucerny lub mieszanek lucerny z trawami czy kukurydzą z dodatkiem pasz treściwych – poprawiają znakomicie jakość mięsa i dają bardzo dobre przyrosty ciężaru opasanych zwierząt.

Trzoda chlewna

Sieczka z młodej, świeżej lucerny skoszonej w okresie wytwarzania pąków kwiatowych daje dobre rezultaty w żywieniu warchlaków, loszek, macior, tuczników.

Optymalne dzienne dawki **zielonki** dla świń wynoszą:

Lochy luźne i niskoprosne - 5-10 kg
 Warchlaki - 2-3 kg
 Tuczniki do 65 kg - 4-6 kg
 Tuczniki pow. 65 kg - 6-8 kg

Tuczniki powinny otrzymywać rośliny zmiażdżone w rozdrabniaczach na pastę, lochy na wybiegu mogą pobierać lucernę w całości.

Siano dobrze rozdrobnione można spasać w ilości 0,5 kg dziennie na tucznika. Szczególnie przydatny w żywieniu świń jest susz, podawany do 1,5 kg na dorosłą sztukę dziennie.

Konie

Wymagają zielonki w ilości 20 - 35 kg dziennie z roślin starszych, skoszonych w fazie pełnego kwitnienia. Spasanie młodych roślin powoduje biegunki. Dzienna dawka siana wynosi 5-6 kg/szt. W żywieniu tej grupy zwierząt 1,3 kg siana z lucerny dostarcza ilość białka równoważącą białko 1 kg owsa.

Do żywienia **owiec** nadaje się lucerna w różnej postaci, z wyjątkiem zielonek. Maciorki, skopy, tryki mogą być żywione paszą złożoną wyłącznie z lucerny i ziarna zbóż. Dzielne dawki wynoszą:

Owce i kozy matki:

- z młodymi - 3-5 kg
- bez młodych - 3 kg

Jagnięta i kozłeta odsadzone - 2 kg

Drób

Drobno posiekana zielonka z bardzo młodej lucerny jest szczególnie dobrą paszą witaminową dla młodych, rosnących kur i niosek.

W okresie zimowym poprawę nieśności uzyskuje się stosując w normie żywieniowej 5% suszu mielonego lub 5-10% mączki z siana uzyskanej z rozdrobnionych liści i wierzchołków pędów suchej lucerny. Susz zawiera dużo karotenu, witaminy B i wapnia – podstawowych składników w żywieniu kur, niosek i brojlerów. Stosowany jako naturalny barwnik nadaje pożądane zabarwienie żółtkom jaja i tuszkom brojlerów.

Susz z lucerny może być stosowany również jako komponent pełnoporcjowych mieszanek paszowych **dla królików i szynszyli** w ilości do 200 g na 1 kg paszy.

Źródło:

1. „Lucerna”, Z. Staszewski; „Magazyn Farmerski” Nr 3/06
2. Farmer” Nr 15/07

Olentyna Mendakiewicz
 PZDR w Częstochowie

SPRZEDAM

CIĄGŁA SPRZEDAŻ:

- **Loszek** pokrytych PBZ oraz mieszańców PBZ + WBP
- **Prosiąt** (knurków)
- **Kóz**

tel. 32 230 33 36,
 721 379 048

ORZECHY LASKOWE - 1 t

z własnej plantacji
 tel. 33 85 73 521

BYCZKI (50-70 KG)

tel. 32 419 85 42
 lub 604 479 540

- **Więszą ilość siana w kostkach**
- **Sianokiszonkę w balotach 120x120 cm**
 tel. 33 861 84 49

KUPIĘ

Knury i maciory

dobra cena, szybki odbiór
 tel. 507 592 454

- **Kombajn zbożowy BIZON SUPER lub BIZON RECORD** w dobrym stanie

tel. 795 807 728

- **Ciągnik** trzy, lub czterocylindrowy **ZETOR, URSUS** lub **FERGUSON**

tel. 790 318 118

- **Kombajn ziemniaczany ANNA**
- **Sortownik do ziemniaków**

tel. 600 679 814

CZYNNIKI WARUNKUJĄCE WYSOKĄ JAKOŚĆ WIEPRZOWINY

Każdy proces produkcyjny, zwłaszcza związany z wytwarzaniem żywności, realizowany jest według ściśle określonych zasad wynikających z uwarunkowań technologicznych, technicznych, ekonomicznych, a zwłaszcza czynników związanych z końcową jakością produktu. Jakkolwiek pojęcie jakości, np. mięsa i jego przetworów, jest dość złożone, zaś poglądy producentów i konsumentów na te zagadnienia są często rozbieżne, jakość produktu żywnościowego można ogólnie zdefiniować jako sumę oddziaływania wszystkich czynników kształtujących jego właściwości sensoryczne, żywieniowe, higieniczno-toksykologiczne i technologiczne. Jakość mięsa i jego przetworów zależy od hodowli, przetwórstwa i dystrybucji. Najważniejszym gatunkiem przetwórstwa mięsnego w Polsce są świnię.

Dla osiągnięcia możliwie największej wydajności świń i najwyższej jakości ich mięsa muszą być spełnione trzy główne warunki:

- Dysponowanie materiałem hodowlanym o pożądanym właściwościach, uzyskany przez selekcję i krzyżowanie;
- Stosowanie żywienia uwzględniającego w pełni zapotrzebowanie zwierząt;
- Stworzenie zwierzętom odpowiednich warunków bytowania, odpowiadających ich cechom gatunkowym.
- Wzajemny stosunek głównych składników: mięsa, tłuszczu, kości wpływa na jakościowe cechy wyrobów i efektywność ekonomiczną.
- Do podstawowych cech jakościowych mięsa możemy zaliczyć:
 - barwę - ilość i jakość podstawowego barwnika mięsa to jest mioglobiny, preferowana jest barwa czerwono-różowa, zależy głównie od sposobu żywienia (brak żelaza w paszy - nie jest syntezowana mioglobina), zależy również od zmęczenia przed ubojem i od rasy świń,
 - zapach (smak) - zależy od paszy, jej różnorodność wpływa korzystnie na smak i zapach,
 - kruchość - zależy od rodzaju mięśnia a szczególnie ilości tkanki łącznej (kolagenu), tłuszczu wewnątrz mięśniowego, zależy również od stanu fizykochemicznego białek mięśniowych,
 - soczystość - jest to ilość wody, którą otrzymujemy podczas żucia lub wyciskania mięsa,
 - wodochłonność - jest to zdolność wiązania wody własnej i dodanej do mięsa, ma bardzo duże znaczenie w przetwórstwie mięsa, zależy od stanu fizykochemicznego białka i kwasowości mięsa, mięso o niskiej wodochłonności nie utrzymuje własnego soku, jest wilgotne na powierzchni, jest mniej smaczne i mało przydatne dla przetwórstwa.

Czynniki wpływające na jakość tuszy wieprzowej:

- wiek - w czasie wzrostu świń zwiększa się w ich ciele zawartość mięsa, tłuszczu i kości jednakże z różnym nasileniem w różnych okresach życia, najpierw najszybciej rozwija się układ kostny, wzrost mięśni jest jak gdyby

opóźniony w stosunku do szkieletu, z kolei najpóźniej rozpoczyna się intensywny przyrost tłuszczu. Na ilość tłuszczu wpływa żywienie i rasa,

- rasa - u świń słoninowych (puławska) już przy ok. 40-50 kg wagi żywej zwierzęcia następuje intensywniejsze odkładanie tłuszczu niż mięsa (wcześnie dojrzewające), z kolei u ras duńskich lub wielkiej białej polskiej dopiero przy ok. 100 kg masy zwierzęcia szybciej odkłada się tłuszcz niż mięso (późno dojrzewające), przejście z intensywnego przyrostu mięsa w intensywny przyrost tłuszczu jest podstawowym kryterium wczesności dojrzewania świń;
- żywienie:
 1. intensywne żywienie - krótki okres tuczu - więcej mięsa (mniej tłuszczu),
 2. ekstensywne żywienie - długi okres tuczu - mniej mięsa (więcej tłuszczu), nieekonomiczne;
 3. umiarkowane żywienie przez cały okres tuczu - gorsze przyrosty ale proporcjonalnie dużo mięsa.

Należy wspomnieć także o wpływie płci i warunków utrzymania na proporcje mięsa i tłuszczu.

Od pewnego czasu zwraca się uwagę na tzw. czynnik fizjologiczny, czyli zdolność przystosowania się zwierząt do zmieniających się warunków otoczenia. Przeciążenie układu nerwowego zwierząt, czyli stresy, następują pod wpływem wielu różnych bodźców: przemęczenie, wysiłek fizyczny, obciążenia psychiczne, czynniki zewnętrzne takie jak temperatura, wilgotność, brak wody, złe karmienie. Stresy wywołują wzrost poziomu hormonów i zmiany w przemianie materii. Po ustąpieniu czynnika stresogennego organizm wraca do równowagi. Gdy jednak czynnik nie ustąpi, zaburzenia w przemianie materii powodują także obniżenie wartości surowca rzeźnego. Często po uboju spotyka się tusze charakteryzujące się silnym pociemnieniem i zmatowieniem mięśni, robią wrażenie suchych i lepkich. Otrzymujemy mięso o specyficznych właściwościach, trudnych do wyeliminowania w procesach technologicznych. Przed ubojem należy zatem zapewnić zwierzętom czas na zregenerowanie sił i przywrócenie równowagi fizjologicznej. W wyniku tego odpoczynku w przypadku świń uzyskujemy większą przydatność technologiczną mięsa.

Zazwyczaj konsument - nabywca mięsa wieprzowego i jego przetworów ocenia ich jakość i bezpieczeństwo poprzez doznania sensoryczne i estetyczne oraz informację zawartą na opakowaniu produktu i adekwatność ceny do oferowanej jakości. Niektóre z cech jakości produktu są dla konsumenta niewidoczne - ukryte. Do tych cech należą m.in. zanieczyszczenia mikrobiologiczne i chemiczne (pozostałości leków i dodatków paszowych), jak również takie cechy jakościowe, które ujawniają się np. po przygotowaniu produktu do spożycia. Aby sprostać wysokim wymaganiom współczesnych konsumentów wieprzowiny, konieczne jest spełnienie kryteriów jakościowych zarówno dla mięsa kulinarnego, surowca do produkcji przetwórczej, jak i gotowych

wyrobów. Badaniom jakości mięsa wieprzowego poświęca się dużo uwagi od ponad 50 lat. W tym okresie zidentyfikowano wiele czynników warunkujących jakość surowego mięsa, jak i wykonanych z niego gotowych produktów, tak w zakresie stanu mikrobiologicznego, właściwości fizykochemicznych jak i przydatności kulinarnej i technologicznej. Wraz z postępem badań naukowych, zmieniało się również pojęcie jakości mięsa. Aktualnie nie może ono ograniczać się jedynie do wrażeń sensorycznych i estetycznych. Dla współczesnego konsumenta istotne są również takie kryteria jakości jak bezpieczeństwo zdrowotne, wartość odżywcza oraz dyspozycyjność (łatwość przygotowania, trwałość, itp.).

Ważną rolę w produkcji dobrej jakości wieprzowiny odgrywają czynniki środowiskowe, które występują na poszczególnych etapach produkcji: odchowu i tuczu (mikroklimat pomieszczeń i żywienie), w obrocie przedubojowym (załadunek, rodzaj transportu, temperatura i dystans, rozładunek), w zakładach ubojowych (sposób oszalałowania, wykrwawianie i postępowanie z tuszami po uboju), podczas dystrybucji oraz sprzedaży mięsa i jego przetworów, w czasie wykonywania różnych zabiegów kulinarnych przygotowując mięso do konsumpcji. Niemniej istotną rolę odgrywają czynniki genetyczne. Ponadto o jakości mięsa wieprzowego decydują także jego skład chemiczny i wartość odżywcza (zawartość białka, tłuszczu, składników mineralnych, witamin).

Wyniki wieloletnich badań wskazują, że do dobrych wskaźników, decydujących o przydatności technologicznej i konsumpcyjnej mięsa, zaliczyć można: stopień zakwaszenia tkanki mięśniowej (pH), barwę oraz jej jednorodność i trwałość, zdolność zatrzymywania i wiązania wody, przewodność elektryczną, trwałość w procesie przechowywania, wydajność w przetwórstwie, wygląd zewnętrzny (barwa i marmurkowatość – zawartość tłuszczu śródmięśniowego), teksturę (delikatność i soczystość) i smakowość (smak i zapach). Określenie cech i kryteriów jakości mięsa wieprzowego pozwoliło na opracowanie instrumentalnych metod jego pomiaru. Metodą aparaturową mierzony jest odczyn pH, jasność barwy, przewodność elektryczna, wodochłonność i kruchość mięsa. Dla pozostałych cech mięsa stosuje się sposoby subiektywnej oceny, w których wykorzystuje się odczucia smakowe, węchowe i wzrokowe, a mięso oceniane jest za pomocą różnych skal punktowych. Ze względu na odczyn pH, barwę i konsystencję mięsa wieprzowego wyróżnia się 6 klas jakości:

- RFN (reddish-pink, firm, non exudative – mięso czerwono-różowe, twarde, niewodniste) jest mięsem najbardziej pożądanym;
- PFN (pale, firm, non exudative – mięso blade, twarde, niewodniste);
- PSE (pale, soft, exudative – mięso blade, miękkie, wodniste);
- RSE (reddish-pink, soft, exudative – mięso czerwono-różowe, miękkie, wodniste);
- DFD (dark, firm, dry – mięso ciemne, suche, twarde);
- ASE (acid, soft, exudative – mięso kwaśne, miękkie, wodniste).

Tylko RFN i PFN są klasami mięsa normalnego (N), pozostałe wykazują w różnym nasileniu wady. Do głównych przyczyn mających wpływ na pogarszanie się jakości pożywanego mięsa wieprzowego należą: zmiany w genotypie zwierząt (obecność genu wrażliwości na stres RYR1T i

genu kwaśnego mięsa RN –), zmiany w warunkach odchowu, utrzymania, żywienia (niewłaściwe zbilansowanie mieszanek paszowych pod względem białkowo-energetycznym i mineralno-witaminowym); stresowe warunki obrotu przedubojowego (załadunek, transport, rozładunek, czas i warunki przebywania w magazynie żywca) i uboju (sposób i czas oszalałowania, czas i pozycja wykrwawiania); postępowanie z tuszami po uboju; zbyt wysoka poubojowa mięsność tuczników. Większość cech jakości wieprzowiny, związanych z wadami PSE i ASE, a tym samym z ich przydatnością technologiczną i kulinarną, jest kontrolowana odpowiednio przez geny, główne RYR1T i RN –. Są to wady najliczniej występujące wśród ocenianego mięsa tuczników pogłowia masowego. Szczególnie wysoki odsetek tusz z objawami PSE dotyczy ras z genetycznie uwarunkowaną wrażliwością na stres: landrace niemiecka, belgijska i pietrain.

Wada mięsa DFD jest wynikiem niekorzystnego oddziaływania warunków środowiska w obrocie przedubojowym zwierząt. Poprawa tych warunków doprowadziła w ostatnich latach do ograniczenia częstości występowania tej wady jakości mięsa. W przypadku kolejnej wady mięsa RSE, zbliżonego objawami do mięsa PSE i ASE, jak dotąd nie rozpoznano podłoża jej występowania. Oceniana jakość mięsa może więc odzwierciedlać łączne oddziaływanie wielu czynników genetycznych i środowiskowych.

Mięso wieprzowe zajmuje wciąż znaczącą pozycję w jadospisie Polaków. Wysokie spożycie wieprzowiny wynika z walorów, jakimi się ono odznacza, przydatne nie tylko jako produkt do bezpośredniego przerobu, ale również do produkcji bardzo dobrych jakościowo wędlin i innych produktów. Konsumpcja wieprzowiny w odpowiedniej ilości i dobrej jakości, korzystnie wpływa na organizm człowieka, dostarczając mu niezbędnych aminokwasów, witamin, związków mineralnych, kwasów tłuszczowych oraz cały zespół witamin grupy B, pozwalając na prawidłowy przebieg procesów metabolicznych. To decyduje, że mięso wieprzowe stanowi pokarm pełnowartościowy o wysokiej wartości biologicznej. Podstawowy skład chemiczny mięsa dotyczy zawartości wody, białka, tłuszczu oraz składników mineralnych określanych jako zawartość popiołu. Suma tych składników wynosi 100% i każde zwiększenie jednego z nich wpływa na zmniejszenie składników pozostałych łącznie lub tylko jednego z nich. Najczęściej zmniejszenie zawartości wody wynika ze zwiększenia zawartości tłuszczu w mięsie. Według wielu autorów zawartość wody w mięsie wynosi około 72-76% i zależy głównie od takich czynników jak: wiek i masa ciała, genotyp zwierzęcia (rasa). Większa ilość białka w mięsie podnosi jego wartość odżywczą i biologiczną jako pożywienia.

Istnieje opinia, że długotrwała i jednostronna selekcja świni w kierunku zwiększenia ich mięsności spowodowała także nadmierne zmniejszenie zawartości tłuszczu w mięsie, ze szkodą dla jego walorów smakowych. Według niektórych opinii w okresie ostatnich 25-30 lat w hodowli świni doszło do znacznego przesunięcia równowagi w ogólnym metabolizmie zwierząt, co wyraża się m.in. większym tempem wzrostu, lepszym wykorzystaniem paszy, większym umięśnieniem ale mniejszą zawartością tłuszczu śródmięśniowego.

Odłożenie 1 g mięsa w organizmie świni jest znacznie tańsze i odbywa się szybciej niż przyrost 1 g tłuszczu, wynika to ze składu chemicznego tkanki mięśniowej

i tkanki tłuszczowej.

1 g białka wiąże ze sobą 4 g wody, co daje 5 g przyrostu tkanki mięśniowej, natomiast

1 g tłuszczu wiąże niewiele wody i daje na słoninie 1 g przyrostu.

Na odłożenie 100 g mięsa zwierzę potrzebuje 1,26-1,67 MJ EM, na odłożenie 100 g tkanki tłuszczowej zwierzę potrzebuje 4,61-5,02 MJ EM /4-krotnie więcej zużywa energii/.

Zawartość tłuszczu śródmięśniowego w ciele świń wzrasta, głównie kosztem zawartości wody w przyroście. W późniejszym wieku wzrasta zawartość tłuszczu nie tylko kosztem wody ale także białka. Wartość energetyczna 1 kg mięsa wieprzowego wynosi 5,66 MJ EM, natomiast 1 kg tłuszczu wieprzowego – 39,78 MJ EM. Fakt ten tłumaczy, dlaczego produkcja tuczników młodych i lekkich, w porównaniu ze starymi, ciężkimi i silniej otluszczonymi, jest bardziej opłacalna.

Wymienione odchylenia jakościowe mięsa wieprzowego i stosunkowo wysoka częstość ich występowania, powodują znaczne straty gospodarcze w przemyśle przetwórstwa mięsnego. Ten stan rzeczy uzasadnia potrzebę prowadzenia dalszych prac nad poprawą cech jakości pozyskiwanej wieprzowiny.

Procentowy skład chemiczny ciała świni w zależności od masy ciała (za Grudniewską, 1998)

Masa ciała kg	Woda	Białko	Tłuszcz	Popiół
1,03	81,5	11,0	1,4	3,5
5,34	68,6	14,4	14,2	2,8
15-20	67,8	14,6	14,6	3,1
20-40	66,6	15,1	15,0	3,4
40-60	54,6	15,6	26,7	3,0
60-80	47,8	13,5	36,0	2,6
80-100	41,6	12,6	43,5	2,2
100-120	35,0	10,9	52,2	1,9

Wprowadzany obecnie nowoczesny, kompleksowy i zintegrowany system produkcji wieprzowiny wysokiej jakości **PQS – Pork Quality System – System Jakości Wieprzowiny** może w tej materii dużo poprawić.

Adam Walasek

Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

PRODUKCJA DROBIU MIĘSNEGO NA ŚLĄSKU

CHÓW KUR

W szerokiej praktyce zanika chów kur mięsnych rasowych na rzecz mieszańców międzyrasowych i międzyrodowych, które w efekcie heterozji są bardziej wydajne produkcyjnie.

Kury mięsne

- **Astra B-2** (samiec CE x samica W-74), kolor upierzenia biały. W okresie 42 tygodni znoszą około 180 jaj. Koguty dorosłe ważą około 4,7 kg, a kury 3,3 kg. Brojlery w 7 tygodniu osiągają masę ciała około 1,8 kg, przy zużyciu 2,1 kg paszy na kg m.c. Ubytki 3%.
- **Starbro** (mieszaniec kanadyjski z firmy Shaver). W okresie 42 tygodni znoszą około 188 jaj. Koguty dorosłe ważą ponad 4,6 kg, a kury 3,5-3,7 kg. W testach w ciągu 50 dni odchowu brojlery osiągnęły masę ciała około 1,8 kg, przy zużyciu 2,68 kg paszy na kg m.c.
- **Isa Vedette** (mieszańce francuskie z firmy ISA). Kury z genem karłowatości ważą około 2,7 kg, stąd na 1 m² można przyjąć obsadę 6 sztuk. Brojlery w optymalnych warunkach w ciągu 42 dni, osiągają powyżej 2 kg masy ciała, przy zużyciu 1,8 kg paszy na kg m.c.
- **Petra** - nowy zestaw kur mięsnych, który tworzą koguty amerykańskiej firmy Peterson i kury Astra z hodowli krajowej COBRD. Brojlery w 7 tygodniu osiągają masę ciała powyżej 2,3 kg, zużywając 2,1 kg paszy na kg m.c. Na fermach województwa śląskiego można spotkać do

produkcji brojlerów mieszańce o zbliżonych parametrach produkcyjnych jw. o nazwach: Wroza, Hypeco, Hybro-N, Lohmann, Arbor Acres, Asa, Jata, Minibro, Avian Farms, Hubbard, Tetra-D, Ross 308, Cobb 500 i inne.

Brojlery utrzymywane są w budynkach zamkniętych na ściółce. Na fermę dostarcza się pisklęta jednodniowe, które cały cykl produkcyjny (ok. 6 tygodniu) przebywają we wcześniej przygotowanych budynkach bez wybiegu, z oknami lub bez. Jednodniowe pisklęta przywożone są do kurnika w kartonach, klimatyzowanym samochodem i rozładowane do wewnątrz wcześniej przygotowanego kurnika. Ptaki przechodzą program profilaktyki weterynaryjnej wg instrukcji odchowu danej rasy i linii kurniki muszą być ogrzewane i mieć dwa systemy wentylacji: normalną i awaryjną. Zadaniem urzędów jest stworzenie właściwego mikroklimatu do chowu brojlerów. Przez cały cykl produkcyjny ptaki muszą mieć dogodny dostęp do paszy i wody. Ze względu na zróżnicowane zapotrzebowanie rynku, coraz częściej produkuje się mięsne kurczęta różnych typów.

W systemie intensywnego chowu i hodowli warunki utrzymania drobiu mięsnego są w pełni kontrolowane, również w aspekcie żywienia. Okres produkcji kurcząt brojlerów rzeźnych podzielony jest na trzy części żywienia mieszanekami pełnoporcjowymi odpowiednio zbilansowanymi pod względem białka, energii, aminokwasów egzogennych zgodnie z Polskimi Normami żywienia drobiu: starter, grower, finisz.

Starter EMN MJ 12,5

- Białko ogólne 22,0%

CHÓW INDYKÓW

- Włókno surowe do 3,5%
- Fosfor przyswajalny 0,43%
- **Grower EMN MJ 13,0**
- Białko ogólne 20,0%
- Włókno surowe do 4,0%
- Fosfor przyswajalny 0,40%
- **Finisz EMN MJ 13,2**
- Białko ogólne 20,0%
- Włókno surowe do 4,0%
- Fosfor przyswajalny 0,38%

Maksymalna obsada brojlera kurzego w końcowym okresie tuczu 17 szt. (podstawowa wartość 36 kg/m², możliwe 43 kg/m² lub 33 kg/m³ (do 39 + 3 kg/m²))

Długość cyklu tuczu 35-42 dni

Masa końcowa ptaka 1,8-2,2 kg

Padnięcia i brakowania w ciągu cyklu 3,7%

Zużycie paszy 3,8 kg/szt.

Zgodnie z zapisem Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt z późn. zmianami z dniem 30 czerwca 2010 r. wdraża ona w życie postanowienia Dyrektywy Rady 2007/43/WE z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie ustanowienia minimalnych zasad dotyczących ochrony kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa. W związku z powyższym planowana jest zmiana dotycząca maksymalnego zagęszczenia hodowli w gospodarstwie lub kurniku. W żadnym momencie obsada nie będzie mogła przekraczać 33 kg/m². Ponadto ww. Dyrektywa dopuszcza możliwość zwiększenia obsady zgodnie z warunkami określonymi omawianym akcie.

Dane w nawiasie wynikają z zapisów Dyrektywy Rady 2007/43/WE z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie ustanowienia minimalnych zasad dotyczących ochrony kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa, implementowanej do prawa polskiego.

Metody i cele produkcji kurcząt brojlerów mięsnych

Krótki odchów do 32 dnia życia chów kurcząt brojlerów obu płci o masie ciała ok. 1500 g.

Średnio długi odchów do 40-44 dnia chów kurcząt o masie ciała 2100-2300 g.

Podzielony odchów w 32-42 dnia chowu przeznaczają się do uboju 20-30% kurcząt, pozostałe utrzymuje się do 45 dnia życia

Chów do określonej masy ciała do 36-39 dni o masie ciała 1850-1950 g.

Zapewnienie wszystkim ptakom odpowiedniej powierzchni bytowej ma bezpośredni wpływ na sukces produkcji. Obszar przypadający na jednego ptaka zależy od masy brojlera w wieku ubojowym, poziomu padnięć, warunków utrzymania oraz warunków klimatycznych. Minimalna temperatura nie mająca wpływu na produktywność stada to 20°C, a maksymalna 25°C. W 35 dniu odchowu temperatura na powierzchni ściółki może być wyższa o ok. 6-8°C od temperatury powietrza. Chłodzenie, jakie się stosuje w przypadku podwyższenia się temperatury, to m. in.: stosowanie mgły wodnej, wymuszony ruch powietrza. Skład paszy dla brojlerów optymalizuje się tak, aby spełniała wymagania pokarmowe ptaków oraz zapewniała dochodowość produkcji. W okresie produkcyjnym stosuje się szereg zbilansowanych mieszanek. Zużycie wody wynosi 1,6-1,8 razy więcej od spożycia paszy.

Obecnie w hodowli są trzy typy użytkowe indyków: typ lekki, średnio ciężki i ciężki. W Polsce użytkuje się indyki Białe Szerokopierśne, w typie średnio ciężkim i ciężkim. Indyki średnio ciężkie uzyskuje się zazwyczaj w wyniku kojarzenia indyczek lekkich z indorami ciężkimi. Indyki te charakteryzują się wysokimi walorami mięsnymi i ekonomicznym wykorzystaniem składników paszy na przyrost masy ciała. Stada rodzicielskie stanowią zestaw mieszańców dwurodowych kojarzonych z samcami rodów ciężkich. Potomstwo mieszańców z takiego krzyżowania przeznaczone jest do produkcji młodych indyków rzeźnych.

Aktualnie, na rynku krajowym dostępne są indyki ciężkie Hybrid Large White (pochodzenia kanadyjskiego) i Big 6 (pochodzenia angielskiego), a w typie średnio ciężkim WAMA (polskiej hodowli), BUT-8 i BUT-9 (z hodowli angielskiej), Nicholas (Frednowy).

Produkcja drobiu indycznego

Wyróżnia się trzy grupy użytkowe indyków, w zależności od masy ciała, tj.: lekkie, średnio ciężkie i ciężkie.

Typ lekki (mini) charakteryzuje się wczesną (30 tydzień życia) i dobrą zdolnością rozplodową, małą masą ciała oraz szybkim tempem wzrostu. Masa 12 tygodniowej ciała indyczki wynosi 4 do 6 kg, a indora 8 do 12 kg. Do tej grupy należą rody: Mały Biały Beltsville, Białe Szerokopierśne i Bronz. Podsumowując: typ mini charakteryzuje się małą masą ciała, wczesną dojrzałością rozplodową i dużą nieśnością.

Typ średnio ciężki (midi) uzyskuje dojrzałość rozplodową w wieku 31-33 tygodni. Odznaczają się szybkim tempem wzrostu i, w zależności od pochodzenia, zróżnicowaną masą ciała ptaków. Dojrzałe do rozplodu indyczki osiągają masę 6 do 9 kg, a indory od 12 do 17 kg. Indyki średnio ciężkie uzyskuje się zazwyczaj w wyniku kojarzenia indyczek lekkich z indorami ciężkimi. Do tej grupy zalicza się: Białe Holenderskie, Bronz Standard i Bronz oraz Białe Szerokopierśne o masie ciała właściwej dla tej grupy użytkowej. Indyki typu midi odznaczają się bardzo dobrymi cechami mięsnymi.

Typ ciężki (maxi) – dojrzałość rozplodową uzyskują dopiero w wieku 34 tygodni. Masa ciała w wieku 7-8 miesięcy u indyczek wynosi od 10 do 15 kg, u indorów od 20 do 26 kg. Przedstawicielami typu maxi są Bronz i Białe Szerokopierśne.

Tucz brojlerów indycznych

Tucz indyków rzeźnych trwa ok. 15 tygodni. Budynek zasiedlane są sześciotygodniowymi ptakami i utrzymywane do ok. 20-21 tygodnia życia. W ciągu roku z reguły mają miejsce trzy wstawienia. Kurniki dla indyków są wyposażone w mechaniczny system wentylacji (wentylatory szczytowe i dachowe), sterowany automatycznie. Do karmienia ptaków z reguły stosowana jest pasza granulowana, magazynowana w silosach, zlokalizowanych na zewnątrz budynków. Z silosów pasza automatycznie podawana jest do kosza zaspowego wewnątrz budynków, a następnie (za pomocą przenośników paszy) jest kierowana do karmideł. Pojenie indorów odbywa się automatycznie za pomocą poideł, np.: dzwonowych. Po zakończeniu cyklu chowu następuje 2-3 tygodniowa przerwa w tuczu, czynności wykonuje się po-

SPECJALIŚCI RADZA

dobnie jak ma to miejsce w przypadku brojlerów kurzych, dezynfekcja pomieszczeń produkcyjnych oraz przygotowanie ich do wstawienia kolejnego stada. Po przeprowadzeniu wstępnej dezynfekcji wyklada się ściółkę, a następnie dokonuje jej oprysku środkiem grzybobójczym. Po wyłożeniu ściółki przeprowadza się dezynfekcję w postaci zamglawiania parą wodną z dodatkiem środka dezynfekującego. Do ogrzewania budynków mogą być stosowane nagrzewnice gazowe oraz promienniki na gaz płynny.

Odchów brojlerów indyjskich

Odchów brojlerów indyjskich rozpoczyna się wstawieniem do budynków jednodniowych piskląt. Zwierzęta są utrzymywane przez okres ok. 6 tygodni. Pisklęta są wstawiane do oddzielnych kręgów o średnicy ok. 4–6 metrów, mieszczących grupę 300–500 piskląt. Przez pierwsze dni życia piskląt, zanim nauczą się one korzystać z poidel auto-

matycznych, mogą być stosowane tzw. poidła odwracalne. Liczba piskląt w kręgu zależy od ilości wstawionych poidel i karmideł oraz od mocy kwoki (elektrycznej lub gazowej) ogrzewającej pisklęta. Po 7–12 dniach kręgi usuwa się. Chów ptaków prowadzi się w systemie podłogowym na ściółce (słoma lub wióry), choć zdarza się, że stosuje się chów indyków na siatce lub w klatkach. Po zakończeniu cyklu chowu przeprowadza się czyszczenie pomieszczeń, a następnie ich dezynfekcję.

W następnym artykule zgodnie z sugestiami osób zainteresowanych opisana zostanie szczegółowo technologia produkcji gęsi

Rafał Przybyła

Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

UWAGA ROLNICY!

W związku z wprowadzaniem coraz to nowszych obszarów działania w ramach Programu Wzajemnej Zgodności (Cross compliance) oraz kontroli zasad już obowiązujących, Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego zachęca do skorzystania z pomocy doradczej w tym zakresie w ramach Programu „Korzystanie z usług doradczych dla rolników i posiadaczy lasów”

Wszelkich informacji o tej formie pomocy i korzyści z niej wynikających, udzielają doradcy w Powiatowych Zespołach Doradztwa Rolniczego oraz w Oddziałach Ośrodka.

Dane kontaktowe są dostępne na naszej stronie internetowej www.czwa.odr.net.pl oraz na łamach Śląskich Aktualności Rolniczych.

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE ODDZIAŁY W BIELSKU-BIAŁEJ I MIKOŁOWIE

OFERUJE:

- PEŁNY ZAKRES DORADZTWA ROLNICZEGO INDYWIDUALNEGO I GRUPOWEGO
- POMOC W SPORZĄDZANIU WNIOSKÓW PRZY UBIEGANIU SIĘ O WSPARCIE FINANSOWE W RAMACH PROW 2007-2013
- SZKOLENIA ROLNICZE
- USŁUGI HOTELARSKIE I GASTRONOMICZNE (organizacja przyjęć)

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE

42-200 Częstochowa, ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 70/126, ☎ 34 377 01 00, 377 01 01;
fax 34 362 04 89, e-mail: sodr@odr.net.pl, www.czwa.odr.net.pl

Oddział w Bielsku-Białej, 43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24,
☎ 33 814 45 41, 827 34 40; fax 33 814 45 27, e-mail: Bielsko@odr.net.pl

Oddział w Mikołowie, 43-190 Mikołów, ul. Głęboka 85
☎ 32 325 01 40, 325 01 50; fax 32 325 01 44, e-mail: Mikolow@odr.net.pl

Oddział Terenowy w Katowicach

DOPLATY DO MATERIAŁU SIEWNEGO

Od 15 stycznia 2011 r. do 25 czerwca 2011 r. Oddziały Terenowe Agencji Rynku Rolnego przyjmują wnioski o dopłaty do zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii „elitarny” lub „kwalifikowany” w ramach pomocy de minimis w rolnictwie.

Rolnicy mogą ubiegać się o dopłatę za zużyty do siewu lub sadzenia materiał siewny: zbóż ozimych i jarych, roślin strączkowych, ziemniaków oraz mieszanek zbożowych i pastewnych sporządzonych z gatunków roślin objętych systemem dopłat (w wyjątkiem ziemniaków) – zakupiony od:

- przedsiębiorcy wpisanego do rejestru przedsiębiorców dokonujących obrotu materiałem siewnym,
- podmiotu wpisanego do rejestru rolników – prowadzącego obrót materiałem siewnym wytworzonym w posiadanej gospodarstwie rolnym,
- podmiotu prowadzącego obrót materiałem siewnym na obszarze innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej,

Materiał siewny powinien być zakupiony i wysiany lub wysadzony w okresie od 15 lipca 2010 r. do 15 czerwca 2011 r.

Kwota dopłat do 1 hektara powierzchni gruntów ornych, które zostały obsiane lub obsadzone materiałem siewnym wynoszą:

- 100 zł – dla zbóż, mieszanek zbożowych i mieszanek pastewnych,
- 160 zł – dla roślin strączkowych,
- 500 zł – dla ziemniaków.

Wniosek o przyznanie dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany należy składać wyłącznie na nowym formularzu opublikowanym na stronie internetowej Agencji Rynku Rolnego wraz z fakturami potwierdzającymi zakup.

Na co należy zwrócić uwagę przy wypełnianiu formularza?

Wśród wniosków, które wpłynęły w bieżącym roku do Oddziału Terenowego ARR w Katowicach, można zauważyć następujące błędy:

- stara wersja wniosku (w 2011 roku obowiązuje nowa wersja wniosku – wersja 4),

- brak wypełnienia lub błędne wypełnienie, obowiązkowego załącznika nr 2 – „Formularz informacji przedstawianych przez wnioskodawcę” (dostępny na w/w stronie internetowej ARR),
- brak wypełnienia lub błędne wypełnienia pozycji wniosku dotyczących danych osobowych wnioskodawcy (część A wniosku),
- błędy dotyczące działek ewidencyjnych: powierzchni całkowitej, powierzchni gruntów rolnych (ogółem) i powierzchni gruntów rolnych obsia-

nych daną rośliną uprawną (część B wniosku),

- brak oryginałów faktur dokumentujących zakup materiału siewnego,
- przesłane kserokopie faktury są niepotwierdzone za zgodność z oryginałem przez notariusza lub upoważnionego przez Prezesa Agencji pracownika właściwego OT Agencji Rynku Rolnego.

Zapraszamy do odwiedzenia stron internetowych www.arr.gov.pl

LÓDZKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO z siedzibą w Bratoszewicach
Oddział w PIOTRKOWIE TRYBUNALSKIM
organizuje

VI PIOTRKOWSKIE TARGI OGRODNICZE
PAMIĘTAJMY O OGRODACH
8 maja 2011 r.

główny patronat honorowy
Biuletyn Rolniczy i Ogrodniczy Miła Wieś Zielonego
Marszałka Województwa Łódzkiego Miłośnika Słupki
Województwa Łódzkiego Jeleni Czarnokróckiej

W ofercie targowej:

- Nasiona, sadzonki, cebule, rośliny rabatowe, balkonowe, doniczkowe
- Szklókarstwo, drzewa i krzewy ozdobne i owocowe
- Podłoża, nawozy, środki ochrony roślin
- Projektowanie ogrodów
- Meble ogrodowe, mała architektura
- Narzędzia i sprzęt ogrodniczy

A ponadto w programie:

- Wiosenne kompozycje kwiatowe
- Prezentacja rękodziela ludowego oraz ofert agroturystycznych naszego regionu

także:

- KIERMASZE, KONKURSY
- WYDAWNICTWA I DORADZTWO FACHOWE
- WYSTĘPY ZESPÓŁÓW

MIEJSCE TARGÓW
P I O T R K Ó W
T R Y B U N A L S K I
ul. Kasztelanka 9
(starek w Słupce)

tel.: 44 646 10 41, 646 10 48
fax: 44 646 10 72
e-mail: targi@od-bratoszewice.pl
e-mail: piotrkow.rybunalski@od-bratoszewice.pl
www.od-bratoszewice.pl

godz. 9⁰⁰ - 17⁰⁰ wstęp bezpłatny
serdecznie zapraszamy

NOTOWANIA

INFORMACJA RYNKOWA - RYNKI LOKALNE

Informacje zebrane przez specjalistów ŚODR w okresie od 11.04. do 22.04.2011 r.

CENY ZBÓŻ zł/dt

Miejsce	Pszenica	Żyto	Pszennyto	Jęczmień	Owies	Kukurydza
Targowisko KŁOBUCK	96	80	82	96	74	106
Targowisko MSTÓW	96			87	65	100
Targowisko RACIBÓRZ	100			100	90	100
Targowisko SIEWIERZ	100		87	103	82	120
Targowisko SKOCZÓW	116			110	100	115
Targowisko WODZISŁAW	100	90	90	90		110
Targowisko ŻARKI	90	70	80	90	80	110
Targowisko ŻARNOWIEC	90	80	85	90	75	
MINIMUM	90	70	80	87	65	100
MAXIMUM	116	90	90	110	100	120
ŚREDNIA	99	80	85	96	81	109
Zmiana średniej ceny w stosunku do marca 2011	-4,14 %	-9,77 %	-4,50 %	-3,53 %	-1,22 %	+2,98 %
Młyn Cyrzanów *)	98	80				
Młyn Gliwice *)	93-96					
Młyn Zbrosławice *)	95-100					
Kaszarnia Mierzęcice *)				brak skupu		
Provimi-Rolimpex S.A.Tworóg *)	88	72	80	78	65	88

*) ceny skupu netto

CENY ŻYWCA zł/kg (ceny netto)

Miejsce	Tucznik żywiec I kl.	Tucznik wbc			Maciora	Opas I kl.	Jałówka I kl.	Krowa I kl.
		E	U	R				
DIAGNOL Toszek		5,70	5,50	5,30				
RSP PRZEŁOM Bujaków	4,20							
ZM Aleksandria Blachownia		5,72	5,49	5,14	3,01			
FPH Kretek Krzanowice	4,20					6,20		
Ubojnia Janeta Lubomia	4,10				2,50	6,00	5,60	3,80
ZM Wojtacha Tarnowskie G.	4,10				2,80			
Żarnowiec	4,40				3,40	6,20	5,20	3,70
MINIMUM	4,10	5,70	5,49	5,14	2,50	6,00	5,20	3,70
MAXIMUM	4,40	5,72	5,50	5,30	3,40	6,20	5,60	3,80
ŚREDNIA	4,20	5,71	5,50	5,22	2,93	6,13	5,40	3,75
Zmiana średniej ceny w stosunku do marca 2011	+7,14 %	+9,02 %	+9,28 %	+8,14 %	+14,67 %	+4,35 %	+11,11 %	+13,33 %

CENY PROSIĄT zł/szt

Miejsce	Prosię 15-20 kg
Targowisko MSTÓW	
Targowisko RACIBÓRZ	
Targowisko SKOCZÓW	150,0
Targowisko WODZISŁAW	
Targowisko ŻORY-KLESZCZÓW	
Targowisko ŻARKI	
MINIMUM	150,0
MAXIMUM	150,0
ŚREDNIA	150,0
Zmiana średniej ceny w stosunku do marca 2011	+37,67 %

CENY SKUPU MLEKA zł/l (ceny brutto)

Miejsce	Mleko klasa Ex	Średnia wszystkie
OSM MLECZGAL Częstochowa	1,03	0,97
OSM Pszczyna	1,26	1,25
RSM Racibórz	1,25	1,24
MINIMUM	1,03	0,97
MAXIMUM	1,26	1,25
ŚREDNIA	1,18	1,15
Zmiana średniej ceny w stosunku do marca 2011	+2,82 %	+3,18 %

(ceny brutto z VAT)

CENY PASZ - z/ljedn.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	AGROMIX Ptakowice	ZPH-U KASZARNIA Mierzęce	ARGOL Jasienica	PPH Farmer Racibórz	IMPART Staromieście	Kostka Mikołów-Bujaków	ROLCHEM Pszczyna-Ćwiklice	PHU Rduch Połomia	Cena		Zmiana średniej ceny w stosunku do marca 2011
										MIN	MAX	
MIESZANKI DLA TRZODY												
Mieszanka Prestarter	dt				220,0	264,0	220,0	220,0	222,0	220,0	264,0	+0,81 %
PW	dt				160,0		148,0			148,0	160,0	0,00 %
Grower dla tuczników	dt					152,0				152,0	152,0	+9,87 %
Finiszier dla tuczników	dt			130,0		136,0	120,0			120,0	136,0	+2,07 %
KONCENTRATY DLA TRZODY												
Prowit T	dt		200,0				220,0	220,0		200,0	220,0	0,00 %
Koncentrat L	dt			230,0	215,0	240,0	240,0	228,0		215,0	240,0	+3,82 %
Koncentrat P	dt				218,0	244,0				218,0	244,0	+3,03 %
Koncentrat Protamino Forte	dt	270,0					260,0	260,0	292,0	260,0	292,0	+1,85 %
Koncentrat Protamino Piggi	dt	292,0					280,0	280,0	306,0	280,0	306,0	+1,90 %
Koncentrat Protamino Premium	dt	236,0					220,0	216,0	232,0	216,0	236,0	0,00 %
MIESZANKI DLA DROBIU												
DJ	dt	152,0	140,0	142,0			152,0			140,0	152,0	-2,50 %
DKA - S	dt	168,0		171,0		184,0		172,0	192,0	168,0	192,0	+1,07 %
DKA - G	dt	160,0		147,0		180,0		152,0	186,0	147,0	186,0	-0,61 %
DKA - F	dt							148,0	180,0	148,0	180,0	+8,94 %
DKM 1	dt	160,0	128,0					158,0	174,0	128,0	174,0	+0,32 %
DKM 2	dt	156,0	120,0					144,0	164,0	120,0	164,0	+0,68 %
Mieszanka dla indyków	dt								142,6	142,6	142,6	0,00 %
Mieszanka dla kaczek i gęsi	dt	156,0		163,0						156,0	163,0	+2,19 %
MIESZANKI DLA BYDŁA												
CJ	dt		160,0		145,0	176,0	152,0	156,0	180,0	145,0	180,0	+1,70 %
Mieszanka dla krów	dt				110,0	132,0		136,0		110,0	136,0	+2,38 %
POZOSTAŁE PASZE												
Otręby pszenne	dt		75,0			73,3	65,0	90,0	100,0	65,0	100,0	-1,66 %
Śruta sojowa 46%	dt	166,0		162,0	175,0		220,0		186,0	162,0	220,0	-2,59 %
Makuch rzepakowy	dt			116,0						116,0	116,0	+6,90 %
Śruta rzepakowa	dt	98,0							102,0	98,0	102,0	-2,00 %
Mieszanka dla królików	dt	154,0	148,0			176,0	170,0	144,0	180,0	144,0	180,0	0,00 %
DODATKI MINERALNO-WITAMINOWE												
Kreda pastewna	30 kg	9,0			10,0	10,0		12,0	9,5	9,0	12,0	0,00 %
Formomix	5 kg	18,0								18,0	18,0	0,00 %
Kwaśny węgiel sodu	25 kg				35,0					35,0	35,0	0,00 %
Lizawka solna 10kg	10 kg	9,0			9,0	9,0	10,5		10,6	9,0	10,6	+2,08 %

CENY NAWOZOW MINERALNYCH - z/df (ceny brutto z VAT)

Wyszczególnienie	Agrokompleks Ochaby Wielkie	AGROMIX Piatkowice	PHU GEES Krupa Toszek	PHU Rduch Polonia	Hurtownia Śr. Chemicznych Tychy- Wilkowye	ARGOL Jasienica	LAMCH Niegowa	SKR Krzanowice	Rolchem Pszczyna- Ćwiklice	Cena			Zmiana średniej ceny w stosunku do marca 2011
										MIN	MAX	ŚREDNIA	
AZOTOWE													
Saletra amonowa 34%	142,0	130,0	135,0	140,0		132,0	136,0	126,9	131,0	126,9	142,0	134,1	+2,99 %
Saletra wapniowo-magnezowa 32%		130,0						126,4		126,4	130,0	128,2	-0,08 %
Mocznik 46%		150,0	154,9	157,0	162,0		156,0	135,0	154,0	135,0	162,0	152,7	+0,01 %
Saletzak	132,0	122,0		120,0		124,5	124,0	117,2	122,0	117,2	132,0	123,1	+2,95 %
Salmag 27,5%		120,0			125,0			117,2		117,2	125,0	120,7	+1,06 %
Siarczan amonu				84,0		80,0				80,0	84,0	82,0	0,00 %
FOSFOROWE													
Superfosfat granulowany 20%		94,0									94,0	94,0	+6,38 %
Superfosfat 40%						152,0		148,5			152,0	150,3	0,00 %
POTASOWE													
Sól potasowa granulowana 60%		154,0	161,0	158,0		154,0	156,0	150,1	157,0	150,1	161,0	155,7	+0,62 %
WIELOSKŁADNIKOWE													
Polifoska 8:24:24		184,0		186,0	195,0	186,0	184,0	183,0		183,0	195,0	186,3	+1,52 %
Polifoska 6:20:30		183,0				182,0	183,0	181,4	184,0	181,4	184,0	182,7	-0,12 %
Polifoska MAX		162,0				160,0	162,0	158,8		158,8	162,0	160,7	+0,31 %
Polimag 5:10:20			140,5							140,5	140,5	140,5	0,00 %
Agrafoska PK 24:24				232,0				159,3	167,0	159,3	232,0	186,1	+12,25 %
Agrafoska PK 16:36								164,7		164,7	164,7	164,7	0,00 %
Agrafoska PK 20:30								162,0		162,0	162,0	162,0	0,00 %
Amofoska 4:16:18			161,0	130,0				126,4	135,0	126,4	161,0	138,1	0,00 %
Amofoska pod rzepak 5:10:25								138,8		138,8	138,8	138,8	0,00 %
Amofosmag 3:14:20 + 2% MgO								130,1		130,1	130,1	130,1	0,00 %
Amofosmag 4:15:15 + 2% MgO				122,0				121,5		121,5	122,0	121,8	-3,08 %
Fosforan amonu 18:46		210,0				213,0		210,0		210,0	213,0	211,0	+0,83 %
Lubofoska 4:12:12	110,0		112,0			102,6	104,0	106,9		102,6	112,0	107,1	-12,04 %
NPK 6:13:30			170,5					166,3		166,3	170,5	170,5	0,00 %
NPK 5:20:30								166,3		166,3	166,3	166,3	+0,96 %
Siarczan magnezu								102,6		102,6	102,6	102,6	-
WAPNIOWE - z/df													
Wapno dolomitowe								55,6		55,6	55,6	55,6	0,00 %
Wapno nawozowe 61-70% CaO								129,6		129,6	129,6	129,6	0,00 %

Budynek pasywny w cenie tradycyjnego? – czemu nie?

Na temat budownictwa pasywnego napisano wiele ciekawych i mniej ciekawych książek i artykułów. Sporo budynków w tym standardzie już wykonano, ale głównie na Zachodzie (prym wiodą Niemcy i kraje skandynawskie). W Polsce doświadczeń mamy znacznie mniej.

Przedstawiony budynek „prawie pasywny” został wybudowany w latach 2008-2009 w małej wiosce pod Opolem.

Od października 2009 roku jest zamieszkały przez 3 osobową rodzinę, która mieszka w nim już ponad rok, łącznie z bardzo mroźnymi dniami (i nocami) w styczniu i lutym 2010 roku.

Przypomnijmy **podstawowe parametry techniczne i wymagania dla budynku pasywnego:**

- U dla ścian, stropu, podłogi: 0,1-0,12 W/m²K (tradycyjny 0,3 W/m²*K).
- U dla okien < 0,9 W/m²/K (tradycyjny 1,4 W/m²*K).
- Wentylacja nawiewno - wywiewna z rekuperacją o sprawności powyżej 80%.
- Okna południowe o dużej powierzchni.
- Przegrody o dużej pojemności cieplnej.
- Zużycie energii ogrzewania 10-15 kWh/m²/rok (tradycyjny 90-120 kWh/m²/rok)
- Zużycie całkowite energii do 120 kWh/m²/rok (tradycyjny ponad 300 kWh/m²/rok)

Warunki klimatu wewnętrzne (budynki klasy A wg PN-EN 15251):

- Temperatura powietrza: 20-22°C - zima i 23-25°C - lato.
- Wilgotność względna - 35-55%.
- Maksymalna prędkość powietrza z nawiewników 0,2-0,4 m/s.
- Średnie temperatury przegród nie powinny się różnić więcej jak

o 2°C w stosunku do tem. powietrza.

- Preferencja oświetlenia naturalnego.
- Budynek o dużej szczelności (dla próby $n_{50} < 0,6$ wymiany/h).
- Brak mostków termicznych.
- Wymiana powietrza 0,3-2,0 wymian/h.

Większość parametrów (choć nie wszystkie) udało się dotrzymać, co jest ważne, jeśli stwierdzimy, że **budowa tego budynku kosztowała tyle, ile budowa budynku tradycyjnego.**

Twierdzenia o tym, że budynek pasywny jest o 20-30% droższy od tradycyjnego, są nie do końca prawdziwe, gdyż stosując odpowiednie rozwiązania techniczne, można uniknąć dużych kosztów budowy takiego budynku. Być może w zużyciu energii dla ogrzewania, nie osiągniemy wymaganych 15 kWh/m²/rok, ale do 20kWh/m²/rok na pewno się zbliżymy.

Głównym źródłem ciepła są zyski słoneczne i bytowe (energia pasywna), oraz gruntowy wymiennik ciepła współpracujący z wysokosprawnym rekuperatorem powietrza wentylacyjnego. Aby budynek wykorzystywał tę pasywną energię należy magazynować tą energię w przegrodach bu-

dowlanych (powinniśmy zapewnić odpowiednio dużą akumulacyjność tych przegród). Duża pojemność cieplna przegród pozwala zmagazynować energię w dzień, po to, by w nocy tę energię oddawać. W warunkach Polskich, powinniśmy wyposażać budynki (nawet pasywne) w odpowiedni rodzaj ogrzewania dyżurnego lub wspomagającego. Ogrzewanie to jest niezbędne, jeżeli wystąpią przez dłuższy czas temperatury bardzo niskie. Dodatkowo w pomieszczeniach takich jak łazienki temperatura wymagana wynosi 24°C, więc trudno byłoby zapewnić odpowiedni komfort, jeżeli nie stosowalibyśmy żadnego aktywnego systemu ogrzewania.

Budynki pasywne powinny być bardzo szczelne, gdyż tylko wtedy możemy w pełni wykorzystać energię z powietrza usuwanego. W praktyce okazuje się jednak, że jeżeli położymy dokładnie tynki i wykonamy specjalne uszczelnienia na połączeniach ościeży stolarki okiennej, to szczelność wychodzi jakby sama z siebie.

W budynkach pasywnych dobra jakość okien nie wystarczy, ważna jest także eliminacja mostków termicznych w tych oknach. Zalecany montaż w budownictwie pasywnym to montowanie okien w warstwie izolacyjnej, czyli jakby poza obrysem ścian budynku.

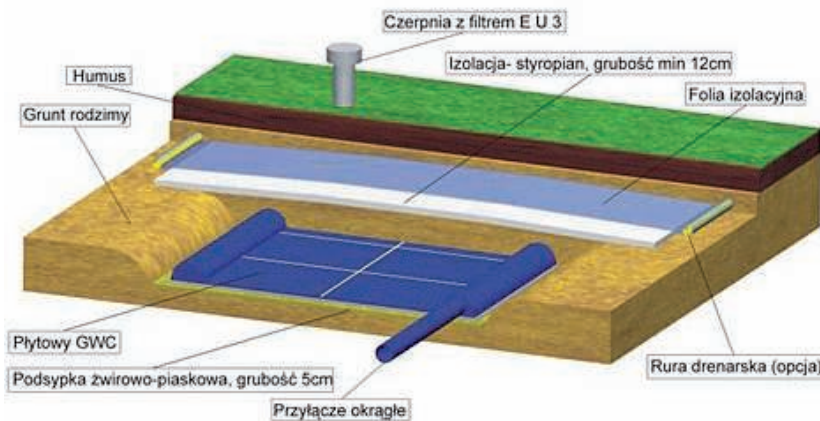
ŚRODOWISKO W KTÓRYM ŻYJEMY

W naszym budynku zastosowaliśmy inne, równie skuteczne rozwiązanie, gdyż wykonaliśmy większe otwory okienne i wyłożyliśmy je pięciocentymetrową warstwą styropianu. Okna zostały osadzone w tak przygotowanej warstwie styropianu (zastosowano odpowiednie dłuższe kotwy). Okna należy wyposażyć w żaluzje, których skrzynki należy montować na zewnątrz w warstwie styropianu

Kolejnym, najważniejszym chyba elementem budynku pasywnego, jest system wentylacji nawiewno-wywiewnej, współpracującej z wymiennikiem gruntowym oraz z wysokosprawnym rekuperatorem. W budynkach pasywnych, w których straty ciepłe przez przegrody są bardzo małe, 80% energii cieplnej zużywanej jest na podgrzanie powietrza wentylacyjnego, dlatego ten system decyduje w dużym stopniu o końcowym zużyciu energii cieplnej na ogrzanie budynku. Zasadę pracy układu, zastosowanego w naszym budynku, przedstawiam na kolejnym schemacie. Jako gruntowy wymiennik ciepła (GWC) zastosowaliśmy bezprzeponowy wymiennik gruntowy.

Na schemacie pokazujemy zasadę działania tego wymiennika. Wymiennik ten nie może być stosowany, gdy mamy wysoki poziom wód gruntowych, gdyż nie możemy dopuścić do zalania go wodą gruntową.

PRZEKRÓJ PRZEZ WYMIENNIK PROVENT-GEO

Informacja ze strony: www.pro-vent.pl

GWC jest bardzo ważnym elementem budynku pasywnego, i nie chodzi tutaj o średnią sprawność odzysku ciepła w sezonie zimowym, gdyż ta jest nieduża (ok. 12-15%), ale o jego bardzo dużą skuteczność przy bardzo niskich temperaturach. W styczniu i lutym 2010 roku temperatury często spadały nawet poniżej minus 20°C, a za wymiennikiem temperatura była zawsze dodatnia (sic!)... Dzieje się tak dlatego, że powierzchnia wymiany jest bardzo duża (w naszym budynku jest to 38 m²) i przy dużej różnicy temperatur chwilowe moce osiągnięte przez taki wymiennik są dostatecznie duże aby podgrzać to zimne powietrze do temperatur powyżej zera (temperatura gruntu to 8°C).

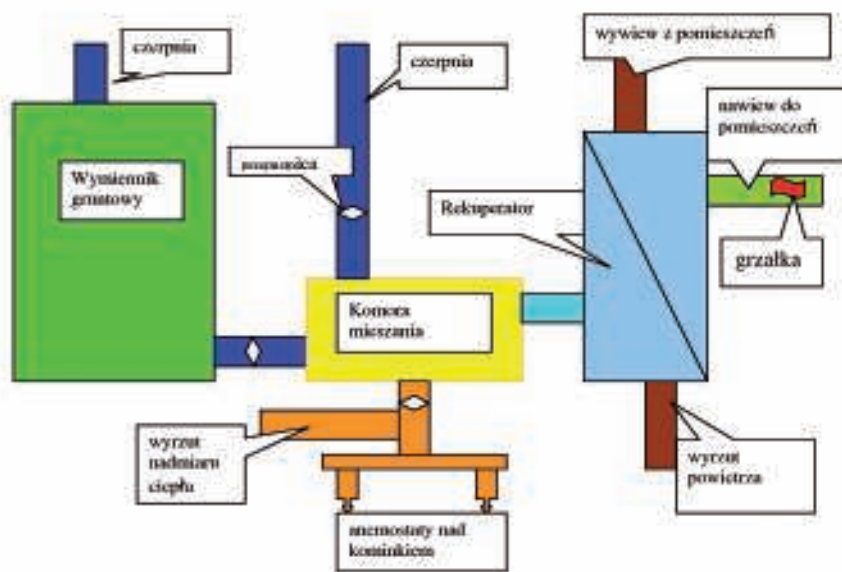
W lecie, wymiennik gruntowy chłodzi nam powietrze zewnętrzne i dzięki temu, nawet w bardzo upalne dni, w domu panuje przyjemny chłód.

Ciepła woda podgrzewana jest przez kolektor słoneczny (ok. 50% energii w ciągu roku), a w razie potrzeby dogrzewamy wodę grzałką elektryczną.

Więcej szczegółów na temat tego budynku i kosztami budowy (wraz z opisem błędów popełnionych przy budowie) znajdziecie Państwo na stronie

http://www.klaster3x20.pl/sites/default/files/A._Jurkiewicz._Dom_pasywny_publicacja_partnerska_0.pdf

Andrzej Jurkiewicz

Od Redakcji:

WFOŚiGW w Katowicach po raz kolejny włącza się w akcję wspierania budowy obiektów opisanych w poniższym artykule, celem propagowania korzyści środowiskowych wynikających z ograniczenia zużycia energii, przy równoczesnym utrzymaniu wysokich standardów życia i ochrony środowiska naturalnego.

Szerzej o podjętej przez Fundusz inicjatywie na stronie www.wfosigw.katowice.pl

Treści zawarte w publikacji nie stanowią oficjalnego stanowiska organów Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

PRZYPOMINAMY, RADZIMY W MAJU

SAD

- Maj jest bardzo ważnym miesiącem w ochronie drzew i krzewów owocowych przed chorobami i szkodnikami. Systematyczna lustracja sadu w okresie całego sezonu, pozwoli na optymalizację działań w zakresie ochrony roślin.
- Chemiczne zwalczanie chorób i szkodników w uprawach amatorskich powinno być stosowane wtedy, gdy występuje duża presja patogenów, a inne metody ograniczenia ich szkodliwości nie przynoszą zadowalających wyników.
- Na początku maja wskazane jest usuwanie i niszczenie pąków kwiatowych jabłoni i grusz uszkodzonych przez kwieciaka. Pąki opanowane przez kwieciaki są zbrązowiałe i zaschnięte, wewnątrz pąków znajdują się larwy i poczwarki szkodnika. Zabieg ma na celu zmniejszenie liczebności szkodników w następnym roku.
- Podobnie postępujemy z pąkami malin, wykazującymi objawy żerowania kwieciaka malinowca lub kistnika. W uprawach amatorskich, przed kwitnieniem zaleca się otrząsanie (odławianie) szkodników na płachty podłożone pod krzewy.
- W maju zawieszamy na drzewach barwne tablice lepowe oraz pułapki feromonowe w celu kontroli lotów i odłowu szkodników. Tablice białe służą do monitorowania owocnicy jabłkowej, owocnicy żółtorogiej, owocnicy jasnej, oraz kistnika malinowa. Tablice żółte do kontroli nasionnicy trześniówki i miodówki gruszowej. Pułapki feromonowe są pomocne w wykrywaniu i kontroli lotów oraz odłowu owocówki śliwkoweczki, owocówki jabłkoweczki oraz innych zwójkówek. Kupując pułapki, należy wrócić uwagę na termin ważności i okres aktywności zawartego w nich preparatu.
- Terminy lustracji wybranych szkodników w sadzie podano w tabeli:

Owocnica żółtoroga Owocnica jasna	biały pąk kwiatowy do końca kwitnienia
Owocówka jabłkoweczka	od początku maja do końca sierpnia (obserwacje co 2 tygodnie)
Owocówka śliwkoweczka	od początku czerwca do końca sierpnia (obserwacje co 2 tygodnie)
Kistnik	przed kwitnieniem malin
Mszyce	od ukazywania się pierwszych liści przez cały okres wegetacji
Nasionnica trześniówka	połowa maja do pierwszej dekady lipca
Miodówka gruszowa plamista	kilka dni przed spodziewanym kwitnieniem oraz po kwitnieniu w okresie maj - czerwiec
Miodówka czerwona	III dekada kwietnia do połowy maja

- Uwaga: miodówki gruszowe są wektorami groźnej choroby powodującej zamieranie gruszy. Do zwalczania miodówek nie stosować preparatów fosforoorganicznych oraz syntetycznych pyretroidów. Preparatem dopuszczonym do ochrony jest Dimilin 480 SC.
- W maju można się spodziewać licznych występowania na drzewach i krzewach owocowych, mszyc i przędziorków. Nasilenie szkodników uzależnione jest od przebiegu pogody. Ciepły i suchy maj sprzyja rozwojowi przędziorków, natomiast pogoda bardziej wilgotna, ale z niewielką ilością opadów - rozwojowi mszyc. Zwalczanie mszyc, należy prowadzić w początkowym okresie tworzenia koloni, stosując Pirimor 500 WG, Calypso 480 SC lub inne preparaty, pamiętając o zachowaniu okresu prewencji dla pszczoł. Do zwalczania przędziorków poleca się Nissorun 050 EC, Ortus 05 SC lub Omitte 30 WP. Preparaty należy stosować zgodnie z zaleceniami zawartymi w etykiecie. **Uwaga! obecnie nie ma zarejestrowanych środków ochrony do zwalczania przędziorków w uprawie malin.**
- W drugiej połowie maja należy zwrócić uwagę na uszkodzenia liści gruszy i orzecha włoskiego przez szpeciele (podskórnik gruszowego i szpeciela pilśniowca orzechowego). Liście porażone przez szpeciele („są krostowate”, pofałdowane, posiadają delikatny kutner na dolnej stronie) usuwamy, aby nie dopuścić do przejścia szpecieli na korę i zasiedlenia pąków. Szkodnik jest szczególnie groźny dla młodych nasadzeń.
- W uprawach amatorskich porzeczek i leszczyny kontynuujemy usuwanie pąków uszkodzonych przez wielkopąkowca. Niszczymy także liście porzeczek i agrestu opanowane przez mszyce i pryszczarki.
- Pogoda w czasie kwitnienia w dużym stopniu decyduje o zdrowotności plonu. Duża ilość opadów sprzyja porażeniu liści i owoców przez choroby grzybowe.
- W maju kontynuujemy ochronę jabłoni i gruszy przed parchem i mączniakiem. Zabiegi wykonane w okresie od pęknięcia pąków do kwitnienia oraz w wczesnych fazach wzrostu zawiązków są bardzo ważne w zwalczaniu parcha. Zawiązki owoców silnie zainfekowane parchem ulegają deformacji, pękają i opadają. Fungicydy stosowane przeciwko parchowi skutecznie zapobiegają występowaniu innych chorób (np. brudnej plamistości jabłek, rdzy gruszy).
- **Zasady chemicznej ochrony jabłoni i grusz przed parchem:**
 - w okresach zagrożenia (długotrwałe zwilżenie liści, temperatura 18-21°C) poleca się w pierwszej kolejności stosować preparaty o działaniu zapobiegawczym (Miedzian 50 WP, Champion 50 WP, Kaptan zaw.50 WP, Pomarsol F 80 WG). Pierwsze opryskiwania (jedno lub dwa) wykonać preparatami miedziowymi. Wymienione preparaty stosowane w okresie kwitnienia zabezpieczają liście i zawiązki przez 6-8 dni, stosowane po kwitnieniu - okres ochronny wynosi 10-14 dni.

- **po infekcjach parchem** należy stosować preparaty o działaniu interwencyjnym (wglębnym i systemicznym), które wyniszczają rozwijającą się w tkankach liści i owoców grzybnię patogena (Mythos 300 SC, Discus 500 WG, Zato 50 WG). Długość działania interwencyjnego wynosi od 48 do 72 godziny. Stosowanie po zakażeniu preparatów o działaniu powierzchniowym (zapobiegawczym) jest nieskuteczne. Pamiętajmy o rotacji preparatów. Zaleca się nie używać tego samego preparatu częściej niż dwa razy w sezonie.
- W sadach gdzie występuje problem z mączniakiem poleca się wybierać preparaty zwalczające jednocześnie parcha i mączniaka (np. Score 250 SC, Suplo 250 EC) Bardzo istotnym zabiegiem ograniczającym nasilenie infekcji pierwotnych mączniaka jest wycinanie pędów z objawami porażenia.
- W maju może być konieczne rozpoczęcie zwalczania amerykańskiego mączniaka agrestu (Nimrod 250 EC, Score 250 SC, Suplo 250 EC, Topsin M 500 SC) oraz zamierania pędów malin (Mythos 300 SC, Rovral Flo 255 SC, Sadoplón 75 WP).
- W czasie kwitnienia truskawek pamiętamy o systematycznej ochronie roślin przed szarą pleśnią. W tym okresie zarodnikowanie grzyba jest najintensywniejsze. Pierwsze opryskiwanie należy wykonać na początku kwitnienia, następne zabiegi co 7 -10 dni w zależności od przebiegu pogody i tempa kwitnienia. Do zwalczania szarej pleśni można stosować Switch 62,5 WG, Signum 33 WG, Rovral Flo 255 SC, Sadoplón 75 WP, Pomarsol F 80 WG, Teldor 500 SC. Fungicydów Rovral i Signum nie stosować częściej niż 2 razy w sezonie, Teodor (1 dzień karencji) stosować w razie potrzeby tylko przed i pomiędzy zbiorami.
- Wrażliwe na drobną plamistość liści odmiany wiśni (np. Łutówka) wymagają w maju ochrony chemicznej (Kaptan Plus 71,5 WP, Topsin M 500 SC, Score 250 SC). Pierwszy zabieg należy przeprowadzić zaraz po kwitnieniu, następne w odstępach 10-14 dniowych. Patogen powoduje przedwczesne żółknięcie i zrzucanie liści.
- Przed kwitnieniem chronimy przed brunatną zgnilizną drzew pestkowych wiśni (Score, Suplo, Signum, Kaptan, Topsin), czereśnie (Helicur 250EW) oraz śliwy (Topsin M 500 SC). Patogen powoduje brązowienie i zamieranie kwiatów, gnicie owoców oraz zamieranie (zasychanie) cienkich gałązek, zwłaszcza wiśni. Ochrona przed moniliozą jest szczególnie potrzebna w czasie przewlekłych opadów deszczu w czasie kwitnienia.
- W sadach w których jest konieczna ochrona drzew przed zgnilizną pierścieniową, w pod koniec kwitnienia należy opryskać podstawę pnia i glebę wokół pnia preparatami zalecanymi w programie ochrony (Aliette 80 WG/80 WP), stosując 0,5-1l cieczy na drzewo. Zabieg należy powtórzyć po miesiącu.
- W sadach bez ochrony na parcha obserwuje się nasilenie występowania rdzy gruszy. Grzyb powodujący rdzę jest grzybem dwudomowym. Jeżeli choroba występuje, pamiętajmy aby w ogrodzie nie uprawiać jałowców sabsińskich, które są pośrednimi żywicielami patogena powodującego rdzę. Fungicydy stosowane przeciwko parchowi skutecznie zapobiegają występowaniu rdzy.
- *Przed podjęciem decyzji o użyciu chemicznych środków ochrony roślin konieczne jest poprawne zdiagnozowa-*

nie objawów chorób lub uszkodzeń powodowanych przez szkodniki oraz skorzystanie z aktualnego programu ochrony roślin. Ilość zabiegów chemicznych należy ograniczyć do niezbędnego minimum.

- Na początku miesiąca można przeszczepiać drzewa metodą szczepienia za korę (kożuchówka), jeżeli dysponujemy uśpionymi zrazami. W ten sposób można wprowadzić do sadu odmiany będące zapylającymi dla innych odmian (jeżeli jest taka potrzeba). Szczepienie w kożuchówkę jest odpowiednią metodą przeszczepiania grubych konarów.
- Pamiętajmy o formowaniu korony młodych drzewek. Dla wszystkich gatunków drzew w sadzie przydomowym polecana jest korona prawie naturalna lub stożkowa (pionowy wzrost przewodnika i poziomy wzrost gałęzi). By uzyskać szerokie kąty rozwidlenia bocznych gałęzi, w maju i czerwcu na młode pędy długości 15-20 cm zakładamy klamerki do bielizny lub rozpórki, które zmuszają młode pędy do poziomego wzrostu. Klamerki ściągają się po zdrewnieniu pędów. Pędy wyrosnięte, długości ponad 30 cm, przygina się do poziomu i przywiązuje sznurkami do pnia i palików.
- W drugiej połowie, gdy nowo posadzone drzewa i krzewy mają kilkucentymetrowe przyrosty świadczące o przyjęciu, przystępujemy do zasilania ich nawozami azotowymi, stosując 10-15 gramów saletry amonowej na 1 drzewko. Nawóz rozsiewa się równomiernie wokół pnia na powierzchni o wymiarach 50x50 cm.
- Poleca się utrzymywanie gleby pod drzewkami i krzewami w czarnym ugorze. Chwasty i trwałe zadarnienie konkuruje o wodę i składniki pokarmowe, zwłaszcza przy młodych nasadzeniach. Jeżeli w starszych sadach pod drzewami jest trwałe zadarnienie, to wówczas wskazane jest systematyczne koszenie trawy, aby ograniczyć wspomnianą zależność.

- Truskawki – w okresie przed kwitnieniem wskazane jest wyściółkowanie międzyrzędzi słomą żytnią lub pszenną. Do ściółkowania nie nadaje się siano, trociny i torf. Można ściółkować korą z drzew iglastych lub czarną folią. Wyściółkowana gleba będzie zatrzymywała więcej wilgoci dla roślin, chwasty będą rosły wolniej. Dojrzewające owoce nie będą stykały się z ziemią, będą czyste i zdrowsze. Ściółkowanie gleby ogranicza zakażenie owoców skórzastą zgnilizną.
- Początek maja to dobry termin na sadzenie poziomek. Aby poziomki zaowocowały w tym samym roku należy sadzić dobrze ukorzenione i rozrośnięte rośliny, najlepiej doniczkowe. Sposób uprawy poziomek jest podobny do uprawy truskawek. W uprawie rzędowej poziomki sadi się w rozstawie 15-25 cm x 50-60cm. Istotne jest zabezpieczenie roślinom odpowiedniej ilości wody w okresie zawiązywania i wzrostu owoców.
- Uprawa warzyw strączkowych w ogrodzie ma korzystny wpływ na strukturę i żyzność gleby i jest doskonałym przerywnikiem w zmianowaniu.
- Na początku miesiąca można jeszcze wysiewać cebulę na wyprodukowanie dymki.
- Po 15 maja, gdy ziemia jest już dostatecznie ogrzana, wysiewamy bezpośrednio do gruntu ogórki mieszańcowe o wysokiej tolerancji na mączniaka rzekomego (np. Krak, Andrus, Basza, Parys, Anulka, Aladyn, Izyd, Odys, Borus, Sander), zielone i żółte cukinie (Nefryt F1, Soraya, Greta F1, Atena Polka F1, Lajkonik) oraz patisony (Okra, Polo F1, Disco, Gagat), dynie na pestki (Karowita, Danko Polka), dynię bezłupinową (Junona), oraz kukurydzę cukrową (Złota Karłowa, Anawa F1, Gama F1). Siew wymienionych gatunków w glebę niedostatecznie ogrzaną i zbyt wilgotną przedłuża okres kiełkowania i wschodów, co niekorzystnie odbija się na zdrowotności młodych roślin.

Janina Klimek

Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów
Jakościowych i Doświadczalnictwa

fol. K. Kwaśniewska

WARZYWNIK

- W maju siejemy i sadzimy warzywa ciepłolubne oraz warzywa przeznaczone na zbiór jesienny i do zimowego przechowywania. Pamiętajmy o hartowaniu rozsady przed wysadzeniem na miejsce stałe.
- W ciągu całego miesiąca kontynuujemy siewy koperku, rzodkiewek i białej rzodkwi oraz wysiewamy przeznaczone do użytkowania latem i jesienią średnio wczesne odmiany marchwi oraz buraki ćwikłowe. Późne odmiany marchwi i pietruszki przeznaczone do przechowywania wysiewamy w trzeciej dekadzie maja. Pamiętajmy o zachowaniu gęstości siewu podanej na opakowaniu.
- W pierwszej dekadzie miesiąca wysiewamy karłowe i biczykowe (Blanka, Eureka, Karo, Westa) oraz tyczne (Piękny Jaś) odmiany fasoli wielokwiatowej na suche nasiona. Fasola wielokwiatowa odznacza się mniejszą wrażliwością na niską temperaturę w porównaniu do fasoli zwykłej, dlatego można wysiewać ją wcześniej.
- Odmiany fasoli zwykłej na suche nasiona (Igołomska, Aura, Katarzynka, Polanka) wysiewamy później, od połowy maja.
- W połowie miesiąca rozpoczynamy siewy fasoli szparagowej karłowej i tycznej. Do uprawy poleca się odmiany odporne na antraknozę i mało podatne na bakteriozę obwódkową. Odmiany żółtostrąkowe: Polka, Galopka, Laurina, Tara, Lucyna, Basta, odmiany zielonostrąkowe: Bona, Gracja, Wena, Szabelka, Libra, Amelia, Syrenka, Malwina. W celu przedłużenia możliwości zbioru fasoli szparagowej od połowy lipca do pierwszych przymrozków, zaleca się wysiewy do końca czerwca (co 7-10 dni).
- Dla osób lubiących nowości polecam uprawę fasoli typu flageolet , której nasiona spożywa się w stanie świeżym (podobnie jak groszek zielony) lub po utrwaleniu (koserwy, mrożonki) oraz uprawę odmian szparagowych o fioletowych strąkach (np. Purple Tepe lub Blauhilde). Strąki po ugotowaniu stają się zielone.
- Na początku miesiąca, przy korzystnym przebiegu pogody, do tuneli wysadzamy rozsadę pomidorów, ogórków oraz papryki. Z sadzeniem tych gatunków do gruntu trzeba poczekać do drugiej dekady miesiąca, gdy minie fala „tradycyjnych” przymrozków wiosennych.
- Przed zakupem rozsady pomidorów warto zapoznać się odmianami i zakupić posiadające genetyczną odporność na choroby. Z odmian nadających się do uprawy pod osłonami poleca się np: odmiany Atut F1, Baron F1, Ognik F1, Galicja F1, Julia F1, Gracja F1. Do uprawy gruntowej z odmian wysokich warto zakupić Bawole Serce, Malinowy Olbrzym, Malinowy Ożarowski, Gigant, Malinowy Warszawski, Złoty Ożarowski (owoce pomarańczowe), Faworyt, Gigant, Piko (odmiana koktajlowa o bardzo drobnych owocach), Koraliak (odmiana samo-kończąca, koktajlowa, odporna na zarazę). Z odmian karłowych godne polecenia są odmiany tolerancyjne na zarazę ziemniaka: Atol i Juhas oraz odmiany polecane na soki i przetwory: Ondraszek, Rumba Ożarowska, Hubal.
- W drugiej dekadzie miesiąca sadzimy na zagony rozsadę selera korzeniowego i naciowego. Seler należy także do warzyw wrażliwych na niskie temperatury. Rozsada selera do dobrego wzrostu wymaga temperatury 10-15°C. Jeśli po wysadzeniu selera temperatura obniży się do kilku stopni, to może nastąpić jarowizacja rośliny (pośpiechowatość), dlatego nie spieszymy się z jego sadzeniem.
- Przy sadzeniu selera zwracamy uwagę na głębokość sadzenia. Pamiętajmy, aby nie umieszczając rozsady głębiej niż rosła w okresie produkcji rozsady. Zbyt głębokie sadzenie rozsady jest przyczyną deformacji korzenia spichrzowego. W czasie odchwaszczania i spulchniania międzyrzędzi nie podsypujemy roślin ziemią. Obsypywanie roślin stymuluje rozwój nadmiernej ilości korzeni bocznych.

ROK W OGRODZIE

- W maju wysadzamy również do gruntu letnie odmiany kalafiora, brokuła, kalarepę, rozsadę pora i szczypiorka oraz kapusty głowiastej na zbiór letni, jesienny do kwaszenia i przechowywania.
- Przed sadzeniem do gruntu rozsadę hartujemy. Około 10 dni przed sadzeniem ograniczamy podlewanie i zwiększamy wietrzenie, jeżeli rozsada jest produkowana w inspektach lub tunelach foliowych.
- W drugiej dekadzie maja na rozsadniku wysiewamy letnie odmiany sałaty kruchej i masłowej (niewybijające w pędy nasienne, np. Ewelina, Justyna, Syrena, Gopłana, Królowa Lata, Arka oraz brokuł i kalafior na zbiór jesienny).
- W maju zbiera się już wczesne warzywa – sałatę, rzodkiewkę, koperek, cebulę ze szczypiorem. Wolne miejsca po zebranych warzywach wykorzystujemy pod nowe zasiewy warzyw lub uprawę roślin na nawóz zielony.
- Poleca się prowadzenie okresowej lustracji zdrowotności. Warzywa wymagają w maju dokładnych obserwacji i w razie potrzeby przeciwdziałania występującym zagrożeniom.
- W ogrodach przydomowych do zwalczania chorób roślin polecane są preparaty biologiczne grzybo- i bakteriobójcze, będące jednocześnie stymulatorami odporności: Biochikol 020 PC, Bioczoz BR, Biosept 33 SL i Grevit 200 SL, Pokon Biochitan 020 PC, Polyversum. Są to preparaty kontaktowe, działają zapobiegawczo i interwencyjnie.
- Bardzo często pogoda w maju sprzyja rozwojowi szkodników, w związku z czym liczebność populacji wielu gatunków przekracza próg ekonomicznej szkodliwości, stanowiąc zagrożenie dla upraw aż do zbiorów.
- W maju zagrożenie dla upraw stanowią śmietka cebulanka (cebula), połyśnica marchwianka (marchew, pietruszka), śmietka kapuściana i pchełki (wczesne odmiany warzyw kapustnych, rzodkiewka) oraz śmietka kiełkowska i glebowa (ogórki, fasola).
- Zaprawianie nasion przed siewem lub rozsady przed sadzeniem preparatem Nomolt 150 SC, zabezpiecza rośliny przed wymienionymi szkodnikami w początkowym okresie rozwoju. Około połowy miesiąca, w okresie lotu szkodników, ochrony chemicznej wymagają jedynie uprawy pochodzące z nie zaprawianych nasion lub rozsady.
- Przykrywanie zagonów marchwi, pietruszki, cebuli, wczesnych warzyw kapustnych, rzodkiewki przez 4-6 tygodni po siewie lub sadzeniu zabezpiecza warzywa przed śmietkami, pchełkami i połyśnicą.
- W maju zaleca się przeprowadzanie lustracji uprawy cebuli. W tym miesiącu na cebuli można się spodziewać pierwszych wciornastków (na liściach drobne, podłużne srebrzyste plamki) oraz chowacza szczypiorka (faza 2-3 liści), którego małe beznogie larwy z ciemną głową żerują wewnątrz liścia. W maju trwają również loty poskrzypki cebulowej, której larwy wygryzają nieregularne dziury w liściach. Cechą charakterystyczną poskrzypki są ciemne odchody larw na liściach. Wciornastki i poskrzypka cebulowa zasiedlają także czosnek. W uprawach amatorskich zaleca się zbieranie ceglasto brązowych chrząszczy poskrzypki.
- Około połowy maja na cebuli uprawianej z dymki oraz siedmiolatce mogą wystąpić pierwsze objawy mączniaka rzekomego.
- W przypadku wystąpienia mszyc na burakach przeznaczonych na boćwinę stosujemy preparaty o karencji nie dłuższej niż 14 dni (Pirimor, 7 dni) lub Bioczoz BR (preparat biologiczny). Te same preparaty stosujemy do zwalczania mszyc na koprze.
- Interwencyjne zabiegi ochronne w warzywniku powinny być wykonane niezwłocznie po zauważeniu pierwszych szkodników lub objawów żerowania oraz pierwszych objawów chorób, z zachowaniem dobrej praktyki ochrony roślin. Na działkach i w ogrodzie przydomowym stosuj wyłącznie preparaty z niższych klas toksyczności.
- Przez cały miesiąc prowadzimy wszelkiego rodzaju prace pielęgnacyjne na zagonach (odchwaszczanie, spulchnianie, nawadnianie). Pomiędzy warzywami można posadzić kwiaty jednoroczne, które ochronią warzywa przed niektórymi szkodnikami (aksamitki ochronią marchew przed nicieniami, nasturcja będzie pułapką na mszycę).
- Szczególnej pielęgnacji wymagają posadzone zioła. Gdy rozsada ziół się przyjmie i zacznie rosnąć, uszczekujemy wierzchołki łądzy majeranku, bazyli i cząbrku. Zioła lepiej się rozkrzewią i wytworzą więcej pędów i liści.
- Pod koniec miesiąca można już przekopać rośliny wysiane na nawóz zielony. Wcześniejsze rozdrobnienie zielonej masy (np. kosiarką do trawników) ułatwi przekopywanie zagonów.

Janina Klimek
Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów
Jakościowych i Doświadczalnictwa

POD WIATRARIEM

HOTEL I RESTAURACJA

Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie,
Oddział w Mikołowie

Oferujemy:

- noclegi dla 40 osób (pokoje 1, 2, 3 osobowe z węzłem sanitarnym i TV)
- salę wykładową ze sprzętem audiovizualnym (na 50 osób)
- dostęp do internetu

Tu zorganizujesz:

- przyjęcie okolicznościowe
- wesele
- komunię itp. (posiłki jednocześnie dla 30 osób)

ZAPRASZAMY

Adres: 43-190 Mikołów, ul. Gliwicka 85
Kontakt: tel. 32 226 14 92 e-mail: s.talaj@odr.net.pl

OGRÓD OZDOBNY

- Sadzimy iglaki i krzewy liściaste zimozielone (materiał doniczkowy). Podczas słonecznej pogody, powinniśmy cieniować posadzone krzewy i zraszać.
- Sadzimy krzewy wrzosowate - azalie, różaneczniki, kalmię, pierisy, wrzośce, które wymagają kwaśnej gleby (pH 4,0-5,5). Wybierając dla nich miejsce w ogrodzie, należy unikać południowej wystawy, zwłaszcza sadzenia przy ścianach budynków.
- Starsze krzewy nawozimy nawozami mineralnymi, wieloskładnikowymi. Możemy stosować Azofoskę, Fructus, lub Polifoskę. W okresie wegetacji rośliny nawozimy 3-4 - krotnie, co ok. 3-4 tygodnie. W zależności od wielkości rośliny, 30-40 g pod roślinę, rozsypując nawóz w zasięgu korony. Nawożenie powinniśmy zakończyć pod koniec lipca. Zamiast nawozów wieloskładnikowych możemy użyć tych, o spowolnionym działaniu np. Osmocote. Stosujemy jednorazowo w dawce 10 g pod rośliny małe i 20 g pod większe. Z tych nawozów krzew korzysta przez okres od 3 do 6 miesięcy. Możemy też stosować nawozy przeznaczone dla poszczególnych grup roślin, zgodnie z instrukcją na opakowaniu.
- Usuwamy trawę spod drzew i krzewów rosnących na trawnikach. Zostawiamy pod nimi „czarną ziemię”. Ułatwi to podlewanie i koszenie trawy wokół roślin.
- Ściółkujemy glebę na rabatach i pod krzewami, korą lub torfem. Warstwa ściółki (ok. 5–8cm) ograniczy ubytek wody z gleby, występowanie chwastów, a także przyczyni się do estetycznego wyglądu ogrodu. Rozkładająca się kora, lekko zakwasi podłoże.
- Należy rozpocząć zwalczanie szkodników żerujących na iglakach. Możemy zrobić oprysk preparatem Promanal 60 EC, tak aby środek dostał się również do środka krzewu, nie tylko na zewnątrz. Oprysk spowoduje, że zniszczymy jaja i larwy np. czerwców, przędziorków, ochojników, które najczęściej występują na świerkach, jałowcach, żywotnikach. Słoneczna, sucha pogoda, sprzyja przędziorkom. Szczególnie narażone są świerki białe odmiany „Conica”. Objawy ich żerowania to żółknięcie, potem brązowienie i w końcu zrzucanie igieł. Przędziorki zwalczamy po zauważeniu pierwszych objawów. Opryskujemy kilka razy, co 7-10 dni.
- Na początku maja przycinamy wyższe żywopłoty z roślin iglastych. Wyrównujemy wysokość roślin. Możemy im nadać właściwą formę. Usuwamy też uszkodzone pędy.
- Przycinamy żywopłoty z krzewów liściastych.
- Wycinamy pojawiające się odrosty korzeniowe u lilaków (bzów).
- Usuwamy też dzikie pędy wyrastające z podkładek, szczepionych lub okulizowanych krzewów np. róż krzaczastych i piennych, migdałowców, lilaków. Dzikie pędy wycinamy u ich nasady, która znajduje się pod powierzchnią gleby. Dlatego, żeby to zrobić, trzeba ostrożnie odgarnąć glebę.
- Z początkiem maja, kończymy przycinanie róż. Starsze rośliny nawozimy i ściółkujemy, jeśli nie zrobiliśmy tego w kwietniu.

- Młode pędy róż pnących, przywiązujemy do podpór.
- Po kwitnieniu przycinamy krzewy forsycji, tawuły wczesne, tawuły Van Houtte'a, migdałowce, pigwowce japońskie, żylistki, szczodrzeńce, lilaki, kalina koralowa, jaśminowce, złotlin japoński. Skracamy przekwitnięte pędy o 1/2 lub 1/3 długości, zachowując odpowiedni, ładny pokrój krzewu. Wykonujemy cięcie regulujące.
- Usuwamy przekwitnięte kwiatostany różaneczników i azalii. Ostrożnie je wyłamujemy.
- Po kwitnieniu lilaków, włamujemy nie ładnie wyglądające kwiatostany. Jeśli tego nie zrobimy, zawiążą nasiona, co wpłynie niekorzystnie na rozwój nowych pędów i osłabi kwitnienie w przyszłym roku.
- Wrzośce przycinamy po kwitnieniu. Skracamy ich pędy o 1/2-1/3 długości, najlepiej na granicy części ulistnionej i kwitnącej, dla lepszego zagęszczenia się krzewinki i obfitego kwitnienia w następnych latach.
- Zakwitają pnącza - wczesne odmiany powojników, glicynia. Pędy przywiązujemy do podpór. Glicynia wymaga mocnych podpór i podlewania w czasie kwitnienia.
- Po 15 maja sadzimy na rabatach „podpędzone” wczesniej begonie, pacioreczniki (Canna) i inne gatunki wrażliwe na niskie temperatury, a które często giną z powodu późnych przymrozków.
- Sadzimy mieczyki, krokosmię i dalie. Wybieramy dla nich stanowiska słoneczne, ciepłe i osłonięte.
- Na początku maja, można jeszcze dzielić i sadzić byliny, które będą kwitły późnym latem i jesienią. Są to między innymi: rojniki, rozchodniki, macierzanki, astry, nawłocie, liliowce, rudbekie, hosty (funkie), krwawniki, dzwonki, dzielniany.
- Przesadzone byliny, zaczynamy nawozić dopiero po dwóch tygodniach.
- Przycinamy nisko pędy kwiatostanowe bylin, które kwitły wczesną wiosną.
- Puste przestrzenie między bylinami, których nie możemy na razie uzupełnić, wypełniamy jednorocznymi kwiatami letnimi.

- Podlewamy na rabatach rośliny cebulowe. Jest ono ważne, szczególnie podczas suchej pogody, a przyczyni się do wydłużenia kwitnienia. Hiacynty są najbardziej wrażliwe na wahania wilgotności gleby.
- Tulipany, narcyzy i inne rośliny cebulowe po kwitnieniu należy „ogłowić”, to znaczy usunąć przekwitnięte kwiaty. Jeśli tego nie zrobimy, rośliny zawiążą nasiona, co wpłynie niekorzystnie na zawiązywanie cebul przybyszowych. Nie usuwamy kwiatów niektórych gatunków drobnocebulowych, które rozmnażamy także przez nasiona np. szafirki.
- Po przekwitnieniu roślin cebulowych, rabaty można obsadzić jednorocznymi kwiatami letnimi.
- Po połowie maja można wysadzać do gruntu rozsadę większości gatunków kwiatów letnich. Między innymi: astrów, złocieni, lobelii, szaławii, żeniszków, petunii, niecierpków, heliotropu, koleusów, kocanek włośchatych, gazanii, nemezji, werbeny. Rozsada przed sadzeniem powinna być zahartowana.
- Cynie i aksamitki sadzimy na rabatach dopiero pod koniec miesiąca. Są wrażliwe na niskie temperatury, a do szybkiego przyjęcia, potrzebują ciepłej gleby.
- Po 15 maja wysiewamy do gruntu nasiona roślin wrażliwych na spóźnione przymrozki. Są to: nasturcja, fasola wielokwiatowa, portulaka, złociszek uskrzydłony, dynia ozdobna, lewkonia, smagliczka, rezeda wonna, wilec, słonecznik.
- Wysiewamy do gruntu nasiona roślin na „suche bukiety” - kocanki ogrodowe, suchlin różowy, złociszek, krokosz, szarłat, zatrwan Suworowa.
- Na rozsadniku wysiewamy nasiona roślin dwuletnich takich jak: bratki, malwy, niezapominajki, dzwonki ogrodowe, goździki brodate, naparstnice.
- Na rabatach wykonujemy na bieżąco prace pielęgnacyjne, odchwaszczamy, spulchniamy, podlewamy.
- Systematyczne kosimy trawniki, nawozimy i podlewamy.
- W zależności od sposobu użytkowania i częstotliwości koszenia trawy, zasilamy trawniki nawozami mineralnymi oraz zwalczamy mech i chwasty. Pospolite chwasty występujące na trawnikach to: mniszek, stokrotka, szczaw, babki, ostrożeń. Oprysk środkami chwastobójczymi wykonujemy zgodnie ze wskazaniami na opakowaniu, 2-3 dni po skoszeniu trawy, ale nie później niż 3-5 dni przed ponownym koszeniem, żeby chwasty zdążyły wchłonąć preparat. Małe trawniki, możemy odchwaszczać mechanicznie. Wycinamy chwasty, wraz z korzeniami. W przeciwnym razie będą odrastały od korzenia. Usuwamy je, nie dopuszczając do zawiązywania i wysiewania się nasion.
- Rozwojowi mchu na trawnikach sprzyjają miejsca zacienione, gleby wilgotne, zwięzłe, mało napowietrzane, kwaśne, a także nieprawidłowe nawożenie lub zbyt niskie koszenie trawy, poniżej 2 cm. Osłabia to wzrost trawy, i łatwiejsze rozrastanie się mchu. Usunięcie przyczyny pojawienia się mchu, pozwoli łatwiej go usunąć. Nawożenie nawozami wieloskładnikowymi z zawartością żelaza ułatwi pielęgnację trawnika.
- Po połowie maja, sadzimy do skrzynek, doniczek lub innych pojemników rośliny balkonowe: pelargonie, petunie, begonie, koleusy, uczep różgowaty, werbenę, kocanki włoścące, fuksje, irezynę heliotrop i inne. Wymagają gleby żyznej, próchnicznej, o dużej zawartości składników pokarmowych. Pelargonie petunie nadają się na stanowiska słoneczne. Miejsca półcieniste można wykorzystać dla fuksji i begonii.

Barbara Majnusz

Dział Przedsiębiorczości

Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

fol. K. Kwaśniewska

PIELĘGNACJA TRAWNIKA

Właściwa pielęgnacja stanowi podstawowy warunek utrzymania dobrego wyglądu trawnika. Najważniejszym zabiegiem pielęgnacyjnym jest koszenie. Od staranności i regularności koszenia zależy w dużym stopniu kondycja trawnika. Zawsze powinno się kosić trawniki suche (murawa lepiej znosi koszenie).

Sezon koszenia trawników „starych” rozpoczyna się najczęściej w kwietniu, gdy przyrosty trawy są na tyle intensywne, że wymaga ona koszenia. Termin ostatniego koszenia w sezonie (zwykle koniec października) uzależniony jest od pogody jesienią. Zbyt wczesne koszenie wiosną i zbyt późne jesienią jest niewskazane, może być przyczyną wypadania murawy z powodu jej przemarzania. Pierwsze i ostatnie koszenie w sezonie po-

winno być wykonane dość wysoko (ok. 6 cm). Zbyt niskie koszenie jesienią pobudza trawę do wzrostu, uniemożliwiając przejście w stan spoczynku (trawnik może przemarzać). Pierwsze wiosenne koszenie trawników nowo założonych, podobnie jak starszych, powinno być poprzedzone wałowaniem, które stymuluje lepszy i bardziej równomierny wzrost trawy. Optymalna wysokość koszenia trawników przydomowych wynosi ok. 3,5-4 cm. Im wyżej kosimy trawnik tym łatwiej jest go utrzymać, a im niżej tym ładniej wygląda. Częstotliwość koszenia jest rzeczą ważniejszą niż sama wysokość koszenia, należy ją dostosować do pory roku, nawożenia, nawadniania i składu mieszanki trawnikowej. Opóźnianie koszenia i bardzo niskie koszenie trawy, dla zmniejszenia liczby zabiegów, lub

wydłużanie terminów między jednym, a drugim koszeniem jest szkodliwe dla murawy. Murawa przerzedza się, odrasta nierównomiernie, często dochodzi też do jej zachwaszczenia.

Trawniki przydomowe najlepiej jest kosić co najmniej 1 raz w tygodniu i utrzymywać jednakową wysokość koszenia. W lata suche i upalne trawę kosimy wyżej niż zwykle (ok. 2 cm) oraz ograniczamy częstotliwość koszenia. Jeśli trawa nie będzie usuwana z trawnika, to koszony trawnik musi być bezwzględnie suchy, a trawa równomiernie rozrzucona po murawie. Po drugim lub trzecim koszeniu poleca się jednak usunąć (wygrabić) z trawnika sfilcowane części roślin. Jeśli koszenie przeprowadza się rzadziej skoszona trawa powinna być zgrabiona. Pozostawienie jej na murawie

spowoduje żółknięcie darni i może być powodem jej gnicia. Dla poprawy estetyki trawnika ważną czynnością jest wyrównywanie brzegów darni i wycinanie nie przyciętej trawy w miejscach gdzie nie można dojechać kosiarką. Istotną rzeczą jest dobór właściwej kosiarki i używanie naostrzonych noży (tępe noże niszczą trawę i występuje zjawisko „białego trawnika”).

Pierwsze i drugie koszenie nowego trawnika wykonujemy, gdy żdźbła trawy osiągną wysokość 8-10 cm. Trawę skracamy o połowę wysokości, nie więcej niż o 1/3 długości. Zbyt niskie koszenie młodego trawnika powoduje słabe rozkrzewianie się trawy i może przyczynić się do jej przesuszenia i zamierania. Po koszeniu wskazane jest zasilenie trawnika nawozami azotowymi. W dalszym okresie trawnik należy kosić do wysokości uzależnionej od rodzaju trawnika (dywanowe niżej, rekreacyjne wyżej).

Trawniki koszone zbyt nisko wymagają częstszego podlewania. Jeśli zaistnieje konieczność podlewania trawnika (warstwa nośna trawnika jest przesuszona na głębokość około 5 cm, murawa matowieje i traci sprężystość), to najlepiej podlewać rozproszonym strumieniem wody, rano lub wieczorem, tak długo, aż ziemia nawodni się na głębokość krzewienia się trawy (10-15 cm). Skąpe nawadnianie spowoduje zbyt płytkie wykształcanie się systemu korzeniowego i trawnik staje się bardziej wrażliwy na suszę. Ponadto częste lecz niedostateczne podlewanie (zraszanie) sprzyja rozwojowi chorób grzybowych. Poleca się podlewać rzadziej stosując solidną dawkę wody.

Trawniki wielokrotnie koszone wymagają systematycznego nawożenia. Niedostateczna ilość składników pokarmowych w glebie jest powodem (jednym z wielu) degradacji trawnika (opanowania przez niepożądaną roślinność). Przy prawidłowym nawożeniu, rozwijająca się trawa zagłusza kiełkujące chwasty i wypiera je z murawy. Ostatnie nawożenie azotem należy wykonać nie później niż do połowy sierpnia, aby rośliny zdążyły przejść w okres spoczynku przed nastaniem zimy. Po tym terminie można stosować

jedynie nawozy fosforowo-potasowe. Szerzej zasady nawożenia trawników omówiono w marcowym numerze.

Powszechnym problemem, dotyczącym utrzymania trawników jest ich zachwaszczenie. Zachwaszczenie może wynikać z niewłaściwej pielęgnacji murawy, zwłaszcza nawożenia i koszenia. Powodem zachwaszczenia trawników może być także długotrwała susza. Chwasty dzięki swym cechom biologicznym wygrywają (niestety) konkurencję z trawami. W warunkach suszy trawa (spowolniony wzrost) przegrywa, zwłaszcza z chwastami, o silnym systemie korzeniowym (np. mniszkiem).

Zwalczanie chwastów należy podjąć przed założeniem trawnika (nr 4 Aktualności), gdyż niektóre chwasty jednoliścienne np. perz lub wiechlina roczna są praktycznie nieusuwalne nawet za pomocą herbicydów selektywnych. Pozostaje ich mechaniczne usuwanie, co jest czynnością bardzo uciążliwą. Chwasty o silnym systemie korzeniowym (mniszek pospolity, rumiany, perz) są trudne do zwalczania. W profilaktyce walki z chwastami ważne jest natychmiastowe obsiewanie lub uzupełnianie darni pustych miejsc po kretowinach, kopczykach mrówek, lub miejsc wypalonych przez moc zwierząt. Pojedyncze dwuliścienne chwasty wieloletnie (mniszek, babki, podbiał, koniczyny) należy wycinać głęboko – do 25 cm. Miejsca po usuniętych pojedynczych chwastach należy przydeptać, trawnik się zadarni. Do chemicznego zwalczania chwastów dwuliściennych można stosować: Chwastox Ekstra, Starane, Bofix. Oprysk chwastobójczy najlepiej wykonać 2-3 dni po skoszeniu murawy, ale nie później niż 3-5 dni przed jej ponownym koszeniem, aby chwasty mogły wchłonąć cały preparat. Wymienione środki chwastobójcze są preparatami selektywnymi, nie niszczą trawy. Po zastosowaniu herbicydów wskazane jest zastosowanie nawożenia azotowego.

Wybór środka uzależniony jest od rodzaju zachwaszczenia. Chwastox najskuteczniej niszczy chwasty we wczesnej fazie rozwoju (od stadium

siewki do rozetki). Starane i Bofix stosować w okresie intensywnego wzrostu chwastów, od wiosny do wczesnej jesieni (nie później niż do połowy września), gdy chwasty osiągną wysokość 8-10 cm i wytworzą co najmniej 3-4 liście. Herbicydy stosujemy w dni bezwietrzne, bezdeszczowe, w temp. powyżej 15°C, zgodnie z instrukcją podaną na etykiecie. Do punktowego zwalczania chwastów poleca się użycie mazacza. Po zastosowaniu herbicydów obowiązuje 3-dniowy zakaz wchodzenia i wypuszczania zwierząt na trawnik (psów, kotów i innych gatunków).

Uwaga! skoszonej trawy nie można stosować do karmienia zwierząt ani do ściółkowania.

Chwasty znoszą trudniejsze warunki klimatyczne, lepiej przystosowują się do bardzo niskiego koszenia (np. skrzypek polny, mniszek polny, rdest ptasi), a dodatkowo mniszek pospolity i babka lancetowata lepiej wykorzystują składniki pokarmowe z głębszych warstw gleby, dlatego odchwaszczanie czasem jest koniecznością. Kłopotliwym gatunkiem na trawnikach bywa wiechlina roczna. Wiechlina roczna tworzy darń rzadką, jest mniej odporna na suszę i choroby i ma tendencje do wypierania innych traw, dlatego jest niepożądanym gatunkiem na trawnikach. Brak jest selektywnego preparatu do jej zwalczania. Zaleca się wycinanie pojedynczych kępek z trawnika oraz unikanie zakupu niesprawdzonych mieszanek.

Pielęgnacja trawnika da oczekiwane efekty tylko wtedy, gdy będzie prowadzona w sposób dostosowany nie tylko do wymagań wysianej mieszanki traw, ale do warunków w których mieszanka ta ma wytworzyć trwałą murawę cieszącą swoją urodą. Można, z pewną przesadą powiedzieć, że trawnik dobrze się nam odwdzięczy za troskliwą opiekę.

Janina Klimek
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych
i Doświadczalnictwa
fot. K. Kwaśniewska

WIOSENNE SURÓWKI

Warzywa i owoce należą do produktów zawierających cenne składniki odżywcze, witaminy, składniki mineralne i błonnik. Są jedynym źródłem witaminy C. Właśnie wiosną wzrasta zapotrzebowanie organizmu na witaminę C, która uszczelnia naczynia krwionośne i zapobiega infekcjom układu oddechowego. Ponieważ nie jest ona magazynowana w organizmie, powinno się ją spożywać codziennie i to w dość dużych ilościach. Tak potrzebnych składników w okresie wiosennym mogą nam dostarczyć nie tylko importowane owoce, czy drogie nowalijki szklarniowe, lecz przede wszystkim łatwo dostępne i tanie wyprodukowane we własnych ogródkach przydomowych. Dzielne zapotrzebowanie człowieka dorosłego na warzywa i owoce wynosi około 650 gram. Część z nich powinna być spożywana na surowo, gdyż wtedy zachowują większe wartości witaminowe.

Najbardziej wartościowymi potrawami z warzyw i owoców są surówki. Dobór surowców do ich sporządzania jest dowolny. Można stosować połączenia warzyw z owocami, warzyw z warzywami i owoców z owocami. Na surówki przeznaczają się warzywa i owoce świeże, dojrzałe i zdrowe. Dodatek zielonej pietruszki, koperku, szczypiorku podnosi smak i wygląd potraw, a także wzbogaca wartość witaminową. I tak: kopiała łyżka świeżej, posiekanej nierdzewnym nożem naci pietruszki dostarcza prawie całą ilość, potrzebnych organizmowi na dobę, witamin i składników mineralnych. Surówki przygotowuje się na krótko przed spożyciem, gdyż działanie światła i powietrza obniża wartość witaminową rozdrobnionych produktów. Dlatego należy możliwie szybko łączyć je z olejem, śmietaną, majonezem lub jogurtem. Surówki najlepiej podawać na stół w salaterkach, gdyż łączenie z innymi potrawami na jednym talerzu nie zawsze jest estetyczne, a przy potrawach gorących obniża temp. całego dania. Surówek nie należy uklepywać, powinny mieć wygląd puszysty.

PRZEPISY NA SURÓWKI WIOSENNE

Surówka z rzodkiewek i ogórków

Składniki:

25 dag świeżych ogórków, 2 pęczki rzodkiewek, 2 łyżki posiekanego koperku, ½ szklanki gęstej śmietany, sól, pieprz.

Sposób przyrządzenia:

Rzodkiewki pokroić w plasterki, ogórki w cienki makaronik. Rzodkiewkę wymieszać ze śmietaną i koperkiem, doprawić do smaku solą i pieprzem, dodać ogórki. Podawać jako dodatek do potraw z drobiu, jaj i serów twarogowych.

Salata z orzechami w jogurcie

Składniki:

2 główki zielonej sałaty, ¾ szkl. jogurtu naturalnego, 4 łyżki posiekanej natki pietruszki, 5 dag posiekanych orzechów włoskich, kilka suszonych śliwek, cukier, sok z cytryny

Sposób przyrządzenia:

Śliwki namoczyć, wydrylować i pokrajać w drobne paski. Orzechy, śliwki, pietruszkę wymieszać z jogurtem, przyprawić do smaku solą, cukrem i sokiem z cytryny. Sałatę pokroić w 2 cm paski, zalać przygotowanym sosem i od razu podawać.

Surówka z ogórków i cebuli

Składniki:

30 dag świeżych ogórków, 15 dag cebuli, 5 ząbków czosnku, 4 łyżki posiekanego szczypiorku z natką pietruszki, ½ szklanki śmietany lub jogurtu, sok z cytryny, sól, pieprz. 30 dag świeżych ogórków, 15 dag cebuli, 5 ząbków czosnku, 4 łyżki posiekanego szczypiorku z natką pietruszki, ½ szklanki śmietany lub jogurtu, sok z cytryny, sól, pieprz.

Sposób przyrządzenia:

Cebulę i czosnek posiekać, oprószyć solą i pieprzem. Ogórki pokroić w paseczki. Wymieszać ze śmietaną i cebulą, przyprawić solą, pieprzem, sokiem z cytryny, wymieszać ze szczypiorkiem. Podawać do potraw mięsnych, ryb, jaj i zapiekanek.

Surówka z sałaty, marchwi i rzodkiewki

Składniki:

1 główka zielonej sałaty, 15 dag młodej marchwi, 10 dag świeżego ogórka, ½ pęczka rzodkiewek, 4 łyżki posiekanej natki pietruszki, 4 łyżki posiekanego koperku, 4 łyżki pokrojonego szczypiorku, ½ szklanki śmietany, 2 łyżki oleju, sok z cytryny, sól, pieprz.

Sposób przyrządzenia:

Śmietaną wymieszać z olejem i rozdrobnioną zieleniną. Marchew zetrzeć na tarce, rzodkiewki pokroić w plasterki, sałatę w drobny makaronik. Warzywa wymieszać z sosem śmietanowym. Przyprawić solą, cukrem i sokiem z cytryny, ozdobić plasterkami ogórka.

Surówka z rzeżuchą

Składniki:

1 główka sałaty, 1 pęczek rzodkiewek, pół czerwonej papryki, garść rzeżuchy, kilka orzechów, sok i skórka z cytryny, sól, pieprz, 1 łyżka oliwy z oliwek

Sposób przyrządzenia:

Sałatę porwać na niewielkie kawałki, rzodkiewki przekroić na pół, orzechy włoskie rozdrobnić, skórkę z cytryny zetrzeć, paprykę przekroić na pół, pokroić w niezbyt grube plasterki, sałatę wymieszać z rzodkiewką, papryką, orzechami i rzeżuchą, posypać skórką z cytryny, oprószyć solą i pieprzem.

Sos: oliwę wymieszać z sokiem z cytryny - polać surówkę.

TRADYCYJNY OGRÓD - RÓŻNORODNOŚĆ I PIĘKNO (cz. I)

W polskiej tradycji, w wiejskich ogrodach uprawiano zarówno kwiaty jak i zioła. Rośliny w przydomowych ogródkach odznaczały się bujnością wzrostu, bogactwem kolorów oraz słodkim zapachem kwiatów lub aromatycznym ziół. Obfitość różnych gatunków roślin w tradycyjnym ogrodzie wiejskim ma duże znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej. W dużej mierze do wzbogacenia składu gatunkowego ogrodów wiejskich przyczyniły się klasztory i ogrody dworskie. Ogród przydomowy spełniał na wsi rolę ozdobną, użytkową i ochronną. Tradycyjne przedogródki kwiatowo-ziołowe czy ogrody warzywne były ozdobą i wizytówką domu.

Przystępując do zakładania ogrodu przydomowego zarówno na wsi jak i w mieście trzeba pamiętać, że przedogródek jest pierwszym elementem reprezentującym całe otoczenie. Stanowi strefę przygotowującą na spotkanie z atmosferą domu, gospodarstwa. W zależności od regionu, powinny znaleźć się w nim lokalne gatunki roślin, jak też naturalne materiały budowlane np. drewno, kamień, wiklina. Poleca się rodzime, tradycyjne dla wiejskiego pejzażu gatunki roślin, które są łatwiejsze w uprawie. Mają większą odporność, dobrze rosną w naszym klimacie. Są mniej podatne na choroby i szkodniki. Przy urządzeniu ogrodu powinno się unikać jednorodnych i monotonicznych nasadzeń.

Dobierając barwy warto naśladować naturę. Kolory czerwone, żółte i pomarańczowe dają złudzenie ruchu i bliskości – sadzimy je na pierwszym planie ogrodu. Tonacje niebieskie i zielone kojarzące się ze spokojem i głębią, sadzimy jako tło w ogrodzie.

W ogrodzie, powinna zawsze grupa roślin kwitnąć, dlatego też dobieramy je tak, aby przez cały sezon wegetacji zakwitwały kolejne gatunki. Na przedwiośniu i wiosną trawnik i rabaty zdobią rośliny cebulowe takie jak: przebiśniegi, krokusy, kosańce siatkowane czy tulipany. Pozostałą przestrzeń ogrodu komponujemy z roślin jednorocznych, dwuletnich i bylin.

W ogrodzie wiejskim warto również posadzić pnącza pokrywające altany czy pergole np. róże pnące, wiciokrzewy, dzikie wino, bluszcz lub chmiel. Nie może również zabraknąć krzewów: lilaków, jaśminowców czy głógów, na których tle pięknie komponują się rośliny zielne. Krzewy, byliny i kwiaty obcego pochodzenia powinny być jedynie dodatkiem do rodzimych gatunków, aby tradycyjne ogrody nie zatraciły specyficznej swojskości.

JEDNOROCZNE I DWULETNIENIE ROŚLINY DO OGRODÓW

Rośliny jednoroczne polecane do tradycyjnego ogrodu		
Gatunek roślin	Wysokość w cm	Termin kwitnienia i barwa kwiatów
Lewkonia długopłatkowa	30-50	V-VIII; różnorodna
Niezapominajka	10-20	V-VI; niebieska, biała
Nagietek lekarski	30-40	V-IX żółta, pomarańczowa
Aksamitka rozpierzchna	do 30	VI-X; żółta, purpurowa
Maciejka ogrodowa	30-40	VI-IX; lilioworóżowa
Ostróżeczki	30-120	VI-VIII różowa, biała, fioletoworóżowa, niebieska
Słonecznik zwyczajny	100-300	VI-VIII żółta
Wyżlin - lwia paszcza	20-100	VI-IX różnorodna
Czarnuszka damasceńska	do 40	VII-VIII; niebieska, różowa, biała
Kosmos pierzasty	80-120	VII-IX biała, różowa, karminowa
Nasturcja większa	do 120 (pędy płożące)	VII-IX żółta, pomarańczowa, szkarłatna
Niecierpek balsamina	do 65	VII-IX biała, różowa
Ślázówka letnia	60-100	VII-IX różowa, biała
Złocień maruna	do 60	VII-IX biała z żółtym środkiem
Rośliny dwuletnie polecane do tradycyjnego ogrodu		
Gatunek roślin	Wysokość w cm	Termin kwitnienia i barwa kwiatów
Bratek ogrodowy	15-20	IV-V lub VII-VIII różnorodna
Dzwonek ogrodowy	60-100	IV-VI biała, niebieska, różowa
Goździk brodaty	30-40	VI-VII różnorodna
Naparstnica purpurowa	100-150	VI-VIII biała, różowa, czerwona, purpurowa
Wieczornik damski	30-90	VI-VII fiołkowa, biała
Malwa różowa	200-300	VII-IX różnorodna

Literatura:

- Kosmala M. „Zasady projektowania i urządzania ogrodu wypoczynkowego w gospodarstwie agroturystycznym”, Warszawa 2000
- Chmiel H. „Uprawa roślin ozdobnych” Warszawa 1980

Tekst i fot.
Anna Zawadzak

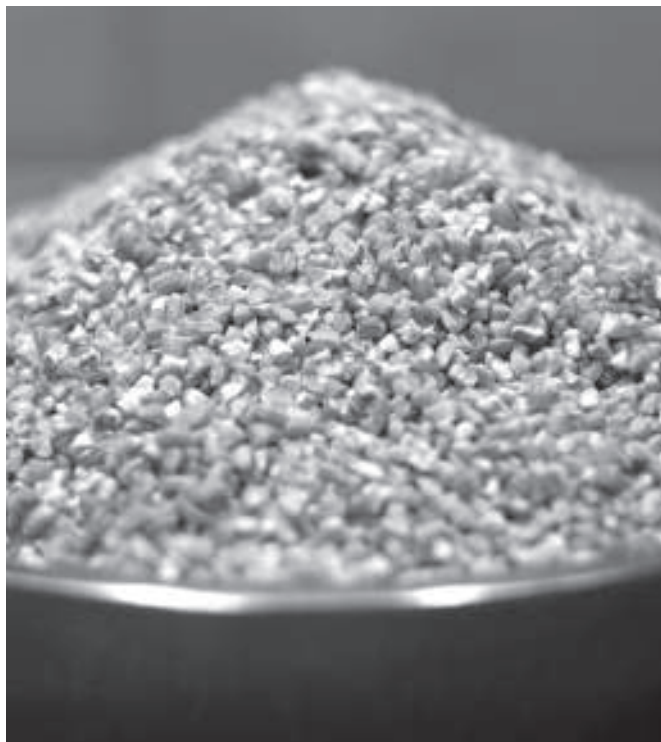
Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

KASZA W NASZEJ KUCHNI

Od wieków kasza używana jest jako jeden z podstawowych składników kulinarnych w wielu kuchniach świata. W kuchni polskiej także stanowiła podstawę wyżywienia większości populacji, od zawsze wszyscy je znamy, choć nie doceniamy. Ponieważ jest bardzo wartościowa, warto ją stosować w codziennym pożywieniu i dziś należy przywrócić jej należne miejsce na naszym stole. Istnieje kilka rodzajów kasz:

- Kasza gryczana - wytwarzana z gryki. Zawiera dużo białka, węglowodanów witaminy B₁ i PP oraz związki mineralne wapnia, żelaza, fosforu, potasu i magnezu. W medycynie ludowej ceniona jako pokarm rozgrzewający.
- Kasza jaglana - z łuskanego ziarna prosa. Zawiera rzadko występującą w produktach spożywczych krzemionkę, mającą leczniczy wpływ na stawy, a także korzystnie wpływa na wygląd skóry, paznokci i włosów. Kaszę jaglaną najlepiej gotować w wodzie wymieszanej pół na pół z mlekiem - zyskuje wtedy delikatny smak.
- Kasza jęczmienna - wyrabiana z jęczmienia. Obecnie produkuje się 3 typy kasz jęczmiennych: pęczak, kaszę jęczmienną perłową i kaszę jęczmienną łamaną.

- Kasza kukurydziana - produkowana z kukurydzy w postaci drobnego i grubego grysiku. Ma lekko gorzkawy smak. Dostarcza błonnika, witamin B1 i PP oraz beta-karotenu.
- Kasza manna (grysik) - drobnoziarnista kasza otrzymana z pszenicy. Jedna z najbardziej popularnych kasz, najczęściej stosowana w dietach małych dzieci

oraz osób z nadwrażliwością układu pokarmowego, gdyż jest lekkostrawna.

- Kuskus (arab. *kaskasa* – tłuc, rozbijać) - tradycyjny produkt spożywczy łączący cechy makaronu i kaszy. Wywodzi się z krajów Maghrebu (północno-zachodnia Afryka) i ma postać okrągłych ziaren o średnicy rzędu 1 mm otrzymywanych z pszenicy twardej.. Współcześnie kuskus częściej produkuje się z mąki pszennej, wody i dodatków.

Kaszę warto jeść, ponieważ:

- Jest bogatym źródłem skrobi. Pod względem wartości odżywczej kasze przewyższają ryż, makaron i ziemniaki.
- Jest kaloryczna, ale nie tuczy, jeśli jada się ją bez tłuczonych dodatków np. sosów, tłustego mięsa.
- Zawiera dużo błonnika, który utrudnia przyswajanie tłuszczu z innych potraw pęczniejąc w żołądku, syci.
- Pomaga w utrzymaniu prawidłowej wagi i stosuje się ją bardzo często w dietach odchudzających, ponieważ reguluje trawienie i przyspiesza pracę jelit.
- Jest doskonałym źródłem witaminy z grupy B, który reguluje metabolizm substancji wpływających na pracę mózgu, układu nerwowego oraz kondycję układu krążenia. Poprawia pamięć, zwiększa koncentrację.
- Zawarte w kaszy duże ilości białka, chronią przed anemią pomagają kontrolować ciśnienie i pracę nerek. Dodaje energii dzięki temu, że zawiera kwas foliowy, magnez, potas, fosfor, cynk.

Kaszę powinni jeść:

- nadciśnieniowcy i cierpiący na choroby serca i układu krążenia - kasze mają dużo potasu i bardzo mało sodu (o ile w ogóle ich nie solimy),
- osoby zagrożone anemią - np. kasza jaglana i gryczana zawierają żelazo, kwas foliowy i witaminę E zapobiegające niedokrwistości,
- osoby żyjące w ciągłym napięciu i mające skłonności do depresji - zawarte w ziarnach witaminy z grupy B łagodzą objawy stresu, wspomagają pracę układu nerwowego, poprawiają pamięć, polepszają nastrój,
- diabetycy - kasze zawierają dużo skrobi, która łagodnie podnosi poziom glukozy i insuliny we krwi,
- dzieci, kobiety w ciąży i karmiące, osoby starsze, rekonwalescenci - kasze gotowane na sypko lub rozklejane są lekko strawne.

Kasze też nie dla każdego:

- Kasze zawierają sporo fosforu, chloru i siarki, które zakwaszają organizm.
- Częste jedzenie grubych kasz może zaszkodzić cierpiącym na wrzody żołądka i dwunastnicy, nadkwaśny niezły żołądka i refluks żołądkowo-przłykowy.
- Kasz nie powinny jeść osoby z gorączką, rozległymi oparzeniami, chorzy na nowotwory, wycieńczeni.
- Grube kasze podrażniają śluzówkę jelita i utrudniają wykorzystanie białka z pożywienia, które jest niezbędne do regeneracji organizmu, np. po operacjach.

Gotowanie kasz

Kasze grube zazwyczaj są zanieczyszczone, dlatego przed gotowaniem trzeba je kilka razy wypłukać w zimnej wodzie i osączyć. Gotując kaszę grubą na należy użyć odpowiedniej ilości wody. I tak:

- na 1 szklankę kaszy gryczanej lub krakowskiej bierzemy 2 szklanki wody;
- na 1 szklankę pęczaku - 3 szklanki wody;
- na 1 szklankę kaszy jaglanej, jęczmiennej (perłowej i mazurskiej) - 2,5 szklanki wody.

Ziarenka nie będą się sklejały, jeśli do gotowania dodamy tłuszcz, np. masło (łyżka na 100 g kaszy). Kasze gotujemy pod przykryciem do czasu, aż ziarenka wchłoną całą wodę.

Rozklejane kasze drobne należy przed gotowaniem wymieszać z niewielką ilością wody lub mleka i przelać do wrzątku w proporcjach:

- 1 szklanka kaszy manny, kukurydzianej lub krakowskiej na 4 szklanki wody lub mleka;
- 1 szklanka kaszy jęczmiennej perłowej, mazurskiej lub jaglanej na 3,5 szklanki wody.

Gotujemy, aż kasza się rozklei. Cały czas mieszamy, by się nie przypaliła.

Podobnie jak wszystkie potrawy mączne kasze po ugotowaniu bardzo szybko ulegają zepsuciu, szczególnie wtedy, gdy są przechowywane w temperaturze pokojowej. Produkty te są dobrą pożywką do rozwoju bakterii powodujących kwaśnienie i inne oznaki psucia.

POTRAWY Z KASZ**KOSTKI DO ROSOŁU**

Zagotuj 1/2 litra wody i posól. Szklankę kaszy manny wymieszaj ze szklanką zimnej wody, wlej do wrzątku i zamieszaj, aby nie powstały grudki. Gotuj na małym ogniu, aż kasza stanie się gęsta. Półmisek opłucz zimną wodą, rozłóż na nim kaszę, tak by powstała centymetrowa warstwa. Gdy zastygnie, pokrój kaszę w kostkę.

KOSTKA Z KASZY KRAKOWSKIEJ

Produkty:

200 g kaszy krakowskiej, 6 razy tyle wody, 10 g tłuszczu, sól, zielona pietruszka.

Sposób wykonania:

Do odmierzonej ilości wody (6 razy więcej wody niż kaszy) dodać tłuszcz i intensywnie mieszając sypać strumieniem kaszę krakowską. Mieszając gotować na wolnym ogniu ok. 15 minut, następnie dodać sól do smaku i drobno posiekaną zieloną pietruszkę, wymieszać. Wyłożyć kaszę na zwilżony wodą płaski półmisek, rozsmarować równo do grubości ok. 1,5 cm, pozostawić do wystudzenia. Zimną, zestaloną kaszę pokrajać w kostkę. Tak przygotowaną kostkę z kaszy podawać do rosółu, zupy grzybowej lub pomidorowej.

ZAPIEKANKA Z KASZY GRYCZANEJ

Produkty:

200 g kaszy gryczanej, 2 razy tyle wody, 20 g tłuszczu do kaszy, 1 cebula, 20 g tłuszczu do podsmażenia cebuli,

2 jaja, 250 g sera twarogowego, sól, pieprz, 10 g tłuszczu do wysmarowania prodiża, 1 łyżeczka tartej bułki.

Sposób wykonania:

Ugotować kaszę gryczaną na półsympko. Cebulę pokrajać w drobną kostkę podsmażyć na tłuszczu. Ser rozetrzeć z dodatkiem jaj na gładką masę, dodać cebulę, sól i pieprz do smaku.

Naczynie do zapiekania wysmarować tłuszczem i wysypać tartą bułką. Do masy serowej dodać kaszę, wymieszać. Wyłożyć masę do naczynia, wyrównać powierzchnię. Powierzchnię masy można posmarować śmietaną. Piec w piekarniku po około 25 minutach zapiekanka będzie gotowa. Zapiekankę wyłożyć na okrągły półmisek.

Podawać zapiekankę polaną śmietaną z dodatkiem sałatki z pomidorów lub surówki z marchwi albo zielonej sałaty.

KOTLETY Z KASZY JĘCZMIENNEJ I GRZYBÓW

Produkty:

250 g kaszy jęczmiennej, 3,0 razy tyle wody, 10 g tłuszczu do kaszy, 30 g grzybów suszonych, 1 cebula, 10 g tłuszczu do podsmażenia cebuli, sól, pieprz, 2 jaja, 60 g tartej bułki, 70 g tłuszczu do smażenia.

Sposób wykonania:

Ugotować kaszę na półsympko. Umyte grzyby namoczyć na 1 godzinę w przegotowanej, letniej wodzie (ok. 2 szklanki), a następnie gotować je w tej samej wodzie ok. 50 minut, wybrać grzyby i z połową ugotowanej kaszy przepuścić przez maszynkę. Dodać resztę kaszy. Cebulę drobno pokrajać podsmażyć w tłuszczu, dodać do kaszy. Przyprawić masę solą i pieprzem do smaku, dodać surowe jaja i dokładnie wyrobić. Wyłożyć masę na stolnicę wysypaną tartą bułką, uformować dość gruby wałek, podzielić na 10 kotletów, uformować je nożem, obtoczyć w tartej bułce, usmażyć. Usmażone kotlety podaje się z sosem grzybowym zrobionym na wywarze, z dodatkiem ziemniaków i sezonowej surówki.

Podaję jeszcze jeden przepis jak gotować kasze według „starej receptury” autorki Marya Ochorowicz-Monatowa „Uniwersalna Kuchnia Kucharska” (Lwów-Warszawa 1910 r)

Ogólne uwagi, co do gotowania: „Wszystkie kasze, krupki i ryż należy gotować w kamiennych garnuszkach, bo w innym naczyniu łatwo się przypalają. Jeżeli mają być na sypko, trzeba zagotować tylko tyle wody, aby dobrze kasze przykryła. Przed zasypaniem woda musi wrzeć, należy ją posolić, włożyć koniecznie kawałek masła, bo to jest jeden z warunków, aby była sypka, a zasypawszy, raz tylko ją zamieszać, przez parę minut gotować na wolnym ogniu, a zaraz potem nie mieszając już więcej, przykryć i wstawić na godzinę do pieca na ruszt, aby się wyprażyła”.

Teresa Opyrchał

Dział Przedsiębiorczości Wiejskiego Gospodarstwa
Domowego i Agroturystyki

Fot. K. Kwasniewska

I EUROPEJSKI DZIEŃ KOBIET W POWIECIE RYBNICKIM

Z okazji Dnia Kobiet, zorganizowane zostało spotkanie Kół Gospodyń Wiejskich powiatu rybnickiego, miasta Rybnika i miasta Żory, z Panią Posel do Parlamentu Europejskiego - Małgorzatą Handzlik. Był to I Europejski Dzień Kobiet w tym powiecie.

Spotkanie – I Europejski Dzień Kobiet - zostało zorganizowane z inicjatywy Pani Posel do Parlamentu Europejskiego – Małgorzaty Handzlik, w Miejskim Ośrodku Kultury w Żorach w dniu 25 marca br.

Do Miejskiego Ośrodka Kultury w Żorach przybyły przedstawicielki Kół Gospodyń Wiejskich z:

- miasta Rybnika - Gotartowice, Kłokocin, Ochojec, Ligota, Popielów - Radziejowice
- miasta Żor - Osiny, Rój, Rowień, Baranowice
- gminy Gaszowice – Szczerbice, Piece, Gaszowice, Łuków, Czernica
- gminy Jejkowice
- gminy Czerwionka – Leszczyny – Przegędza, Bełk, Palowice, Czuchów, Dębieńsko, Stanowice, Książnice, Szczekowice
- gminy Świerklany – Jankowice I, Jankowice II, Świerklany Górne, Świerklany Dolne,
- gminy Lyski – Pstrążna, Sumina, Dzimierz.

Spotkanie to swoją obecnością zaszczylicili zaproszeni goście: Starosta Powiatu Rybnickiego - Damian Mrowiec, Wiceprezydent Żor - Wojciech Kałuża, Zastępca Prezydenta Rybnika - Joanna Kryszczyzyn, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Kultury w Żorach - Stanisław Ratajczak. Obecni byli też przedstawiciele Urzędów Gmin z: Gaszowic, Jejkowic, Świerklan i Lysek oraz ŚODR, Oddział Mikołów.

Wszystkich przywitał, piosenkami ludowymi, promujący śląską kulturę, Zespół „Karolinki” z Jankowic. Zespół działa przy Gminnym Ośrodku Kultury i Rekreacji w Świerklanach.

W części oficjalnej głos zabrali zaproszeni goście, którzy ciepło wypowiedali się o celowości zorganizowanego spotkania, pracy Kół Gospodyń w powiecie rybnickim oraz

kultywowaniu kulturowych i kulinarnych tradycji. W swoim wystąpieniu Pani Posel, przede wszystkim podkreśliła duże zaangażowanie KGW w zadaniach podejmowanych na rzecz rozwoju środowiska wiejskiego i promowaniu bogatego dziedzictwa kulturowego i kulinarnego.

Ważnym punktem programu było rozlosowanie, wśród przedstawicielek KGW, nagród rzeczowych oraz dwóch miejsc na wyjazd do Europarlamentu. Kilkudniowy wyjazd do Brukseli wylosowały panie z KGW w Przegędzy i z KGW w Jankowicach. Losowaniu towarzyszyły duże emocje, a nagrodzone osoby nie kryły wzruszenia.

W części artystycznej, wystąpiły członkinie KGW z Żor-Osin, Rybnika - Gotartowic oraz Palowic, gmina Czerwionka - Leszczyny. Panie przygotowały krótkie, zabawne, scenki rodzajowe po śląsku.

Była też degustacja regionalnych potraw przygotowanych przez panie z KGW Żory-Osiny.

Spotkanie prowadziła - Jadwiga Gajewska, kierownik PZDR w Rybniku.

Barbara Majnusz
Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa
Domowego i Agroturystyki
Fot. S. Mołek

REDYK 2011

Urząd Marszałkowski,
Urząd Gminy w Jeleśni
wraz z Powiatowym Zespo-
łem Doradztwa Rolniczego
w Żywcu i Gminnym Ośrod-
kiem Kultury serdecznie
zapraszają na **XV REDYK**
- święto wypędu owiec na
hale do Korbielowa (dawne
przejście graniczne) w dniu
28.05.2011 na godz. 10⁰⁰

Program imprezy:

10⁰⁰ - Msza Święta

11⁰⁰ - 13⁰⁰ - obrzędowość wypędu owiec na halę, w tym między innymi
mieszanie owiec, „cytanie”, święcenie, pierwszy udój, wywóz „strzopów”

13⁰⁰ – 17⁰⁰ - występy artystyczne

Będzie możliwość degustacji i zakupu wyrobów owczych. Gwarantujemy
Państwu moc wrażeń i piękne widoki na Pilsko jeżeli tylko pozwoli na to pogo-
da.

SERDECZNIE PYTOMY I CEKOMY – HEJ!

Z pozdrowieniami
Wiktoria Kasztelnik - kierownik PZDR w Żywcu

OGÓLNOPOLSKI KONKURS PLASTYCZNY „BEZPIECZNIE NA WSI”

Oddział Regionalny Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Częstochowie informuje, że w roku bieżącym po raz pierwszy został ogłoszony Ogólnopolski Konkurs Plastyczny pt. „*Bezpiecznie na wsi*” skierowany do szkół podstawowych. Konkurs został objęty patronatem honorowym przez Pana Marka Sawickiego - Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Celem konkursu jest promowanie pozytywnych zachowań związanych z pracą i zabawą na terenach wiejskich, poszerzenie wiedzy z zakresu bhp w gospodarstwie rolnym, a także rozbudzenie i rozwijanie wrażliwości estetycznej oraz indywidualnych zdolności twórczych.

Konkurs jest adresowany do uczniów szkół podstawowych, w dwóch kategoriach wiekowych:

- I grupa – klasy 0-III,
- II grupa – klasy IV-VI.

Zadaniem konkursowym jest wykonanie indywidualnie przez uczestnika konkursu pracy plastycznej w formacie A3, w dowolnej technice plastycznej, o tematyce związanej z bezpieczeństwem w środowisku wiejskim.

Uczestnik do konkursu może zgłosić jedną pracę plastyczną (bez oprawy), wykonaną z materiałów trwałych gwarantujących odporność na zniszczenie w czasie transportu i przechowywania. Praca powinna być trwale opisana imieniem i nazwiskiem uczestnika konkursu. Do pracy powinien być dołączony formularz zgłoszeniowy stanowiący załącznik nr 1 do niniejszego pisma.

Konkurs przebiega w dwóch etapach: wojewódzkim i centralnym. Etap wojewódzki organizowany jest przez Oddział Regionalny Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Częstochowie przy współpracy Śląskiego Kuratora Oświaty. Etap wojewódzki przebiegał będzie dwustopniowo tj. na szczeblu Placówki Terenowej i Oddziału Regionalnego KRUS w Częstochowie.

Termin składania prac w poszczególnych Placówkach Terenowych upływa z dniem **25 maja 2011 r.**

Komisja konkursowa powołana na szczeblu Placówki Terenowej, biorąc pod uwagę zgodność z tematyką, jej trafne przedstawienie, walory estetyczne, dobór techniki plastycznej, wyłoni po 3 najlepsze prace z poszczególnych grup wiekowych, które przekaże do Oddziału Regionalnego KRUS w Częstochowie w terminie do 31 maja br.

Wojewódzka Komisja Konkursowa spośród przekazanych przez Placówki Terenowe prac plastycznych wybierze najlepsze z obu kategorii wiekowych, zadecyduje o podziale nagród oraz po 3 najlepsze przekaże do Komisji Centralnej.

Ogłoszenie wyników i wręczenie nagród nastąpi do 22 czerwca 2011 r. Szczegółowe informacje dotyczące miejsca, terminu podsumowania konkursu oraz o przyznanych nagrodach zostaną umieszczone na stronie internetowej OR KRUS www.krus.czest.pl.

Laureaci konkursu zostaną powiadomieni o sposobie przekazania nagród.

Oddział Regionalny Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Częstochowie uprzejmie informuje, że w przebiegu etapu wojewódzkiego konkursu plastycznego obowiązują postanowienia końcowe zawarte w § 8 Regulaminu Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego „Bezpiecznie na wsi”, który zamieszczony jest na stronie internetowej Centrali KRUS www.krus.gov.pl

Szczegółowych informacji nt. Konkursu udzielają:
Pani Wanda Glińska - Zastępca Dyrektora lub Ewa Widera - Kierownik Samodzielnego Referatu Prewencji Rehabilitacji i Orzecznictwa Lekarskiego, Oddziału Regionalnego KRUS w Częstochowie, ul. J. Korczaka 5, tel. 34 365 14 80.

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

**Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie
informuje**

**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Radomiu
organizuje po raz czwarty**

KONKURS NA NAJLEPSZE GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE w 2011 roku

Konkurs będzie prowadzony na terenie całego kraju w dwóch etapach – wojewódzkim i krajowym.

Do etapu krajowego zgłoszeni zostaną laureaci konkursu wojewódzkiego w poszczególnych kategoriach. Pierwszy etap na terenie województwa śląskiego przeprowadzi Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie.

Gospodarstwa będą oceniane w dwóch kategoriach:

- ekologia – środowisko
- ekologiczne gospodarstwo towarowe

Rolnicy zainteresowani wzięciem udziału w konkursie mogą zapoznać się z regulaminem konkursu i otrzymać formularz zgłoszeniowy w Powiatowych Zespołach Doradczych Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie lub pobrać ze strony Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i ŚODR w Częstochowie www.cdr.gov.pl lub www.czwa.odr.net.pl

Zgłoszenia można składać osobiście, za pośrednictwem poczty lub przez Powiatowe Zespoły Doradcze ŚODR najpóźniej do dnia 31 maja 2011 roku (liczy się data wpłynięcia zgłoszenia)

REGULAMIN

wojewódzkiego etapu konkursu na Najlepsze Gospodarstwo Ekologiczne w kategorii: „Ekologia-środowisko” i „Ekologiczne gospodarstwo towarowe” w roku 2011

§ 1.1. Regulamin określa szczegółowe warunki zgłaszania i zasady oceniania gospodarstw ekologicznych w ramach wojewódzkiego etapu konkursu na najlepsze gospodarstwo ekologiczne zwanego dalej „konkursem”.

2. Organizatorem konkursu jest Oddział w Radomiu Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

3. Dyrektor Oddziału w Radomiu Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie może na potrzeby realizacji konkursu współpracować z wszystkimi wykonawcami określonymi w zadaniu 1 i 11 w Planie Działań dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w Polsce na lata 2007–2013.

§ 2. 1. Konkurs przeprowadzany jest na terytorium 16 województw w dwóch kategoriach „ekologia-środowisko” i „ekologiczne gospodarstwo towarowe”.

2. Konkurs ma na celu identyfikację i szerzenie dobrych praktyk w zakresie rolnictwa ekologicznego, wdrażanie takich rozwiązań w gospodarstwach rolnych oraz rozpowszechnianie wiedzy z zakresu rolnictwa ekologicznego.

§ 3. W konkursie może brać udział rolnik:

a) w rozumieniu art. 2 lit. a rozporządzenia Rady (WE) nr 73/2009 z dnia 19 stycznia 2009 r., któremu został nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności;

b) który wytwarza produkty rolnictwa ekologicznego zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 i posiada aktualny certyfikat wydany przez upoważnioną jednostkę certyfikującą;

c) którego gospodarstwo spełnienia wymogi wzajemnej zgodności wymienione w Załączniku nr 1/2011;

d) który nie był laureatem wojewódzkiego etapu konkursu w 2009-2010 r. w kategorii, w której zgłasza się do udziału w 2011 r.

§ 4. Rolnik może być zgłoszony do udziału w konkursie w tylko w jednej kategorii, o których mowa w § 2 ust 1.

§ 5.1. Dyrektor Oddziału w Radomiu Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie podaje do publicznej wiadomości, na stronie internetowej CDR w Brwinowie Oddział w Radomiu informację o możliwości zgłaszania do udziału w konkursie.

2. Zgłoszenie do udziału w konkursie składa się zgodnie z ust. 1 w siedzibie Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego właściwym ze

względu na miejsce położenia gospodarstwa (siedliska) od dnia podania do publicznej wiadomości informacji, o której mowa w ust. 1.

3. Zgłoszenia dokonuje rolnik lub dowolna organizacja w jego imieniu i za jego zgodą, wyrażoną na piśmie.

4. Termin składania wniosków o udział w konkursie upływa z dniem 31 maja 2011 roku (liczy się data wpłynięcia zgłoszenia do Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego). Zgłoszenia, które wpłyną po tym terminie nie będą rozpatrywane.

§ 7. 1. Zgłoszenie do udziału w konkursie składa się na formularzu określonym w Załączniku nr 2/2011 do niniejszego regulaminu.

2. Do zgłoszenia o udział w konkursie dołącza się kopię ważnego certyfikatu, o którym mowa w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 889/2008 z 5 września 2008 r. ustanawiającym szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli, w załączniku XII.

§ 8. 1. Złożone zgłoszenia oceniane są pod względem formalnym. Zgłoszenia dotknięte brakami formalnymi, tj. złożone w niewłaściwej formie, niepełne lub niezawierające wymaganych załączników, pozostawione zostaną bez rozpatrzenia bez wzywania do uzupełnienia braków.

2. Dyrektor Oddziału w Radomiu Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie lub wyznaczona przez niego osoba powołuje w każdym województwie komisję konkursową, która ocenia poprawne formalnie zgłoszenia.

3. W ocenie o której mowa w ust. 2 zawiera się wizytacja wszystkich gospodarstw oraz ocena gospodarstw zgodnie z kryteriami określonymi w Załączniku nr 3/2011.

4. Po dokonaniu oceny wylaniany i ogłaszany jest zwycięzca konkursu w danym województwie w każdej z kategorii. Komisja konkursowa może przyznać wyróżnienia dla pozostałych uczestników konkursu.

Wyniki oceny zawiera Protokół końcowy stanowiący załącznik nr 4 do Regulaminu.

5. Zwycięzca konkursu w danej kategorii w danym województwie zgłaszany jest przez wojewódzką komisję konkursową do etapu krajowego.

6. Zgłoszenie do etapu krajowego przekazuje się do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

7. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 6 zawiera co najmniej 10. zdjęć i opis gospodarstwa oraz formularz oceny gospodarstw.

Załącznik nr 2/2011 do Regulaminu

FORMULARZ ZGŁOSZENIOWY

**KONKURS NA NAJLEPSZE GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE w kategorii:
„EKOLOGIA-ŚRODOWISKO” I „EKOLOGICZNE GOSPODARSTWO TOWAROWE” Edycja 2011**

1. Dane właściciela (i) gospodarstwa:

Imię

Nazwisko

Numer ewidencyjny gospodarstwa (zgodnie z ewidencją prowadzoną przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa)

Numer aktualnego certyfikatu ekologicznego

Nazwa upoważnionej jednostki certyfikującej kontrolującej zgłaszane gospodarstwo

Adres gospodarstwa:

Kod pocztowy, poczta

Miejscowośćul nr domu

Adres zamieszkania (jeśli jest inny niż gospodarstwa):

Kod pocztowy, poczta

Miejscowośćul nr domu

Kontakt: tel. 33 8144541 Maria Siąkała

Tel./fax

Tel. kom.

E-mail.

2. Kierunek produkcji gospodarstwa – krótki opis:

.....
.....
.....

3. Dane instytucji/osoby zgłaszającej gospodarstwo do konkursu:.....

.....
.....

Czytelny podpis osoby zgłaszającej

4. Zgłaszam udział w konkursie na NAJLEPSZE GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE w kategorii: „EKOLOGIA-ŚRODOWISKO” i „EKOLOGICZNE GOSPODARSTWO TOWAROWE”*

5. Zgoda na przetwarzanie danych osobowych dla potrzeb konkursu.

Wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych i danych o prowadzonej przeze mnie działalności w rolnictwie ekologicznym dla celów służących promocji producentów ekologicznych oraz umieszczenie ich w publikacji i materiałach poświęconych konkursowi. Zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych (Dz.U. Nr 133 poz. 883 z póź. zm.) Potwierdzam wiarygodność powyższych danych i znajomość regulaminu Konkursu.

.....
Data

.....
Czytelny podpis rolnika/ kierownika gospodarstwa*

* niepotrzebne skreślić.

ZESPÓŁ SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH W ORNONTOWICACH

ul. Dworcowa 1, 43-178 Ornontowice, tel. 32 2354600, fax. 32 2354630 e-mail: zsp@zsp.ornontowice.pl
www.zsp.ornontowice.pl

KIERUNKI KSZTAŁCENIA

liceum ogólnokształcące 3-letnie

- klasa medialna
- klasa menedżerska

technikum 4-letnie kształcące w zawodzie:

- technik żywienia i gospodarstwa domowego
- technik górnictwa podziemnego
- technik ekonomista
- technik rolnik (prawo jazdy kat. T)
- technik hodowca koni (prawo jazdy kat. T)
- technik budownictwa
- kelner

zasadnicza szkoła zawodowa 3-letnia kształcąca w zawodzie:

- górnik eksploatacji podziemnej
- mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych
(prawo jazdy kat. B i T oraz uprawnienia do prowadzenia kombajnów zbożowych)
- piekarz
- cukiernik
- elektryk o specjalizacji elektromonter górnictwa podziemnego
- fryzjer
- rzeźnik - wędliniarz

NOWE KIERUNKI

zasadnicza szkoła zawodowa 2-letnia kształcąca w zawodzie:

- kucharz małej gastronomii

DZIEŃ OTWARTY 15 maja 2011

SZKOŁA POSIADA INTERNAT

Szczegółowe informacje o zasadach naboru na stronie www.zsp.ornontowice.pl

Zasady rejestracji produktów tradycyjnych i regionalnych w Unii Europejskiej

CZĘŚĆ I

W Unii Europejskiej obowiązują, wspólne dla wszystkich krajów członkowskich i także Polskę, zasady rejestracji produktów tradycyjnych i regionalnych. Istnieją kategorie produktów, które mogą aspirować do uzyskania europejskich znaków jakości ze względu na ich tradycyjny lub regionalny charakter. Produkt tradycyjny lub regionalny kształtuje się w ciągu długiego czasu i w wyniku oddziaływania wielu czynników naturalnych i kulturowych, dlatego jest dobrem wspólnym danego regionu i nie może zostać zawłaszczony przez jednego producenta.

Warunkiem koniecznym do przyjęcia wniosku o rejestrację do Komisji Europejskiej jest jego złożenie przez **grupę** producentów.

„Grupa” oznacza każdą organizację producentów lub przetwórców, niezależnie od jej formy prawnej lub składu, której działalność związana jest z tym samym produktem rolnym lub środkiem spożywczym.

„Grupa” nie tylko składa wniosek o rejestrację do Komisji Europejskiej, ale przedtem określa obowiązujące jej członków zasady, które powinni dobrowolnie przyjąć i ich przestrzegać, wypracowuje specyfikację produktu, zatwierdza jego nazwę, uzgadnia reguły i częstotliwość kontroli oraz mechanizmy samokontroli, wybiera jednostkę certyfikującą.

Jak pokazują doświadczenia działających od dawna grup francuskich producentów, wypracowanie i przestrzeganie tych zasad jest niezbędne dla osiągnięcia przez nowo powstałą grupę sukcesu, czyli stałego wzrostu sprzedaży i poprawy jakości produktu.

Aktywne funkcjonowanie grupy jest kluczowym czynnikiem sukcesu dla rozwoju produktu. „Grupa”, kiedy powstaje, składa się z kilku zapaleńców, którzy chcą coś zmienić na lepsze

Chronione Oznaczenie Geograficzne

Gwarantowana Tradycyjna Specjalność

Chroniona Nazwa Pochodzenia

w swoim otoczeniu. Osiągając sukces, grupa na ogół się rozrasta. Wpisują się do niej kolejni producenci, którzy na początku trzymali się z boku, obawiając się ograniczeń wynikających z regulaminu funkcjonowania grupy i konieczności przestrzegania specyfikacji produktu.

We Francji, która ma najdłuższą tradycję wprowadzania regulacji prawnych dotyczących produktów znanego pochodzenia, grupa powstaje również po to, by wypracować model współdziałania i osiągania korzyści przez producentów, uczestniczących na różnych etapach w powstawaniu produktu.

Praca w grupie i jej reguły umożliwiają każdemu członkowi grupy uczestniczenie w zyskach, proporcjonalnie do roli, jaką odgrywa w procesie wytwarzania produktu - w tym także współproducentom, którzy nie mają do czynienia z produktem finalnym.

Przykładem może być grupa, która powstała, by wytwarzać „bardzo dobry ser”. Mogą do niej należeć producenci sera, którzy wytwarzają ser

z własnego mleka, z mleka własnego i zakupionego lub tylko zakupionego, a także dostawcy mleka z przeznaczeniem na bardzo dobry ser. Ser wytwarzany jest m.in. dlatego, że można na nim zarobić więcej niż na mleku.

AGRO NET

**Sprzeda grunty rolne
położone w
powiecie namysłowskim!**

Łączna powierzchnia 130 ha,
z możliwością zakupu
w całości lub w częściach

Kontakt: tel. 663 505 079
e-mail: j.tycner@pkmduda.pl

Z kolei na bardzo dobrym serze, wytworzonym z bardzo dobrego mleka można zarobić jeszcze więcej. Dlatego producenci i dostawcy mleka, należący do grupy wytwórców bardzo dobrego sera, również zarabiają na tym mleku więcej niż dostawcy zwyczajnie dobrego mleka do wyrobu zwyczajnie dobrego sera. Mają zagwarantowany zbytnie wg ustalonej przez grupę ceny, ale też obowiązek wywiązywania się z umówionych wielkości dostaw i jakości dostarczanego mleka.

Francuskie doświadczenie pokazuje, że drugim warunkiem, koniecznym do osiągnięcia przez grupę sukcesu, jest gotowość do choćby niewielkiego zaangażowania finansowego każdego z jej członków (np. w formie wpisowego przystąpienia do organizacji, rocznych składek itp.). Na następnym etapie, kiedy sprzedaż produktu się zwiększa, grupy często uzgadniają składkę proporcjonalną do wielkości produkcji.

W Polsce niestety „grupa”, zwłaszcza w wypadku wytwarzania produktu tradycyjnego czy znanego pochodzenia na niewielką skalę przez pojedynczych producentów, traktowana jest często jako zło konieczne i wymysł ustawodawców, który zmusza producentów do zorganizowania się w celu rejestracji w Komisji Europejskiej.

Przypomnijmy, że wyjątkowe cechy produktu tradycyjnego czy znanego pochodzenia nie biorą się, nawet w przypadku najbardziej uzdolnionego i przestrzegającego wszystkich zasad producenta, wyłącznie z jego pracy i talentu, ale są pochodną wielu cech wspólnych dla mieszkańców obszaru, na którym produkt jest wytwarzany, takich jak czynniki geograficzne i kulturowe. Wprawdzie po zarejestrowaniu produktu indywidualny producent, który spełni wymogi specyfikacji i uzyska wymagane świadectwa, może używać nazwy i logo produktu, nie będąc członkiem grupy producentów, jest to jednak sposób postępowania wbrew logice wypracowanego i przyjętego w Europie systemu jakości produktów tradycyjnych i znanego pochodzenia.

ZASADY UZYSKIWANIA ZNAKU GWARANTOWANEJ TRADYCYJNEJ SPECJALNOŚCI (GTS)

Gwarantowana
Tradycyjna Specjalność

O Gwarantowaną Tradycyjną Specjalność może ubiegać się grupa producentów dla produktu tradycyjnego (będącego w obiegu od co najmniej 25 lat), posiadającego cechy odróżniające ten produkt od innych jemu podobnych. Wniosek o GTS może być złożony „bez zastrzeżenia nazwy” lub „z zastrzeżeniem nazwy”.

Wniosek „bez zastrzeżenia nazwy” składany jest przede wszystkim w celach promocyjnych. Każdy dotychczasowy producent danego produktu, niezależnie od sposobu jego wytwarzania, ma prawo dalej posługiwać się używaną wcześniej nazwą, chociaż została ona zarejestrowana. Nie może natomiast posługiwać się znakiem GTS na produkcie. Ten zastrzeżony jest wyłącznie dla tych producentów, którzy produkują zgodnie ze specyfikacją, jaka została podana we wniosku o rejestrację GTS.

Z życia: Przykładem polskiego produktu, który otrzymał GTS bez zastrzeżenia nazwy, jest **olej rydzowy, kielbasa jałowcowa, kabanosy oraz miody pitne: półtorak, dwójniak, trójniak, czwórniak**.

Czyli na całym świecie, nawet po przyznaniu GTS, można dalej produkować wyroby o nazwie olej rydzowy, kabanos, kielbasa jałowcowa lub miody pitne, ale tylko te produkty będą mogły być oznakowane GTS, które wytwarzane będą według opisanej we wniosku specyfikacji (w Polsce, w Europie i na świecie).

Stwierdzenie zgodności produkcji ze specyfikacją wymaga od producenta poddania się opisanemu we wniosku systemowi kontroli.

Wniosek „z zastrzeżeniem nazwy” zamyka drogę producentom, którzy produkują niezgodnie ze specyfikacją, nie tylko do używania znaku, ale i do używania nazwy produktu. Dlatego też wniosek z zastrzeżeniem nazwy może być składany tylko dla produktów o nazwie oryginalnej, która nie jest już w powszechnym użyciu i nie przynosi dochodów w innych miejscach na świecie.

Z życia: Produktem, którego nazwa jest zbyt rozpowszechniona, by ją zastrzec, jest np. włoska **mozarella**, a z naszego podwórka **kabanosy** czy **kielbasa krakowska**.

W 2009 r. został zarejestrowany jako GTS z zastrzeżeniem nazwy polski, a właściwie tatarski **pierekaczewnik**. Oznacza to, że zarówno w Polsce, jak i w Europie czy na świecie podobny produkt, ale wytwarzany w sposób niezgodny ze specyfikacją opisaną we wniosku o rejestrację europejską, nie może już nosić ani nazwy **pierekaczewnik**, ani też używać znaku europejskiego.

Do rejestru gwarantowanych tradycyjnych specjalności wpisuje się produkty rolne i środki spożywcze, które charakteryzują się znakomitą jakością i tradycyjnym charakterem, a nie są powiązane z żadnym szczególnym obszarem. Dlatego producenci spoza Wspólnoty mają także prawo używania zarejestrowanej przez kraj członkowski nazwy i znaku GTS, jeśli stosują się do wymogów specyfikacji produktu i poddają procedurom kontrolnym przeprowadzanym przez upoważnione jednostki certyfikujące. Do rejestracji GTS mogą również zgłaszać własne produkty kraje spoza UE.

Specyfikacja produktu zgłaszanego w celu uzyskania znaku GTS (związanego z tradycją) musi zawierać:

- nazwę produktu w jednym lub w kilku językach, ze wskazaniem, czy grupa składa wniosek o rejestrację z zastrzeżeniem lub bez zastrzeżenia nazwy;
- opis produktu zawierający skład surowcowy i główne właściwości fizyczne, chemiczne, mikrobiologiczne i organoleptyczne;
- opis metody produkcji, którą producenci zobowiązani są stosować w odpowiednich przypadkach łącznie z właściwościami i cechami użytych surowców lub składników oraz metody otrzymywania produktu;
- najważniejsze elementy określające specyficzny charakter produktu;

- najważniejsze elementy świadczące o tradycyjnym charakterze produktu, który musi być wytwarzany przy użyciu tradycyjnych surowców lub musi charakteryzować się tradycyjnym składem lub sposobem produkcji, lub przetworzeniem odzwierciedlającym tradycyjny rodzaj produkcji;
- minimalne wymogi oraz procedury kontroli specyficznego charakteru.

Udowodnienie tradycyjnego charakteru jest koniecznym elementem do uzyskania rejestracji Gwarantowanej Tradycyjnej Specjalności.

Tradycyjny charakter oznacza, że produkt jest:

- wyprodukowany z użyciem tradycyjnych surowców lub
- charakteryzuje się tradycyjnym składem lub
- charakteryzuje się sposobem produkcji lub przetwórstwa, odzwierciedlającym tradycyjną metodę.

Rozporządzenie 509/2006 ustala więc dwa warunki niezbędne do rejestracji nazwy produktu:

- produkt musi mieć cechy, które odróżniają go od innych podobnych produktów, należących do tej samej kategorii oraz
- specyficzny charakter produktu musi wynikać z udokumentowanej tradycji, wskazującej na jego obecność na rynku wspólnotowym przynajmniej przez 25 lat (okres przypisywany jednemu pokoleniu i możliwy do przekazu z pokolenia na pokolenie).

Do złożenia wniosku o rejestrację Gwarantowanej Tradycyjnej Specjalności uprawniona jest wyłącznie „grupa”. „Grupy” z różnych państw członkowskich lub państw trzecich mogą złożyć wspólny wniosek. „Grupa” może złożyć wniosek o rejestrację wyłącznie dla produkowanych lub otrzymywanych przez nią

produktów rolnych i środków spożywczych.

Informacje dodatkowe:

1. Zasady rejestracji produktów tradycyjnych i regionalnych w Unii Europejskiej reguluje w Polsce ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych, znowelizowana 24 października 2008 r.

2. „Grupa”:
Zgodnie z rozporządzeniami 509/2006 i 510/2006 regulującymi rejestrację produktów tradycyjnych i znanego pochodzenia.

3. „Upoważnione jednostki certyfikujące”:

W Polsce urzędem wyznaczonym do kontroli tego, czy produkt spełnia warunki określone w specyfikacji, jest Wojewódzka Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Kontroli dokonywać mogą również akredytowane prywatne jednostki certyfikujące, spełniające wymogi określone w normie EN 45011 (polski odpowiednik PN-EN 45011: 2000).

Ciąg dalszy tematu w następnym numerze „Śląskich Aktualności Rolniczych”

Literatura:

1. Zofia Winawer, Henryk Wujec „Tradycyjne i regionalne produkty wysokiej jakości we wspólnej polityce rolnej”, Warszawa 2010.

Teresa Opyrczał
Dział Przedsiębiorczości
Wiejskiego Gospodarstwa
Domowego i Agroturystyki

UŁATWIANIE STARTU MŁODYM ROLNIKOM NABÓR w 2011 r.

W 2011 roku wnioski o przyznanie pomocy w ramach działania „Ułatwienie startu młodym rolnikom” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 można będzie składać od dnia 26 kwietnia do dnia 24 czerwca.

Warunki i tryb udzielania pomocy określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Ułatwienie startu młodym rolnikom” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. nr 200, poz.1443 z późn. zm.).

Pomoc finansowa w ramach działania „Ułatwienie startu młodym rolnikom” może zostać przyznana osobie fizycznej, która m.in.:

- planuje nabyć gospodarstwo rolne i rozpocząć po raz pierwszy prowadzenie działalności rolniczej, albo
- posiada gospodarstwo rolne i rozpoczęła prowadzenie działalności rolniczej, ale od jej rozpoczęcia do dnia złożenia wniosku o pomoc nie upłyne więcej niż 12 miesięcy, a do dnia wydania decyzji o przyznaniu pomocy - więcej niż 18 miesięcy.

Wniosek o przyznanie pomocy należy składać osobiście lub przez upoważnioną osobę, listem poleconym lub pocztą kurierską do dyrektora oddziału regionalnego Agencji, właściwego ze względu na miejsce położenia gospodarstwa.

Informacje na temat działania "Ułatwienie startu młodym rolnikom" można uzyskać w oddziałach regionalnych ARiMR (adresy znajdują się m.in. na stronie: www.arimr.gov.pl oraz pod numerem bezpłatnej infolinii 0 800 38 00 84.

ZAPRASZAMY NA SZKOLENIE

Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie, w ramach działań realizowanych przez Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Śląskiego, w dniach **11 - 12 maja 2011 r.** organizuje w Piasku k. Pszczyny szkolenie na temat odnawialnych źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości pozyskania i wykorzystania biogazu rolniczego.

Podczas szkolenia zostaną omówione następujące tematy:

1. Rodzaje OZE i ich bilans w energetyce na tle kraju (Stefan Krysiak – ŚODR).
2. Propozycje finansowania środkami publicznymi UE i krajowymi inwestycji wykorzystujących OZE, w tym biogazowni (Leszek Znamierowski – ARiMR).
3. Możliwości rozwoju OZE na terenach wiejskich w świetle obowiązujących uwarunkowań prawnych w UE i w Polsce (Elżbieta Czerwiakowska-Bojko – MRiRW),
4. Źródła finansowania inwestycji w OZE (Łukasz Frydel – WFOŚiGW).
5. Produkcja biogazu rolniczego i jego wykorzystanie od strony praktycznej na przykładzie doświadczeń z biogazowni niemieckich (Ludwik Latocha – ekspert ds. OZE).
6. Przedstawienie możliwości wdrożenia konkretnych rodzajów OZE w woj. śląskim z uwzględnieniem uwarunkowań regionalnych (dr Jerzy Ziara – UMWŚ).

Po części teoretycznej zaplanowano czas na konsultacje, zaprezentowanie dobrych praktyk oraz doradztwo indywidualne z zakresu możliwości wdrożenia OZE.

W drugi dzień szkolenia odbędzie się wyjazd studyjny do prywatnej biogazowni w Studzionce oraz do obiektu w Centrum Energetyki Odnawialnej w Kostkowicach.

Udział w szkoleniu jest bezpłatny.

Organizatorzy zapewniają pełne wyżywienie, nocleg w 3* hotelu, ubezpieczenie oraz przewóz do w/w obiektów i z powrotem. Ze względu na ograniczoną ilość miejsc, o udziale w szkoleniu decydować będzie termin zgłoszenia.

SERDECZNIE ZAPRASZAMY!

Szczegółowych informacji nt. szkolenia udziela:

Jakub Cofała – specjalista ds. OZE oraz do pozyskiwania funduszy ŚODR w Częstochowie/Oddz. w Mikołowie
ul. Gliwicka 85; 43-190 Mikołów
tel. 791-998-507, (32) 325-01-48
e-mail: j.cofala@odr.net.pl

